

Nr 152.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur; given Stockholms slott den 7 mars 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att *dels* antaga härvid fogade förslag till förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur;

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Förslag

till

förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur.

Härigenom förordnas som följer:

1 kap. Inledande bestämmelser.

1 §.

Förekommer sjukdomen tuberkulos hos nötkreatur icke inom visst län eller del därav eller har den där allenast synnerligen ringa utbredning, må Kungl. Maj:t på gemensam framställning av medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen samt efter hörande av vederbörande hushållningssällskap förordna, att inom sådant område (*tuberkulosfritt område*) bestämmelserna i epizootilagen ävensom de i 2 kap. denna förordning givna stadgandena skola äga tillämpning med avseende å sjukdomen.

Till underlättande av sjukdomens utrotande inom område, där stora möjligheter därtill förefinnas (*skyddat område*), må Kungl. Maj:t beträffande införseln av nötkreatur till området föreskriva, att de i 3 kap. här nedan intagna bestämmelserna skola äga tillämpning.

Beträffande sjukdomens bekämpande inom område, som icke hänförs till tuberkulosfritt område, skola gälla de i 4 kap. denna förordning meddelade bestämmelserna. I fråga om frivilligt bekämpande av sjukdomen inom sistnämnda områden gäller därjämte vad därom särskilt är stadgat.

2 kap. Åtgärder till bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom tuberkulosfritt område.

2 §.

Om undersökning med tuberkulin av nötkreatur i tuberkulosfritt område förordnar medicinalstyrelsen. Sådan undersökning må ej verkställas utan medicinalstyrelsens medgivande.

Det ankommer på länsveterinär i tuberkulosfritt område att, efter hörande av vederbörande veterinärer, årligen till medicinalstyrelsen ingiva förslag i fråga om undersökningar med tuberkulin, som böra verkställas under nästkommande budgetår.

3 §.

Finner veterinär vid obduktion, köttbesiktning eller eljest under verksamhet i tuberkulosfritt område tuberkulos förekomma hos nötkreatur, vilket härrör från besättning inom sådant område och icke jämlikt 6 § är försett med slaktmärke, åligger det honom dels att härom, med angivande av djurägare, gård, socken och län, ofördröjligen underrätta medicinalstyrelsen dels ock att samtidigt meddela ägaren av den kreatursbesättning, varifrån djuret härstammar, förbud att, intill dess besättningen undersökts med tuberkulin, utsläppa kreaturen å gemensamhetsbete eller förflytta dem till ladugård, där andra djur än sådana som äro avsedda för slakt finnas uppställda.

Finner veterinär vid klinisk undersökning skäl misstänka, att tuberkulos förekommer hos nötkreatur som i första stycket sägs, åligger det honom att ofördröjligen till statens veterinärbakteriologiska ansialt eller veterinärbakteriologiskt laboratorium, som medicinalstyrelsen godkänner, översända erforderligt material för vederbörlig undersökning på statens bekostnad. Har sådan undersökning givit vid handen, att djuret är behäftat med tuberkulos, har anstalten eller laboratoriet att härom ofördröjligen underrätta såväl medicinalstyrelsen som veterinären, vilken i så fall skall meddela förbud som i första stycket sägs. Där veterinär i annat fall än som avses i första punkten i detta stycke finner skäl misstänka att tuberkulos förekommer hos nötkreatur, skall han därom underrätta medicinalstyrelsen.

Sedan i enlighet med föreskrifter i denna paragraf underrättelse att tuberkulos förekommer hos nötkreatur inkommit till medicinalstyrelsen, har styrelsen att förordna veterinär att verkställa undersökning med tuberkulin av den nötkreatursbesättning, varifrån det tuberkulösa djuret härstammar.

Det åligger veterinär att utan dröjsmål och senast inom femton dagar efter det undersökning med tuberkulin avslutats till länsveterinären avlämna berättelse rörande resultatet av undersökningen jämte förslag till åtgärder, utöver vad som angivits i 5 §, för utrotande av sjukdomen inom de besättningar, som må anses påkallat. Länsveterinären har att omedelbart med eget yttrande översända berättelsen till medicinalstyrelsen.

4 §.

Envar, som inom tuberkulosfritt område innehar nötkreatursbesättning och misstänker att tuberkulos förekommer hos besättningen, skall göra anmälan om förhållandet hos veterinär. Har vid slakt av nötkreatur i kött eller organ av sådant djur påträffats sjukliga förändringar, som kunna misstänkas vara av tuberkulös natur, skall prov härå för veterinären företes.

Den, som driver handel med nötkreatur eller mottager nötkreatur för nedslaktning, vare ock skyldig att, därest skäl föreligger att misstänka, att hos nötkreatur, som han omhänderhar eller nedslaktat, förekommer tuberkulos, om förhållandet göra anmälan hos veterinär med uppgift tillika å den kreatursbesättning varifrån djuret härstammar.

5 §.

Nötkreatur, som reagerar vid undersökning med tuberkulin eller eljest efter undersökning funnits behäftat med tuberkulos, skall nedslaktas inom femton dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat. Är djuret behäftat med tuberkulos i juvret eller könsorganen, skall nedslaktningen ske snarast möjligt och senast inom åtta dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat.

Visar det sig, att mer än halva antalet av de till viss nötkreatursbesättning hörande djur över två års ålder reagerar vid undersökning med tuberkulin, har förrättningsmannen att om förhållandet ofördröjligen göra anmälan hos länsveterinären, vilken har att med eget yttrande genast vidarebefordra denna anmälan till medicinalstyrelsen. I sådant fall må medicinalstyrelsen, i den utsträckning som må anses erforderlig, jämväl förordna, att icke reagerande djur skola nedslaktas inom femton dagar. Visar djurägaren i fall som i första punkten i detta stycke sägs, att de reagerande djuren kunna på betryggande sätt hållas avskilda från övriga djur, må medicinalstyrelsen medgiva anstånd med nedslaktningen tills vidare, dock högst sex månader. I sådant fall har veterinär att skyndsamt undersöka besättningen beträffande förekomst av tuberkulos i smittfarligt stadium. Finnes vid undersökning djur behäftat med sådan tuberkulos, skall detsamma omedelbart nedslaktas.

Då synnerliga skäl därtill föranleda, må medicinalstyrelsen medgiva undantag från nedslaktning, som i denna paragraf avses.

6 §.

Å nötkreatur, som vid tuberkulinundersökning reagerat eller hos vilket på annat sätt tuberkulos påvisats eller som jämlikt medicinalstyrelsens förordnande enligt 5 § andra stycket skall nedslaktas, skall i ena örat anbringas ett märke, *slaktmärke*, av utseende som medicinalstyrelsen bestämmer. Å slaktmärke, som ej må avlägsnas, skall finnas anbragt kontrollnummer.

Sålunda märkt djur må ej avyttras som livdjur, ej heller utsläppas på gemensamhetsbete eller förflyttas till ladugård, där andra djur än sådana som äro avsedda för slakt finnas uppställda.

Mjök från djur, som är eller misstänkes vara behäftat med tuberkulos i juvret eller könsorganen, må icke användas till människoföda och ej heller annat än efter kokning till föda åt djur.

Där djur som i första stycket sägs nedslaktas å offentligt slakthus eller å kontrollslakteri, ankommer det på där tjänstgörande veterinär att upprätta och till medicinalstyrelsen insända protokoll över den besiktning, som verkställts av djurkroppen.

Ladugård, där djur behäftat med tuberkulos varit uppställt, skall på djurägarens bekostnad smittrenas i enlighet med anvisningar utfärdade av medicinalstyrelsen.

7 §.

Med besättning inom tuberkulosfritt område må icke införlivas annat nötkreatur än sådant som härrör från besättning, vilken enligt av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter är att anse såsom tuberkulosfri. Har nötkreatursbesättning i dess helhet nedslaktats, må efter smittreningen i ladugården inställas allenast sådant nötkreatur som i första punkten sägs.

8 §.

I samband med undersökning med tuberkulin av nötkreatur i tuberkulosfritt område skola, när veterinär därtill finner anledning, andra i samma ladugård inhysta husdjur utom fjäderfän underkastas enahanda undersökning. Djur, som vid sådan undersökning reagerar eller hos vilket tuberkulos på annat sätt påvisas, skall antingen avlägsnas ur ladugården och hållas väl avskilt från nötkreatur eller ock nedslaktas inom femton dagar efter undersökningens avslutande. Är djur avsett att nedslaktas, bör det förses med slaktmärke som i 6 § sägs.

Fjäderfän, som i tuberkulosfritt område hållas i ladugård, skola vara in-nestängda i särskilt rum.

9 §.

1 mom. Har, under iakttagande av vad i 5 § föreskrivits, nötkreatur blivit nedslaktat, är ägaren av djuret berättigad att av statsmedel erhålla ersättning som, där ej Kungl. Maj:t finner skäl för visst fall medgiva högre gottgörelse, utgår med etthundra kronor eller om djuret är under ett års ålder med femtio kronor. Ersättning utgår dock endast under förutsättning dels att djuret nedslaktats å offentligt slakthus eller å kontrollslakteri eller att det nedslaktade djurets ena öra med vidsittande slaktmärke insändes till vederbörande veterinär dels ock att den som framställer begäran om ersättning innehafte det nedslaktade djuret sedan minst sextio dagar. Har nötkreatur nedslaktats senare än enligt vad i 5 § är föreskrivet, må ersättning likväl utgå, om dröjsmålet med nedslaktningen föranletts av omständigheter över vilka djurägaren icke råder. Djurägare må förfoga över köttet av nedslaktat djur i den mån det ej strider mot eljest gällande bestämmelser.

2 mom. Undersökning med tuberkulin som avses i detta kapitel bekostas av statsmedel.

Beträffande ersättning till veterinär är särskilt stadgat.

3 mom. Ersättning som anges i denna paragraf utbetalas av medicinalstyrelsen.

3 kap. Åtgärder till förhindrande av införsel till tuberkulosfritt och skyddat område av nötkreatur behäftade med tuberkulos.

10 §.

Nötkreatur må icke till tuberkulosfritt område införas från del av riket som ej tillhör sådant område, med mindre medicinalstyrelsen därtill lämnat tillstånd (*tillståndsbevis*). Ej heller må utan sådant tillstånd införsel av nöt-

kreatur äga rum till skyddat område från del av landet, som varken tillhör tuberkulosfritt eller skyddat område.

Utan hinder av vad som stadgas i första stycket må nötkreatur, i enlighet med av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter, föras genom tuberkulosfritt och skyddat område.

11 §.

1 mom. För erhållande av tillståndsbevis som i 10 § första stycket avses skall, då fråga är om nötkreatur avsett till livdjur, företes ett av veterinär enligt formulär, som medicinalstyrelsen fastställt, tidigast en månad före den dag införseltillståndet sökes utfärdat intyg, utvisande

dels att djuret härrör från besättning som enligt av medicinalstyrelsen utfärdade bestämmelser är att anse såsom tuberkulosfri,

dels ock att djuret i den omfattning medicinalstyrelsen föreskriver undersökts med tuberkulin och därvid icke visat reaktion.

2 mom. Såsom villkor för införsel varom i 1 mom. sägs skall föreskrivas,

a) att djuret på sätt medicinalstyrelsen bestämmer är försett med *identitetsmärke* som anmärkts i det i 1 mom. omförmälda intyget;

b) att införsel äger rum inom en månad från tillståndets meddelande; samt

c) att transport av djuret äger rum i fordon som dessförinnan smittrenats.

12 §.

Införsel som i 10 § första stycket sägs av nötkreatur, avsett för slakt, må ej medgivas med mindre djuret föres till offentligt slakthus eller till kontrollslakteri.

13 §.

Har tillstånd meddelats jämlikt 10 § första stycket till införsel av nötkreatur såsom livdjur, må det ej inlastas i järnvägsvagn, i åkdon eller å fartyg, med mindre den som erhållit tillstånd till införseln för stationsföreståndaren, föraren av åkdonet eller fartygsbefälhavaren företer tillståndsbeviset. Beviset skall befordras till urlastningsstationen (bestämmelsestationen) och där behandlas på sätt i 14 § närmare föreskrives. Stationsföreståndare, förare av åkdon eller fartygsbefälhavare skall tillse dels att djuren äro åtföljda av intyg som i 11 § avses, dels att djuren äro försedda med i nämnda paragraf omförmäلت identitetsmärke, dels ock att djuren uppställas, om införseln sker med järnväg eller landsvägsledes, i järnvägsvagn eller åkdon där andra nötkreatur icke äro uppställda, samt, om införseln sker med båt, väl avskilda från andra nötkreatur.

14 §.

Tillståndsbevis skall å urlastningsstation (bestämmelsestation) omhändertagas, då införseln sker med järnväg, av stationsföreståndaren, samt, då införseln sker med båt eller landsvägsledes, av närmast vid gränsen boende kronobetjäning eller annan därtill av länsstyrelsen särskilt förordnad person.

Den till vilken tillståndsbeviset avlämnas åligger dels att tillse, att infört livdjur är åtföljt av intyg som i 11 § avses och försett med där omförmålt identitetsmärke, dels ock att utan dröjsmål till länsveterinären i det län dit införseln ägt rum översända beviset, försett med intyg om när och var det samma avlämnats.

Finner tjänsteman varom i första stycket förmåles förseelse mot bestämmelse i detta kapitel vara begången, skall han om förhållandet ofördröjligen underrätta vederbörande länsveterinär.

4 kap. Åtgärder till bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom icke tuberkulosfritt område.

15 §.

Undersökning med tuberkulin av nötkreatur må ej verkställas utan medicinalstyrelsens medgivande.

Sådant medgivande må lämnas allenast under villkor att ägaren till de med undersökningen avsedda djuren förbinder sig att förse de nötkreatur som vid undersökningen reagera med märke, *tuberkulosmärke*, av utseende som medicinalstyrelsen bestämmer, samt — i den mån medicinalstyrelsen icke annorlunda förordnar — att, om vid undersökningen minst 75 procent av alla till besättningen hörande nötkreatur över två års ålder reagera, förse jämväl samtliga icke reagerande nötkreatur över två års ålder inom besättningen, med undantag beträffande djur som inköpts från tuberkulosfri besättning eller uppfötts på gården och intill undersökningen varit fullständigt isolerade från de reagerande djuren, med tuberkulosmärke.

Det åligger veterinär som verkställt undersökning med tuberkulin av nötkreatur att ombesörja märkning av djur i enlighet med vad som stadgas i andra stycket.

16 §.

1 mom. Nötkreatur må icke överlätas under beteckningen tuberkulosfritt eller under annan beteckning, som giver sken av att djuret är fritt från nämnda sjukdom, med mindre djuret

1) härrör från besättning eller del därav, som enligt av medicinalstyrelsen utfärdade bestämmelser är att anse såsom tuberkulosfri;

2) i den omfattning medicinalstyrelsen föreskriver undersökts med tuberkulin och därvid icke visat reaktion; samt

3) varken under transport eller eljest sammanförts med icke tuberkulosfria nötkreatur eller uppställts i stall eller fordon som icke dessförinnan smittrenats.

Såvitt överlåtelse som i första stycket sägs icke godkänts av hushållnings-sällskap, skall nötkreatur vid överlåtelsen vara åtföljt av ett av veterinär tidigast två månader före överlåtelsen utfärdat intyg utvisande de under 1) och 2) angivna förhållandena.

2 mom. Intyg att nötkreatur icke reagerat vid undersökning med tuberkulin skall utfärdas enligt formulär som fastställts av medicinalstyrelsen. Vid utfärdande av sådant intyg skall djuret, på sätt medicinalstyrelsen bestämmer, vara försett med *identitetsmärke* som särskilt anmärkes i intyget.

17 §.

Är eller misstänkes nötkreatur vara behäftat med tuberkulos i smittfarligt stadium, må djuret ej överlätas annat än för omedelbar nedslaktning.

18 §.

Finner veterinär vid annan köttbesiktning än som i 21 § sägs tuberkulos förekomma hos nötkreatur, åligger det honom att därom göra anmälan på sätt medicinalstyrelsen föreskriver.

19 §.

Veterinär, som misstänker förekomsten av tuberkulos i juvret eller könsorganen hos nötkreatur, åligger att genast för undersökning till statens veterinärbakteriologiska anstalt eller veterinärbakteriologiskt laboratorium, som medicinalstyrelsen godkänner, insända prov av mjölk, livmodersektret eller, om så erfordras, körtelvävnad eller eljest material från del eller delar av juver eller könsorgan, som misstänkes vara angripet av sjukdomen, jämte uppgift om den besättning och det djur, varifrån provet härleder sig.

I avbidan på resultatet av undersökningen skall djur, vilket särskilt misstänkes vara behäftat med tuberkulos som i första stycket avses förses med märke, *kontrollmärke*, av utseende som medicinalstyrelsen bestämmer samt hållas väl isolerat. Veterinär må tillika förordna, att, intill dess resultatet av undersökningen blivit känt, mjölk från djuret icke må användas till människoföda och ej heller annat än efter kokning till föda åt djur.

Djurägare må icke vägra veterinär att taga prov eller ombesörja märkning som avses i denna paragraf.

20 §.

Djurägare, som inom honom tillhörig nötkreatursbesättning iakttagit sjukdomstecken såsom fast, icke ömmande juverförhårdnad med eller utan förändring av mjölkens utseende eller ihållande flytning från könsdelarna hos hondjur eller ock eljest har anledning misstänka förekomsten av tuberkulos i juver eller könsorgan, skall om förhållandet göra anmälan till veterinär.

Vad i första stycket föreskrivits skall jämväl gälla för den, som driver handel med nötkreatur eller mottager nötkreatur för nedslaktning.

21 §.

Påvisar veterinär vid besiktning av kött, härrörande från kalv, tuberkulos, som skäligen kan antagas vara medfödd, åligger det honom att söka utröna från vilken besättning kalven härstammar samt att härom, med angivande av djurägare, gård, socken och län, ofördröjligen underrätta medicinalsty-

relsen, som förordnar veterinär att verkställa undersökning av besättningen beträffande förekomsten av tuberkulos i juver eller könsorgan samt att därvid förfara i enlighet med vad i 19 § stadgas.

Det åligger den som omhänderhaver kalv som i första stycket sägs att till veterinär lämna erforderliga upplysningar rörande den besättning från vilket djuret härstammar.

22 §.

Underrättelse om resultatet av undersökning varom i 19 § sägs skall meddelas dels ofördröjligen medicinalstyrelsen med uppgift om den besättning djuret tillhör dels ock den som lämnat provet. Har undersökningen givit vid handen, att nötkreatur är behäftat med tuberkulos i juvret eller könsorganen, skall djuret nedslaktas inom åtta dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat. Medicinalstyrelsen har att förordna veterinär att ombesörja nedslaktningen, som antingen skall ske å offentligt slakthus eller å kontrollslakteri eller eljest i närvaro och under kontroll av veterinären. Det åligger veterinär som närvarit vid nedslaktningen att omedelbart därefter till medicinalstyrelsen översända rapport enligt av styrelsen fastställt formulär.

Nötkreatur, som djurägaren veterligen är behäftat med tuberkulos i juvret eller könsorganen, skall hållas isolerat. Mjök från sådant djur må icke användas till människoföda och ej heller annat än efter kokning till föda åt djur. Har djuret försetts med kontrollmärke, må detta ej avlägsnas före nedslaktningen.

23 §.

1 mom. För nötkreatur, som nedslaktas enligt bestämmelserna i 22 §, må djurägare erhålla ersättning av statsmedel med femtio kronor eller, om djuret helt kasseras på grund av tuberkulos, med tjugu kronor. Har nötkreatur nedslaktats senare än enligt vad i 22 § är föreskrivet, må ersättning likväl utgå, om dröjsmålet med nedslaktningen föranletts av omständigheter över vilka djurägaren icke råder. Djurägare må förfoga över köttet av nedslaktat djur i den mån det ej strider mot eljest gällande bestämmelser.

2 mom. Bakteriologisk undersökning som avses i 19 § bekostas av statsmedel.

Veterinär, som enligt förordnande av medicinalstyrelsen verkställt undersökning av nötkreatursbesättning på sätt i 21 § sägs, är berättigad till ersättning av statsmedel enligt gällande veterinärtaxa (tjänstetaxan). Sådant ersättning må icke utgå om nötkreatursbesättningen är ansluten till av hushållningssällskap anordnad klinisk tuberkuloskontroll.

För besiktning och kontroll av nötkreatur, vilket nedslaktats på grund av vad i detta kapitel föreskrives, utgår ersättning i enlighet med vad därom är särskilt stadgat.

5 kap. Gemensamma bestämmelser.

24 §.

Högsta tillsynen över åtgärder till bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur tillkommer medicinalstyrelsen.

Länsstyrelse skall vaka över att denna förordning noggrant tillämpas. Det åligger polismyndighet att biträda vid nämnda övervakning.

Vid vägar som leda till tuberkulosfria och skyddade områden skola i den omfattning länsstyrelsen bestämmer genom polismyndighetens försorg uppställas tydliga anslag med uppgift om i 10 § avsedda införselbud.

25 §.

Slaktmärken, identitetsmärken och kontrollmärken, som avses i denna förordning, skola genom medicinalstyrelsens försorg på rekvisition kostnadsfritt tillhandahållas förrättningsman.

26 §.

De närmare föreskrifter, som äro erforderliga för tillämpning av denna förordning, meddelas av medicinalstyrelsen.

27 §.

1 mom. Förseelse mot denna förordning eller enligt densamma meddelade föreskrifter straffes enligt allmänna strafflagen.

2 mom. Innefattar förseelse olovlig införsel av nötkreatur till tuberkulosfritt eller skyddat område, må domstolen tillika på talan av allmän åklagare förklara sådan egendom eller, om den icke kan tillrättaskaffas, dess värde förbrutet. Vad sålunda skall anses förbrutet tillfaller kronan.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1941, från och med vilken dag kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 403) om åtgärder mot tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur ävensom förordningen den 10 maj 1940 (nr 373) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden skola upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

I. Inledning.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

I årets statsverksproposition (IX. H. T. punkt 72) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen för budgetåret 1941/42 beräkna ett förslagsanslag av 1,700,000 kronor. Jag torde nu ånyo få anmäla detta ärende.

Den 28 april 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning rörande ändring av bestämmelserna angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Styrelserna, som tidigare avgivit flera, förut för Kungl. Maj:t anmälda förslag i ämnet, ha i skrivelse den 22 januari 1941 avgivit betänkande angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Över styrelsernas betänkande ha yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens livsmedelskommission, veterinärhögskolans styrelse och lärarkollegium, statens institut för folkhälsan, samtliga länsstyrelser och hushållningssällskaps förvaltningsutskott med undantag för de i de sex nordligaste länen och Gotlands län, Sveriges lantbruksförbund, riksförbundet landsbygdens folk, svenska veterinärläkarföreningen, svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande, svenska veterinärföreningen för kött- och mjölkhygien samt avelsföreningarna för svensk låglandsboskap och för svensk röd och vit boskap. Länsstyrelserna ha vid sina yttranden fogat utlåtanden av länsveterinärerna i länen. Förvaltningsut-

skotten ha i allmänhet åberopat utlåtan den av föreståndarna för hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar. Härjämte har lantbruksförbundet vid sitt yttrande fogat utlåtan den av svenska mejeriernas riksförening u. p. a. och småbrukarnas riksförbund.

II. Vidtagna åtgärder och huvuddragen av ämbetsverkens förslag.

Gällande bestämmelser.

De viktigaste bestämmelser, som reglera det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur, tillkommo efter statsmakternas beslut i frågan vid 1934 års riksdag (prop. nr 121; jordbruksutsk. utl. nr 84; r. skr. nr 287). De återfinnas till huvudsaklig del i två den 30 juni 1934 i administrativ ordning utfärdade kungörelser: nr 402 om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur (ändrad genom kungörelserna nr 836/1937, 687/1938 och 375/1940) samt nr 403 om åtgärder mot tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur (ändrad genom kungörelsen nr 701/1938).

Enligt de regler, som genomfördes 1934, bekämpas tuberkulosen hos nötkreatur i allt väsentligt genom frivilliga åtgärder. Det är endast beträffande vissa, särskilt smittfarliga former av tuberkulos, nämligen tuberkulos i juvret och könsorganen, som bestämmelser av tvingande natur utfärdats.

Det frivilliga statsunderstödda bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen har anordnats efter två metoder, den Ostertagska eller den kliniska metoden samt den Bangska eller tuberkulinmetoden.

Vid 1936 års riksdag (prop. nr 116; jordbruksutsk. utl. nr 57; r. skr. nr 193) beslöts, att såsom villkor för att mejeri skulle vara berättigat att erhålla prisutjämningsbidrag ur jordbrukets prisregleringsfond skulle gälla, att mejeri tillämpade sådan prisdifferentiering vid mjölkens betalning, att för mjölk, som härrörde från besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin, skulle utgå tilläggspris med minst 0.4 öre för kilogram samt för mjölk, som härrörde från besättningar ställda under klinisk tuberkuloskontroll, skulle utgå tilläggspris med minst 0.2 öre för kilogram. Bestämmelser rörande dessa tilläggspris återfinnas numera i kungörelsen den 21 juli 1938 (nr 539), ändrad genom kungörelsen nr 698/1939 och 632/1940.

I anslutning till förslag av styrelserna i betänkande den 22 januari 1940 antog 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 131; jordbruksutsk. utl. nr 26; r. skr. nr 200) förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden. Denna förordning utfärdades den 10 maj 1940 (nr 373). I enlighet med denna förordning bekämpas sjukdomen inom vissa områden (tuberkulosfria områden) helt genom tvingande regler. Till tuberkulosfria områden ha hänförts de sex nordligaste länen samt Gotland och Öland.

Sedan styrelserna i utlåtande den 1 augusti 1940 framlagt förslag angående statsbidrag till småbrukare för fullständig utrensning av tuberkulos

inom nötkreatursbesättningar m. m., har 1940 års urtima riksdag (prop. nr 24; andra särskilda utsk. utl. nr 30; r. skr. nr 42) medgivit Kungl. Maj:t att för nämnda ändamål under budgetåret 1940/41 disponera erforderliga belopp från förslagsanslaget till åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur. I anledning härav har Kungl. Maj:t dels den 11 oktober 1940 utfärdat kungörelse (nr 868) angående statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom vissa nötkreatursbesättningar, dels den 15 november 1940 på förslag av statens livsmedelskommission medgivit medicinalstyrelsen att jämlikt kungörelsen använda högst 505,000 kronor till utrensning av tuberkulos inom Stockholms stads och läns, Uppsala läns, Södermanlands läns, Kalmar läns norra och södra, Blekinge läns, Kristianstads läns, Malmöhus läns, Örebro läns samt Västmanlands läns hushållningssällskaps områden, dels ock den 14 februari 1941 ytterligare medgivit medicinalstyrelsen att jämlikt samma kungörelse använda högst 75,000 kronor till utrensning av tuberkulos inom Hallands och Värmlands län.

Resultaten av vidtagna åtgärder.

Å *Gotland* och *Öland* torde samtliga nötkreatursbesättningar ha blivit undersökta med tuberkulin och ha alla därvid påträffade tuberkulösa djur nedslaktats.

Enligt ämbetsverkens beräkningar skulle vid ingången av år 1940 i *de sex nordligaste länen* fortfarande ha funnits cirka 140,000 nötkreatur, som icke varit undersökta med tuberkulin. Med ledning av reaktionsprocenten vid tidigare undersökningar uppskattades antalet reagerande djur i dessa län till något över 1,600. Jämlikt 1937 års jordbruksräkning utgör totalantalet djur här 561,414. I enlighet med statsmakternas beslut vid 1940 års lagtima riksdag skulle de förut icke undersökta besättningarna genomgå på en tid av fyra år.

Beträffande *de icke tuberkulosfria områdena* återgivas i nedanstående tabell I dels antalet nötkreatur ställda under statlig kontroll med tuberkulin vid årsskiftena 1938/39 och 1939/40, dels antalet ej tuberkulinundersökta djur vid sistnämnda tidpunkt och dels antalet djur över två års ålder ställda under klinisk tuberkuloskontroll vid berörda två årsskiften. I tabellen lämnade uppgifter grunda sig å utredningar, som inom medicinalstyrelsens veterinärbyrås tuberkulosavdelning verkställets med ledning av inkomna rapporter över vidtagna undersökningar med tuberkulin. Det må emellertid förutskickas att siffrorna icke få betraktas såsom absoluta. Till en början grunda sig uppgifterna rörande totalantalet djur å 1937 års jordbruksräkning. Därefter inträffade förändringar i kreatursstocken ha således icke kunnat beaktas. Med hänsyn till intervallerna mellan tuberkulinundersökningarna äro medicinalstyrelsens uppgifter rörande besättningar undersökta med tuberkulin icke alltid fullt aktuella. Antalet djur i olika besättningar kan undergå förändringar utan att delta kommer till synes i styrelsens förteckningar. Vid sidan härav kunna även andra mindre felaktigheter föreligga i uppgifterna därigenom att besättning och gård byta ägare eller dy-

likt. Felaktigheterna torde emellertid icke vara av den storleksordning, att de i detta sammanhang ha någon betydelse.

Tabell I. Översikt över reaktionsfria och icke undersökta nötkreatur m. m. vid årsskiftena 1938/39 och 1939/40.

L ä n	Totalantalet nötkreatur (1937 års jordbruksräkning)	Djur ställda under statlig kontroll med tuberkulin			Antal ej tuberkulinundersökta djur 31/12 1939	Antalet djur över 2 års ålder ställda under klinisk tuberkuloskontroll	
		Antal 31/12 1938	31/12 1939			31/12 1938	31/12 1939
			Antal	%			
Stockholms	96,818	29,085	35,938	37.1	60,880	7,747	6,995
Uppsala	89,709	37,082	43,619	48.6	46,090	12,037	11,948
Södermanlands	122,735	23,567	29,063	23.7	93,672	26,016	28,278
Östergötlands	185,582	55,669	66,328	35.7	119,254	32,465	33,569
Jönköpings	155,551	78,691	91,513	58.8	64,038	8,970	9,503
Kronobergs	106,104	86,322	93,696	88.3	12,408	2,506	2,290
Kalmar	163,595	127,501	138,109	84.4	25,486	12,452	10,562
Blekinge	55,644	45,690	49,193	88.4	6,451	1,023	705
Kristianstads	179,931	42,539	51,525	28.6	128,406	25,506	24,406
Malmöhus	252,433	60,398	67,954	26.9	184,479	29,911	29,334
Hallands	119,518	44,375	53,146	44.5	66,372	20,354	17,154
Göteborgs och Bohus	88,468	34,856	46,417	52.5	42,051	2,680	2,049
Älvsborgs	190,627	64,574	82,827	43.4	107,800	9,811	9,634
Skaraborgs	225,691	31,262	40,052	17.7	185,639	21,593	25,845
Värmlands	138,557	44,895	63,641	45.9	74,916	5,148	5,090
Örebro	113,053	23,776	27,727	24.5	85,326	14,513	15,228
Västmanlands	95,156	39,963	45,364	47.7	49,792	20,500	20,045
Summa	2,379,172	870,245	1,026,112	43.0	1,353,060	253,232	252,635

Av tabell I framgår att anslutningen till tuberkulosbekämpandet är synnerligen olika inom skilda län. Utanför de tuberkulosfria områdena finnas enligt 1937 års jordbruksräkning i runt tal 2,350,000 nötkreatur. Vid årsskiftet 1939/40 stodo av dessa omkring 1,000,000 djur, eller cirka 43 procent, under statlig kontroll med tuberkulin. Av återstående 1,350,000 voro cirka 865,000 över två års ålder. Som av tabellen ytterligare framgår hade i runt tal 250,000 djur över två års ålder vid nämnda tidpunkt ställts under klinisk tuberkuloskontroll. Antalet helt okontrollerade nötkreatur över två års ålder uppgick alltså den 1 januari 1940 till cirka 610,000.

Under år 1939 ökade anslutningen till tuberkulinkontrollen för hela landet med i runt tal 250,000 nötkreatur eller från cirka 42 till 50 procent av hela kreatursstocken. Även under år 1940 har anslutningen ökat rätt avsevärt. På grund av de osedvanliga förhållanden som varit rådande under året är det icke möjligt att med tillförlitlighet kunna uppskatta denna nyanslutning. Rådande foderbrist har under detta år medfört en väsentligt ökad utslagning av djur. Det är att antaga, att den ökade utslagningen procentuellt sett mera drabbat de okontrollerade än de kontrollerade djuren. Anslutningen till den kliniska kontrollen har däremot under år 1940 liksom under föregående år minskat. Minskningen under sist förflutna år torde säkerligen vara mer betydande. Som regel ha de besättningar som avförts från den kliniska kontrollen anslutits till tuberkulinkontrollen.

Antalet djur över två års ålder inom skilda län, som den 1 januari 1940

varit ställda under klinisk tuberkuloskontroll och som varit helt okontrollerade, framgår av nedanstående tabell II.

Tabell II. Anslutningen till det kliniska tuberkulosbekämpandet vid årsskiftet 1939/40.

L ä n	Ställda under klinisk tuberkuloskontroll	Helt okontrollerade nötkreatur	Procentuella antalet kliniskt anslutna djur av icke tuberkulinundersökta
Stockholms	6,995	35,539	16.4
Uppsala	11,948	18,550	39.2
Södermanlands	23,278	33,528	45.8
Östergötlands	33,569	40,384	45.4
Jönköpings	9,503	32,572	22.6
Kronobergs	2,290	6,007	27.6
Kalmar	10,562	5,158	67.2
Blekinge	705	3,444	17.0
Kristianstads	24,406	50,041	32.8
Malmöhus	29,334	72,372	28.8
Hallands	17,154	23,654	42.0
Göteborgs och Bohus...	2,049	25,551	7.4
Älvsborgs	9,634	69,469	12.2
Skaraborgs	25,845	93,093	21.7
Värmlands	5,090	46,350	9.9
Örebro	13,228	42,972	26.2
Västmanlands	20,045	13,334	60.1
Summa	252,635	612,018	29.2

Ämbetsverken.

Styrelserna ha inledningsvis erinrat, att statsmakterna vid 1940 års lagtima riksdag i princip godkänt de förslag till ett framtida bekämpande av nötkreaturstuberkulosen, som innefattades i styrelsernas betänkande den 22 januari 1940. Enligt då fattade beslut avses att sjukdomen främst skall utrensas inom sådana områden, där bekämpandet hunnit längst. Styrelserna ha härom anfört följande.

Denna utrensningsaktion är icke avsedd att låsas fast utan bör få fortskrida systematiskt till dess hela landet är genomgånet. Med hänsyn till sjukdomsbekämpandet har landet indelats i tre områden: tuberkulofria områden, skyddade områden och övriga områden. Inom tuberkulofria områden bekämpas tuberkulosen helt enligt regler av tvingande natur och epizootilagens bestämmelser ha där i princip gjorts tillämpliga jämväl å denna sjukdom. Detta innebär bland annat att varje påträffat tuberkulöst nötkreatur, vare sig detta då är smittfarligt eller ej, nedslaktas. Staten lämnar för sådana djur viss ersättning. Till skyddade områden liksom till tuberkulofria områden må införsel av tuberkulösa livdjur icke äga rum. Genom dessa importspärrar avses att bevara de friska besättningarna fria från sjukdomen. Själva bekämpandet sker inom skyddade områden huvudsakligen efter frivillig anslutning från djurägarens sida. Beträffande landet i övrigt är sjukdomsbekämpandet jämväl till väsentlig del baserat på frivillighetens grund.

De särskilda regler som vid 1940 års lagtima riksdag infördes för tuberkulofria och skyddade områden ha styrelserna ansett böra i princip kvarstå oförändrade.

Den av styrelserna efter avgivandet av nyssnämnda betänkande bedrivna fortsatta utredningen har närmast rört bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen inom områden som icke hänförts till de tuberkulosfria. Styrelserna hysa den uppfattningen att bekämpandets frivilliga karaktär i princip alltså jämt här bör bibehållas. De hittills tillämpade metoderna, den kliniskt-bakteriologiska eller Ostertagska metoden och tuberkulinmetoden eller Bangska metoden, torde fortfarande böra stödjas genom statsbidrag. Styrelserna ha emellertid eftersträvat en sådan omläggning av villkoren för erhållande av statsbidragen, att bekämpandet — i förhållande till kostnaderna för det allmänna och djurägarna — blir mera effektivt än för närvarande. I fråga om bekämpandets huvudsakliga anordnande inom de icke tuberkulosfria områdena ha styrelserna anfört.

Även om sjukdomsbekämpandet utanför de tuberkulosfria områdena i huvudsak bygger på frivillig anslutning från djurägarnas sida, torde även här vissa tvingande regler få anses befogade och nödvändiga. Redan nu bekämpas de allvarliga former av tuberkulosen i dess smittfarliga stadium, som uppträda i juret och könsorganen, genom tvingande regler i hela landet. Härutinnan åsyfta styrelserna ingen principiell ändring. Styrelserna förmena emellertid att jämväl i andra hänseenden bestämmelser av tvångskaraktär äro erforderliga. Bekämpandet bör anordnas på sådant sätt, att de framsteg som vunnits genom nuvarande åtgärder helt utnyttjas. Av särskild vikt torde vara, att effektiva anordningar vidtagas för att bevara de besättningar, som rensats från sjukdom, fria från densamma. När sjukdomsbekämpandet nått den betydande omfattning det för närvarande har, måste strävandena, jämsides med att man söker öka anslutningen till bekämpandet från kreatursägarnas sida, särskilt inriktas på att skydda friska besättningar från infektion. Att härvidlag stora värden av såväl hygienisk som ekonomisk natur äro att bevara, torde knappast särskilt behöva understrykas. Styrelserna finna det alltså angeläget, att vid utarbetande av reglerna för det framtida bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen särskild uppmärksamhet ägnas sådana åtgärder, som kunna ha betydelse för att skydda friska besättningar från tuberkelsmitta. De bestämmelser som härutinnan böra komma i fråga torde därför i viss utsträckning böra göras tvingande. Styrelserna åsyfta härvidlag främst regler som skapa garanti för att djur som införlivas med friska besättningar äro fria från tuberkulos. Jämväl i fråga om kontrollen beträffande förekomsten av sjukdomen synas vissa kompletterande regler av tvingande natur erforderliga.

Den stora och för varje år kraftigt ökade anslutningen till tuberkulinkontrollen har till väsentlig del endast bestått i en registrering av sådana besättningar som varit fria eller i det närmaste fria från tuberkulos. Något egentligt bekämpande av sjukdomen i dessa besättningar har alltså icke varit erforderligt. I stort sett äro emellertid sådana besättningar utanför de tuberkulosfria områdena, som icke nu ställts under statlig kontroll med tuberkulin, sannolikt mer eller mindre infekterade av sjukdomen. Med hänsyn härtill torde man icke kunna förvänta att nyanslutningen till tuberkulinkontrollen hädanefter kommer att ske i samma omfattning som under de senaste åren. Innan sådan anslutning kan ske måste nämligen ett bekämpande av sjukdomen genom utslagning av infekterade djur äga rum. Ett sådant bekämpande bör givetvis för landet i dess helhet icke drivas snabbare än att man kan anskaffa i stället för de tuberkulösa djuren erforderligt antal tuberkulosfria. För att nå målet måste säkerligen det stora flertalet besättningar, som nu stå utan-

för varje kontroll och sammanlagt innehålla cirka 600,000 djur över två års ålder, under någon tid anslutas till den kliniska tuberkuloskontrollen. Med hänsyn såväl till tuberkulosbekämpandet som till det allmännas finansiella intressen är det av vikt, att anslutningen till denna övergångsform i bekämpandet kommer att äga rum under den kortast möjliga tid nyrekryteringen medger.

Styrelserna ha beträffande de framlagda författningsförslagen erinrat, att gällande regler rörande det statliga bekämpandet av tuberkulos återfinnas i ett stort antal författningar dels antagna av Kungl. Maj:t och riksdagen, dels utfärdade av Kungl. Maj:t i administrativ väg samt dels utfärdade av medicinalstyrelsen. Författningarna hade tillkommit vid olika tidpunkter, allteftersom sjukdomsbekämpandet fortskridit och behovet av nya eller kompletterande regler framträtt. Det låge i sakens natur, att bestämmelsernas överskådlighet vid sådant förhållande lätt bleve lidande. Vid upprättande av föreliggande förslag hade styrelserna eftersträvat att sammanfatta föreskrifterna i minsta möjliga antal författningar. Rörande denna fråga ha styrelserna ytterligare andragit följande.

Reglerna angående det egentliga sjukdomsbekämpandet ha i förslagen intagits huvudsakligen i två författningar, förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur (tuberkulosförordningen) samt kungörelse angående frivilligt bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur (tuberkuloskungörelsen). Tuberkulosförordningen är avsedd att antagas av Kungl. Maj:t och riksdagen. Detta förslag innehåller bland annat de särskilda bestämmelser, som för närvarande gälla för tuberkulosfria och skyddade områden, samt de föreskrifter, som reglera bekämpandet av tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur. Överhuvud taget torde i förordningen böra intagas regler av tvingande natur. Tuberkuloskungörelsen skulle däremot innehålla föreskrifter rörande det frivilliga bekämpandet av sjukdomen. Förutom bestämmelser avseende bekämpande av tuberkulos enligt Bang och Ostertag synes i kungörelsen böra intagas regler som finnas erforderliga rörande en direkt statlig understödsverksamhet för tuberkulosens utrotande inom mindre besättningar.

Som en genomgående princip vid förslagets utarbetande har gällt att de författningar, som skola antagas av Kungl. Maj:t och riksdagen eller utfärdas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning, huvudsakligen endast innehålla mera allmänna regler för bekämpandet. Särskilt sådana detaljföreskrifter, som sannolikt behöva ändras tid efter annan och där olika regler synas böra gälla i skilda trakter och inom olika besättningar, avses skola utfärdas av medicinalstyrelsen i tillämpningsförfattning.

Utänför förslaget till tuberkulosförordning och tuberkuloskungörelse falla dels bestämmelserna om pristillägg för mjölk som härrör från besättningar anslutna till det frivilliga statliga bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur, dels ock föreskrifterna angående ersättning till veterinär för vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur. Av praktiska och tekniska skäl torde det icke vara lämpligt att inarbeta dessa regler i något av de förut omnämnda författningsförslagen.

Yttrandena.

Styrelsernas förslag ha i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga avgivna yttranden med ett undantag.

Sålunda har *länsstyrelsen i Östergötlands län* funnit det obestriddigt att gällande bestämmelser på området borde omarbetas för vinnande av större effektivitet vid sjukdomens bekämpande. Ett genomförande av styrelsernas förslag skulle utan tvivel möjliggöra intensifiering av sjukdomsbekämpandet. Även *länsstyrelsen i Stockholms län* har funnit de föreslagna åtgärderna riktigt avvägda och väl ägnade att föra sjukdomsbekämpandet framåt. Vidare har *avelsföreningen för svensk låglandsboskap* uttalat, att betänkandet i minsta detalj vore väl genomtänkt och de framlagda förslagen praktiska och genomförbara. Enligt *svenska veterinärläkarföreningen* vore förslagen väl ägnade att verka till det avsedda målet, nötkreaturstuberkulosens utrotande i vårt land.

Riksförbundet landsbygdens folk har med största tillfredsställelse konstaterat att förslaget innefattade plan för en systematisk kamp mot tuberkulos hos nötkreatur och gäve möjlighet att successivt kunna bevara och utvidga de områden som en gång förklarats smittfria. Det torde vara berättigat att räkna med att, om föreliggande förslag godkändes samt kännedomen om detsamma och dess betydelse bleve spridd bland jordbrukarna, resultatet av denna kamp torde bli väsentligt mera påtaglig än tidigare. Jämväl *svenska mejeriernas riksförening u. p. a.* har framhållit vikten av att kunskap om bekämpandet och dess betydelse spredes bland djurägarna.

Som nämnts ha invändningar av mera principiell natur mot förslaget endast framförts i ett av de avgivna yttrandena, nämligen yttrandet från *förvaltningsutskottet i Malmöhus län*. Detta förvaltningsutskott har ansett att genomförandet av vissa av förslagen skulle komma att insnöra husdjursskötseln i en rent av olidlig tvångströja. Bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen vore visserligen enligt förvaltningsutskottets uppfattning en viktig och behjärtansvärd angelägenhet men även andra synpunkter måste skänkas beaktande.

Förvaltningsutskottet i Hallands län har anfört följande.

Sällskapet vill understryka, att det fullständiga utrotandet av kreaturstuberkulosen kommer att stöta på betydande svårigheter i de län, där djuren mera allmänt äro eller ha varit angripna, och det torde icke vara tänkbart att så kan ske utan kraftigt stöd från statsmakternas sida. Dessa uppföringar från det allmännas sida komma dock igen i form av ökad produktion och minskad eller helt upphörd infektionsrisk genom förtäring av mjölk. Sällskapet kan dock ej undertrycka vissa farhågor för att den föreslagna centraliseringen av tuberkulinarbetets alla detaljer till ett ämbetsverk i Stockholm kan komma att vålla en onödig byråkratisering av arbetet, då det är antagligt att medicinalstyrelsen inte alltid kommer att kunna stå i den kontakt med fältarbetet, som under vissa förhållanden ter sig som önskvärd. Sällskapet skulle därför anse det lyckligt om de länsorganisationer, tuberkulosavdelningarna hos respektive sällskap, som nu finnas och till vilka speciellt med tuberkulosarbetet förtrogna veterinärer äro anknutna, finge en viss bestämmanderätt och ett visst ansvar för tuberkulinarbetets utförande inom länet. För det allmänna komme en decentralisering säkerligen att medföra en ej oväsentlig besparing, bl. a. genom att register å besättningarnas reaktionsförhållanden ej behöver dubbelföras.

Under nuvarande försörjningsläge behöver en viss varsamhet iakttagas vid alla ingripanden, som kunna störa ladugårdsdriften. Med hänsyn härtill torde vid detaljföreskrifternas genomförande en viss övergångstid böra tillmätas.

Även *förvaltningsutskottet i Värmlands län* har ansett sig böra fästa uppmärksamheten på den fara, som eventuellt kunde hota folkförsörjningen i nuvarande läge, om tuberkulosbekämpandet skulle forceras på sådant sätt, att landets stam av mjölkproducerande djur komme att minskas i alltför rask takt. Liknande synpunkter ha framförts av *Sveriges lantbruksförbund*.

Svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande har yttrat följande.

Föreningen vill understryka, att hittills endast den lättare delen av programmet i praktiken genomförts eller håller på att genomföras; svårigheterna bli avsevärt större när utrotandet på allvar skall sättas in i de län, där sjukdomen är eller har varit spridd i avsevärd utsträckning. Här måste man förutom alla svårigheter som direkt beröra ladugårdsdriften och som i form av avyttring av produktiva djur, isolering, nyrekrytering m. m. komma att störa densamma, även räkna med tuberkulinets oförmåga att i vissa fall utpeka djur med latent tuberkulos ävensom med de felslut, som följa genom reaktioner av annan orsak än tuberkulos; misshälligheter av detta senare slag ha visserligen ingen avgörande betydelse men påkalla dock en oavlätlig uppmärksamhet från alla medverkandes sida.

Föreningen vill ej på något sätt bestrida att vårt tuberkulosutrotningsarbete hittills inger de bästa förhoppningar om framgång, vartill inte minst medverkat den förtrogenhet med bekämpandet som vunnits under de omfattande förberedande åtgärder, som här i landet i många år pågått.

Det framlagda förslaget torde innebära att statens kostnader de närmaste åren bli betydande men dock relativt små i förhållande till de förluster en utbredd tuberkulos förorsakar vår husdjursskötsel.

Förvaltningsutskottet i Skaraborgs län har i sitt yttrande särskilt berört den centrala ledningen av bekämpandet samt därom anfört följande.

Ett framgångsrikt genomförande av det omfattande och betydelsefulla program för nötkreaturstuberkulosens bekämpande, som nu föreligger, kommer att ställa stora anspråk på såväl den centrala ledningen inom medicinalstyrelsen som den lokala vid hushållningssällskapens tuberkuloslaboratorier med de ökade och enligt utskottets mening synnerligen lämpliga nya uppgifter, som äro tillämnade dessa. I alldeles särskilt hög grad torde framgången i arbetet bliva beroende av den centrala ledningen och den kontinuitet, som där kan uppehållas. Vid sådant förhållande och med tanke på de täta ombyten å byrådirektörstjänsten vid tuberkulosavdelningen inom medicinalstyrelsens veterinärbyrå, som hittills förekommit, vill utskottet i likhet med sällskapet tuberkuloskommitté framhålla såsom ett vitalt önskemål, att befattningen som föredragande inom medicinalstyrelsen av ärenden rörande nötkreaturstuberkulosens bekämpande så regleras, att innehavaren av befattningen kan finna det med sin fördel förenligt att kvarstanna på sin post. Endast på så sätt torde det vara möjligt att ernå den kontinuitet, som enligt utskottets mening är av fundamental betydelse i förevarande fall.

Liknande synpunkter ha framförts av *avelsföreningen för svensk röd och vit boskap*.

Tuberkulosen hos nötkreatur åsamkar årligen det svenska lantbruket högst Departements- betydande förluster. Dessa förluster träffa lantbrukarna ej endast i form chefen. av dödsfall och nödslaktningar av svårt angripna djur. De indirekta för-

lusterna, som uppkomma genom nedsatt livslängd hos sjuka djur, oekonomiskt foderutbyte, minskad mjölkavkastning och nedsatt kvalitet hos mjölken från de sjuka djuren, torde med säkerhet vara de allvarligaste. Jag vill erinra, att enligt tidigare verkställda beräkningar jordbrukets årliga förluster i samtliga ifrågavarande hänseenden skulle uppgå till över 30 miljoner kronor. Ehuru bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen sedan dess gjort stora framsteg, torde ett fortsatt bekämpande likväl alltjämt ha stor betydelse ur lantbruksekonomisk synpunkt och för folkhushållningen.

Med hänsyn härtill måste det anses tillfredsställande, att bekämpandet av tuberkulosen hos nötkreatur nått så goda resultat att över hälften av kreatursstocken numera konstaterats vara fri från sjukdomen. Arbetet härutinnan måste emellertid fortsätta till dess sjukdomen om möjligt totalt utrotats. Med hänsyn till bekämpandets betydelse ur olika synpunkter anser jag att staten härvid alltjämt bör ekonomiskt stödja jordbrukarna i deras strävanden.

I enlighet med vid 1940 års lagtima riksdag fattade beslut gälla olika regler beträffande sjukdomsbekämpandet inom skilda områden beroende på tuberkulosfrekvensen. Landet har i detta hänseende indelats i tre olika områden: tuberkulosfria områden, skyddade områden och övriga områden. Beträffande tuberkulosfria områden skall sjukdomen helt utrensas och bekämpandet ske efter tvingande regler. Införsel av tuberkulösa livdjur må ej äga rum till tuberkulosfria och skyddade områden. I fråga om icke tuberkulosfria områden bekämpas sjukdomen efter frivillig anslutning från djurägarnas sida.

Medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen ha genom det nu framlagda förslaget angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur slutfört det dem härutinnan av Kungl. Maj:t anbefallda utredningsuppdraget. Förslaget som huvudsakligen berör bekämpandet utanför de tuberkulosfria områdena har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena. Jämväl jag anser mig kunna förorda detsamma såsom väl ägnat att föra sjukdomsbekämpandet framåt. I fråga om detaljer i förslaget ha i yttrandena vissa erinringar framställts och i anslutning till några av dessa erinringar torde jämkningar i de föreslagna bestämmelserna böra vidtagas.

I likhet med styrelserna anser jag, att bekämpandet utanför de tuberkulosfria områdena liksom hittills i huvudsak bör bygga på frivillig anslutning från djurägarnas sida. Då staten å detta bekämpande årligen nedlägger betydande belopp, finner jag det emellertid naturligt att det allmänna vidtager sådana åtgärder som äro av betydelse för att bevara hittills uppnådda framsteg. Av särskild vikt blir alltså att tillse, att de friska besättningarna skyddas från smitta. I detta syfte synas, som styrelserna framhållit, vissa regler av tvingande natur vara erforderliga. Att djurägarnas handlingsfrihet därigenom i viss mån inskränkes, torde vara ofrånkomligt. Då sådana bestämmelser uteslutande ha till syfte att skydda de friska besättningarna från infektion, synas de emellertid knappast böra kännas betungande för den enskilde.

I några yttranden har understrukits, att bekämpandet, framför allt i nuvarande försörjningsläge, icke bör bedrivas snabbare än att i stället för utslag-na produktionsdugliga djur anskaffning av nya sådana kan äga rum. Som styrelserna också torde ha åsyftat, bör bekämpandet givetvis ske på sådant sätt.

Bestämmelserna om det egentliga sjukdomsbekämpandet böra, i enlighet med vad styrelserna föreslagit, sammanföras i två författningar, förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur, vilken bör underställas riksdagen för antagande, samt kungörelse angående frivilligt bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur. Förordningen synes böra innehålla bland annat de särskilda bestämmelser, som för närvarande gälla för tuberkulosfria och skyddade områden (2 och 3 kap. i förslaget), samt de föreskrifter, som reglera bekämpandet av tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur (19—23 §§). Överhuvud taget torde i förordningen böra intagas regler av tvingande natur.

Beträffande ledningen av bekämpandet synes någon ändring i nu gällande ordning icke böra genomföras. Som hittills bör den centrala ledningen tillkomma medicinalstyrelsen och närmast en särskild avdelning å dess veterinärbyrå. Förslagets genomförande torde i åtskilliga hänseenden öka de uppgifter som skola utföras av hushållningssällskapen. Att härutinnan, som förvaltningsutskottet i Hallands län åsyftat, gå än längre, anser jag mig icke böra tillstyrka. Den decentralisering i bekämpandets anordnande som kan anses ändamålsenlig synes böra kunna åstadkommas under det fortsatta arbetet å området.

III. Förslag till ändrade bestämmelser rörande bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur enligt den ~~Danska~~ svenska metoden (statlig kontroll med tuberkulin).

Gällande bestämmelser.

Bestämmelser rörande undersökning på statens bekostnad med tuberkulin återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 402) om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur samt medicinalstyrelsens kungörelse den 7 juli 1934 (nr 22) med vissa föreskrifter angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur.

Undersökning med tuberkulin beträffande förekomst av tuberkulos hos nötkreatursbesättning kan under vissa villkor få äga rum på statens bekostnad efter medgivande av medicinalstyrelsen. Sådan undersökning må medgivas första gången under förutsättning att djurägaren förklarar sig ha för avsikt att vidtaga och fortsätta med de åtgärder för bekämpande av tuberkulos hos besättningen, som medicinalstyrelsen finner skäl föreskriva. I sådant hänseende har medicinalstyrelsen föreskrivit, att undersökningen skall avse tuberkulosens utrotande bland gårdens nötkreatur, samt att djurägaren förklarar sig ha för avsikt, bland annat, att avskilja reagerande djur från övriga djur i besättningen, att grundligt rengöra och desinfektera ladugården, sedan reagerande djur avlägsnats och därefter minst en gång årligen, att uppföda kalvarna antingen med mjölk från kor, som äro föremål för

skyddsåtgärder mot tuberkulos, eller ock med mjölk, som blivit kokt eller uppvärmd till minst 80 grader Celcius, samt att med besättningen endast införliva reaktionsfria nötkreatur. Förnyad undersökning med tuberkulin (kontrollundersökning) må kunna medgivas djurägare, som vidtagit av medicinalstyrelsen föreskrivna åtgärder för bekämpande av tuberkulos inom besättningen och som förklarar sig ämna fortsätta därmed. Kontrollundersökning må icke äga rum tidigare än två månader efter närmast föregående undersökning. Har vid undersökning med tuberkulin reaktion förekommit inom kreatursbesättning, må nästföljande kontrollundersökning icke äga rum senare än under nionde kalendermånaden efter den, då ifrågavarande undersökning ägt rum. Har vid de två senaste med en mellantid av minst två månader företagna undersökningarna med tuberkulin av alla till en kreatursbesättning hörande djur reaktion icke förekommit hos något djur och har ej heller därefter genom företagen obduktion eller bakteriologisk undersökning ådagalagts, att tuberkulos förefinnes inom besättningen, må kontrollundersökning icke medgivas tidigare än efter viss längre tid, i allmänhet ett och ett halvt år, efter den senast företagna kontrollundersökningen.

Nötkreatur, som vid undersökning med tuberkulin reagerat eller eljest visat tecken på tuberkulos, skall underkastas klinisk undersökning av veterinär, vilken undersökning i regel gäldas av allmänna medel. Giver sådan undersökning anledning till antagande, att djuret lider av tuberkulos i smittfarlig form, skall bakteriologisk undersökning på statens bekostnad företagas vid statens veterinärbakteriologiska anstalt eller veterinärbakteriologiskt laboratorium, som medicinalstyrelsen godkänner. I avbidan på resultatet av den bakteriologiska undersökningen skall djuret förses med tuberkulosmärke samt hållas isolerat. Djur, som vid nämnda undersökning befinnes behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, skall nedslaktas inom viss kortare tid. För nötkreatur, som nedslaktas inom föreskriven tid på grund av att djuret vid klinisk-bakteriologisk undersökning, som företagits i anslutning till kontrollundersökning med tuberkulin, befunnits behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, må djurägaren erhålla ersättning av statsmedel med hälften av djurkroppens värde, dock högst med sjuttiofem kronor, eller, om djuret helt kasseras, med femtio kronor.

De nu refererade bestämmelserna innehålla inga närmare regler beträffande vad som förstås med att en besättning är ansluten till statlig kontroll med tuberkulin. I praktiken har behov av sådana regler visat sig föreligga för olika ändamål. En närmare definition å vad som menas med att en besättning står under statlig kontroll med tuberkulin finnes emellertid numera intagen i 2 § andra stycket kungörelsen den 21 juli 1938 (nr 539) angående tilläggspris för mjölk från vissa nötkreatursbesättningar. Enligt denna definition står en besättning under statlig kontroll med tuberkulin, därest undersökning med tuberkulin av besättningen i dess helhet företagits och i fortsättningen företages under iakttagande av de villkor, som enligt bestämmelser i kungörelse nr 402/1934 ävensom de särskilda föreskrifter, som medicinalstyrelsen i anslutning därtill må ha meddelat, gälla för att dylik undersökning må äga rum på statens bekostnad, samt under förutsättning tillika att kontrollundersökning med tuberkulin av besättningen företages med vissa angivna mellanrum samt att djur, som vid undersökning med tuberkulin visat reaktion, avskiljes från den övriga besättningen senast femton dagar efter undersökningen.

Ämbetsverken.

Styrelserna anse, att gällande bestämmelser rörande den statliga kontrollen med tuberkulin i stort sett visat sig väl avvägda. Trots den stora anslutningen till denna kontrollform hade verksamheten enligt styrelsernas uppfattning fungerat väl. Genom centralisering av samtliga dessa ärendens handläggning till medicinalstyrelsen hade en enhetlig behandling kunnat genomföras. Ur statens synpunkt måste kontrollformen obetingat anses såsom billig. I genomsnitt torde kostnaderna för varje undersökning, inbegripet två veterinärbesök, med undantag för resekostnaderna som gäldas av djurägarna, icke uppgå till högre belopp än en krona för undersökt djur. I helt tuberkulosfria besättningar behövde kontrollundersökningar icke vidtagas oftare än vart annat år och inom vissa distrikt (skyddade områden) med ännu längre intervaller. Kontrollformen torde i runt tal icke föranleda statsverket högre genomsnittliga årskostnader än 50 öre för anslutet djur. Beträffande intresset för anslutning till denna kontrollform ha styrelserna anfört i huvudsak följande.

Djurägarrens intresse för bekämpandet sammanhänger givetvis intimt med de förmåner en anslutning till detsamma medför. I synnerhet sedan djurägaren nått fram till friskhet i besättningen (tuberkulosfrihet), anser han sig mången gång icke ha något intresse av att låta besättningen kvarstå under kontroll om detta icke medför en direkt ekonomisk förmån. Kontrollens betydelse att i tid upptäcka återfall underskattas nämligen ej sällan. Härigenom komma pristilläggen, vilka vid mejeri utgå för mjölk som härrör från besättning ansluten till tuberkulinkontrollen, att spela en avgörande roll för det frivilliga bekämpandets upprätthållande. Så länge sådant pristillägg utgår, torde det nämligen vara ett betydande ekonomiskt intresse för djurägarna att kvarhålla sina besättningar under tuberkulinkontrollen. Styrelserna anse sig därför böra understryka vikten av att ett system med pristillägg för sådan mjölk, som härrör från besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin, bibehålles till dess man övergår att bekämpa sjukdomen enligt tvingande regler.

Av betydelse för intresset för tuberkulinkontrollen är givetvis även möjligheten att försälja mjölk för direkt konsumtion. Enligt förordningen den 21 juli 1937 (nr 737) med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. må inom område i stad eller å landet, där hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad gälla, till människoföda avsedd mjölk och grädde ej försäljas eller utbudas, med mindre varan, på sätt Konungen föreskriver, undergått värmebehandling (pastörisering) eller medgivande till varans försäljning lämnats av vederbörande hälsovårdsnämnd. Sådant medgivande må allenast avse mjölk och grädde från viss nötkreatursbesättning och icke lämnas med mindre, på sätt medicinalstyrelsen föreskriver, styrkts, att de hygieniska förhållandena vid varans framställning äro tillfredsställande samt antingen att besättningen i sin helhet är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn till tuberkulos eller ock att besättningen eller den del därav, som icke är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn till tuberkulos, sedan en tid av minst sex månader är ansluten till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur. Konungen äger förordna, att inom visst område medgivande att försälja opastöriserad mjölk och grädde må, sedan minst två år förflutit från förordnandet, lämnas allenast beträffande besättning, som i sin helhet är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn

till tuberkulos. Efter framställning av stadsfullmäktige eller däremot svarande myndighet på landet eller av medicinalstyrelsen äger Kungl. Maj:t förordna, att angivna bestämmelser även skola äga tillämpning för visst område, där hälsovårdsstadgans bestämmelser rörande landet gälla.

En utvidgning av denna förordnings bestämmelser till att avse landet i dess helhet samt förbud att överhuvud taget försälja annan icke värmebehandlad mjölk eller grädde till direkt konsumtion än som härrör från reaktionsfri besättning skulle med säkerhet avsevärt bidraga till intresset för anslutningen till tuberkulinkontrollen. Av förarbetena till 1937 års förordning framgår, att en sådan utvidgning av dessa bestämmelser förutsatts skola genomföras. Rätten att försälja konsumtionsmjölk från besättningar, som äro anslutna till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos i smittfarlig form, torde endast ha varit avsedd att bibehållas så länge svårigheter eljest skulle kunna tänkas uppkomma att erhålla icke värmebehandlad mjölk. Det må erinras att medicinalstyrelsen i annat sammanhang gjort framställning om nu antydda ändringar i 1937 års förordning.

I fråga om tuberkulinkontrollen innebär *styrelsernas förslag* i huvudsak: Undersökning med tuberkulin skulle hädanefter icke få verkställas utan medgivande av medicinalstyrelsen. Första undersökning av en förut icke kontrollerad besättning borde icke medgivas, med mindre djurägaren förbundit sig att med hänsyn till undersökningens resultat ställa besättningen antingen under statlig kontroll med tuberkulin eller under klinisk tuberkuloskontroll. Intervallerna mellan kontrollundersökningarna syntes böra fastställas icke av Kungl. Maj:t utan av medicinalstyrelsen. Kliniska undersökningar av reagerande djur skulle hädanefter som regel icke omedelbart vidtagas. I stället borde medicinalstyrelsen, när ett flertal nötkreatur reagerat vid kontrollundersökning, äga befogenhet att förordna lämplig veterinär att verkställa närmare utredning rörande tuberkulosförhållandena i besättningen samt i samband därmed i erforderlig utsträckning vidtaga klinisk undersökning av djuren.

Kontroll över tuberkulinundersökningar.

Styrelserna ha erinrat att medicinalstyrelsen tidigare gjort framställning om att tuberkulinundersökningar endast skulle få utföras efter tillstånd av styrelsen. Denna framställning hade tillstyrkts såväl av lantbruksstyrelsen som av hushållningssällskapens ombud. I berörda framställning har medicinalstyrelsen andragit huvudsakligen följande.

Sedan flera år tillbaka har medicinalstyrelsen liksom tidigare lantbruksstyrelsen hyst betänkligheter mot de tuberkulinundersökningar av nötkreatur, vilka vid sidan av det statligt ledda tuberkulosbekämpandet komma till utförande med tuberkulin, som av vederbörande veterinär rekvirerats direkt från statens veterinär-bakteriologiska anstalt, från apotek eller från utlandet. Erfarenheten har nämligen givit vid handen, att dylika undersökningar ofta ha ett syfte, som icke står i överensstämmelse med det allmännas intressen, och ej sällan leda till resultat, som äventyra allmänhetens förtroende för tuberkulinmetoden. Ofta förekommer sålunda, enligt vad medicinalstyrelsen inhämtat, att nötkreatur inköpas från olika besättningar och underkastas sådan undersökning, varefter vederbörande med stor vinst försäljer de djur, som vid undersökningen icke reagerat, under angivande av att desamma äro reaktionsfria. — Medicinalstyrelsen plägar i regel icke tillåta undersökning

med tuberkulin av besättningar, beträffande vilka man på förhand vet, att de äro i stor utsträckning angripna av tuberkulos. Dylika undersökningar äro nämligen icke blott oftast ändamålslösa utan kunna även direkt försäkra skada. Därtill kommer att undersökning av de särskilda djuren i sådana besättningar kan giva i hög grad missvisande resultat. Det förekommer sålunda understundom, att djur i nämnda fall icke reagera för tuberkulin, ehuru de äro behäftade med tuberkulos till och med i smittfarlig form. Säljas sådana djur såsom reaktionsfria, kunna de i sin tur överföra smitta till förut friska besättningar. — Även med hänsyn till att injektion med tuberkulin hos ett nötkreatur framkallar reaktionsimmunitet under en viss, ej absolut fixerad tidrymd, vore det önskvärdt, att undersökningar av förevarande slag ställdes under medicinalstyrelsens kontroll. — Då enligt vad ovan nämnts undersökningar med tuberkulin under olika förutsättningar kunna vara missvisande, torde det vara av vikt, att undersökningar i dylika fall icke företagas eller i allt fall ej tillmätas avgörande betydelse bland annat på grund av att allmänhetens tilltro till metodens tillförlitlighet därigenom med orätt kan undergrävas. Visserligen utfärdas efter undersökningar, som företagits efter medgivande av medicinalstyrelsen, intyg i enlighet med av styrelsen för sådant ändamål fastställda formulär, men, då även vid andra undersökningar vederbörande veterinärer pläga utfärda intyg över förrätningarna samt djurägarna kunna tänkas taga samma hänsyn till innehållet i sådana intyg, torde undersökningsmetoden ofta hedömas av djurägarna på enahanda sätt, vare sig undersökningen ifråga blivit företagen efter medicinalstyrelsens medgivande eller icke. — Medicinalstyrelsen plägar icke heller tillställa en första undersökning med tuberkulin av nötkreatur vid förestående försäljning av desamma vare sig de innehavas av kreaturshandlare eller äro i annans ägo. Det kan nämligen förekomma, att djur, som vid undersökningstillfället äro fria från tuberkulos, före försäljningen smittas av andra okontrollerade djur, men ändock säljas såsom reaktionsfria. — Genom att ställa undersökning av nötkreatur med tuberkulin under medicinalstyrelsens överinsyn vinnes slutligen, att medicinalstyrelsen kommer i tillfälle att i varje särskilt fall kontrollera, att undersökningen blivit utförd på sätt, som vederbort.

Medicinalstyrelsen har övervägt möjligheterna att ernå ovan angivna ändamål genom att tillägga styrelsen uteslutande kontroll över import av tuberkulin. De ytterligare bestämmelser, som skulle erfordras för att åstadkomma med sådan kontroll önskat resultat, skulle emellertid, enligt vad styrelsen funnit, med nödvändighet komma att göra alltför stort intrång på vissa yrkesutövers näringsområden.

Styrelserna ha vidare framhållit, att denna fråga vore av särskilt ömtålig natur jämväl på grund därav att själva bedömandet om ett djur reagerat med tuberkulin vore invecklat. Handhavandet av ett så ömtåligt diagnostiskt medel som tuberkulinet måste därför enligt styrelsernas uppfattning alltid ske med största försiktighet. Inom tuberkulosfria områden finge undersökning med tuberkulin redan nu icke äga rum utan medgivande av medicinalstyrelsen. Styrelserna ha såsom ytterligare motivering till förslaget i denna del anfört följande.

Någon fara för att genom här föreslagna förfarande tillskapa onödig omgång vid bekämpandet torde icke föreligga. Liksom nu är fallet vid de statsunderstödda undersökningarna kan handhavandet av denna uppgift ske utan onödiga byråkratiska anordningar. I alla de fall, där missbruk av medlets användning anses uteslutet, synes medicinalstyrelsens prövning kunna inskränkas till ett ganska summariskt förfarande.

Som regel torde böra angivas, att medicinalstyrelsen icke må förvägra kontrollundersökning som ej äventyrar bekämpandet. Önskar en djurägare på egen bekostnad vidtaga extra kontrollundersökningar av sin besättning, bör detta i allmänhet medgivas honom. Beträffande första undersökningar och undersökningar överhuvud taget av djur, som stå utanför tuberkulinkontrollen, måste medicinalstyrelsen däremot framgå med större försiktighet. Syftet med undersökningen blir här vägledande för avgörandet. Liksom hittills finnes det ingen anledning att medgiva tuberkulinundersökning av en besättning om vilken man på grund av tidigare klinisk-bakteriologiska undersökningar eller påträffad tuberkulos vid slakt har grundad anledning antaga att den är genominfekterad.

Första undersökningar med tuberkulin.

Som motivering till förslaget rörande första undersökningar med tuberkulin har i betänkandet anförts.

Styrelserna ha redan understrukit nödvändigheten av att en viss gallring verkställes vid ansökningar om tuberkulinundersökningar av okontrollerade besättningar. Någon egentlig ändring i den praxis som härutinnan tillämpats av medicinalstyrelsen torde emellertid icke erfordras. För att möjliggöra någon lättnad i prövningarna av ansökningarna anse sig styrelserna såsom villkor för erhållande av första undersökning böra föreslå, att djurägaren förbinder sig att med hänsyn till undersökningens resultat ställa besättningen antingen under statlig kontroll med tuberkulin eller under klinisk tuberkuloskontroll med eller utan reaktionsfri ungdjursavdelning. I sådant fall torde medicinalstyrelsen kunna bevilja tuberkulinundersökningar i något ökad omfattning än för närvarande. Besättningar, som därvid visa sig innehålla så stort antal reagerer att utslagning av dessa djur ställer sig oekonomiskt, måste då automatiskt anslutas till klinisk tuberkuloskontroll. Den verkställda tuberkulinundersökningen får under sådana förhållanden icke anses bortkastad. Tvärtom kan den tjäna som ledning vid bedömandet av hur tuberkulosbekämpandet lämpligast skall anordnas i besättningen. Sålunda torde resultatet av undersökningen angiva i vilken omfattning djur kunna överföras till en reaktionsfri avdelning.

Kontrollundersökningar med tuberkulin.

I fråga om kontrollundersökningar med tuberkulin ha styrelserna yttrat.

En mera allmän anslutning till kontrollformen torde kunna motivera betydliga lättnader i kravet å kontrollundersökningarna så till vida att intervallerna mellan dessa kunna sättas längre. Bestämmelserna synas därför hädanefter böra möjliggöra för medicinalstyrelsen att mera fritt än hitintills träffa avgörande rörande den tid som bör förflyta mellan kontrollundersökningarna. Lämnas ett sådant allmänt bemyndigande åt medicinalstyrelsen, torde detta utan tvekan möjliggöra för styrelsen att successivt nedbringa kostnaderna för kontrollen. Detta är av betydelse jämväl för djurägarens utgifter. I längden är det också nödvändigt att anordna bekämpandet så att icke för täta undersökningar vidtagas i friska besättningar. Detta kan givetvis minska intresset hos djurägaren för ett fortsatt kvarstående i kontrollen. Sedan det egentliga bekämpandet av sjukdomen och utrensningen av sjuka djur praktiskt taget upphört, måste tillses att kostnaderna för kontrollåtgärderna bli de minsta möjliga. Det må även erinras, att medicinalstyrelsen redan nu inom tuberkulosfria områden äger bestämma intervallerna mellan undersökningarna.

Vad styrelserna anfört torde icke nödvändiggöra för medicinalstyrelsen att bestämma olika intervaller mellan kontrollundersökningarna för varje särskild besättning. Det lär vara tillräckligt att styrelsen härutinnan fattar avgörande för större sammanhängande områden, där tuberkulosförhållandena äro likartade. Genom att lägga detta avgörande i medicinalstyrelsens och icke såsom för närvarande i Kungl. Maj:ts hand avse styrelserna att få en smidigare övergång till längre intervaller mellan undersökningarna samt att inom sådana områden, där en försämring i sjukdomstillståndet måhända inträder, snabbast möjligt få till stånd erforderlig skärpning i reglerna.

Klinisk undersökning av reagerande djur.

Förslaget att upphäva bestämmelsen om obligatorisk klinisk undersökning av reagerande djur har i betänkanDET motiverats sålunda.

Gällande bestämmelse, att varje reagerande djur skall underkastas klinisk och i förekommande fall bakteriologisk undersökning för utrönande av om djuret är smittfarligt, torde måhända få anses såsom i viss mån överflödig. Reagerande djur försäljas nämligen i stor utsträckning till slakt. I sådana fall är en klinisk-bakteriologisk undersökning under varje förhållande meningslös. Där djuren åter försäljas till liv, har undersökningen däremot visst värde. Som styrelserna i annat sammanhang föreslagit, böra alla reagerande djur förses med särskilt märke. Bifalles detta förslag torde betydelsen av de kliniska undersökningarna av reagerande djur avsevärt minska. Det förtjänar också framhållas, att ytterst få smittfarliga djur påträffas vid sådana undersökningar. Största sannolikheten för att reagerande djur skola vara smittfarliga inträffar vid första undersökningarna. Enligt förslaget skulle sådana undersökningar icke medgivas, med mindre besättningen ställes antingen under tuberkulinkontroll eller under klinisk kontroll. De sämsta besättningarna, där de smittfarliga djuren torde påträffas, avses alltså skola ställas under klinisk kontroll. Slutligen är av betydelse för bedömande av detta spörsmål, att företagande av bakteriologisk undersökning nödvändiggör kvarhållandet av ett för smittfarlighet misstänkt djur i en i övrigt tuberkulosfri besättning ända upp till sex veckor. Möjliggöra icke stallutrymmena anordnandet av effektiv isolering, torde alltså föreskriften kunna verka direkt skadligt för en tuberkulosfri besättning.

Det anförda giver vid handen, att klinisk-bakteriologiska undersökningar av reagerande djur hädanefter som regel icke böra verkställas. Inträffar reaktion vid kontrollundersökning i större omfattning (s. k. bakslag), synes en närmare utredning av tuberkulosförhållandena i besättningen enligt styrelsernas uppfattning motiverad. Det kan härvid ej sällan bliva fråga om tuberkulos av icke bovin natur, vilken ej bör föranleda ett betecknande av djuren som reagenter. I samband med dylika utredningar torde ofta klinisk-bakteriologiska undersökningar böra vidtagas. Medicinalstyrelsen synes alltså böra äga befogenhet att förordna veterinär att verkställa nu avsedda utredningar. I den utsträckning så är möjligt bör för sådan utredning, som ofta är av invecklad beskaffenhet, anlitas veterinär vilken besitter speciell erfarenhet beträffande nötkreaturstuberkulosen. Vid nu ifrågavarande undersökningar påträffade smittfarliga djur böra nedslaktas och liksom hittills ersättas med statsmedel. Vad styrelserna nu föreslagit torde som konsekvens medföra, att djurägarna vid tuberkulinkontrollen som regel icke erhålla ersättning för smittfarliga reagerande djur. För djurägarna i gemen innebära dessa ersättningar emellertid en ganska obetydlig förmån. Till belysande härav kan nämnas, att vid klinisk-bakteriologisk undersökning i anslutning till kontrollundersökning påträffats under år 1936 31 djur med smittfarlig tuberkulos,

under år 1937 19 sådana djur och under år 1938 30 djur. Dessa djur ha nedslaktats och ersatts av statsmedel med respektive 2,048 kronor 46 öre, 1,308 kronor 40 öre och 2,163 kronor. Om dessa slaktersättningar alltså uppgå till obetydliga belopp, äro statens utgifter för de kliniska och bakteriologiska undersökningarna däremot mera betydande. De torde uppgå till omkring 20,000 kronor för år. Den inskränkning i undersökningarna, som styrelserna föreslagit, lärer alltså komma att medföra en viss besparing i kostnaderna för bekämpandet.

Yttrandena.

Förslagen beträffande den Bangska metoden ha i allmänhet lämnats utan erinran och, med ett undantag, endast föranlett ett par detaljerinringar.

Förvaltningsutskottet i Malmöhus län har yttrat.

De olägenheter av fri tillgång till tuberkulin, som i betänkandet anföras, ha icke inom Malmöhus län visat sig i högre grad kännbara. Däremot har rekvisition av tuberkulin genom medicinalstyrelsen mången gång visat sig så tidsödande och besvärlig, att djurägarna föredragit skaffa tuberkulin från annat håll, ehuru detta måst betalas under det att statens tuberkulin varit fri. Att såsom föreslagits helt förbjuda orienterande undersökningar, om ej förbindelse lämnas att fullfölja tuberkuloskampen, synes utskottet oriktigt. Utskottet finner det ävenledes opåkallat att djurägare ej skall ha obetingad rätt att erhålla tuberkulin för utförande av de tuberkulinundersökningar, han kan finna påkallade mellan av medicinalstyrelsen föreskrivna kontrollundersökningar.

I fråga om detaljerna i förslagen har *länsveterinären i Östergötlands län* avstyrkt borttagandet av obligatorisk klinisk undersökning av reagerande djur.

Länsveterinären i Kristianstads län har föreslagit, att förteckning över tuberkulosfria besättningar skulle föras hos hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar samt i län, där sådana avdelningar saknades, av länsveterinären.

Föreståndaren för Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps tuberkulosavdelning anser, att förbud att hålla höns i ladugårdar skulle införas för sådana ladugårdar, där besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin finnas.

*Departements-
chefen.*

I likhet med styrelserna finner jag de nuvarande bestämmelserna rörande den statliga kontrollen med tuberkulin i stort sett vara väl avvägda. Anslutningen till denna kontrollform har, som den föregående framställningen utvisar, blivit omfattande och fungerat väl. Ur statens synpunkt måste också kontrollformen anses billig. Att under sådana förhållanden vidtaga några mera genomgripande förändringar i bestämmelserna torde knappast vara påkallat. Vissa ändringar i syfte att göra bekämpandet mera effektivt synas dock nu böra genomföras.

Till en början ha styrelserna föreslagit, att undersökning med tuberkulin av nötkreatur, liksom redan nu är fallet inom tuberkulosfria områden, överhuvud icke skulle få företagas utan medgivande av medicinalstyrelsen. Gentemot detta förslag har erinran endast framställts av förvaltningsutskottet i

Malmöhus län. En inskränkning av användningen av tuberkulinet kan måhända för den enskilde djurägaren synas komma att verka hindrande på bekämpandet i vissa fall, särskilt om han icke önskar ansluta sin besättning till det statliga bekämpandet. Emellertid torde kunna förutsättas, att detta bekämpande erbjuder så stora fördelar att det övertvägande flertalet djurägare finner det mest förenligt med sina egna intressen att ansluta sig till detsamma. Med hänsyn härtill och till syftet med förslaget — att förhindra missbruk med detta viktiga diagnostiska medel — anser jag mig böra tillstyrka dess genomförande. Emellertid förutsätter jag såsom självfallet att medicinalstyrelsen vid tillämpningen icke kommer att förvägra undersökning, som ej äventyrar bekämpandet eller eljest av veterinärmedicinska skäl anses opåkallad.

Styrelsernas förslag beträffande tuberkulinundersökningar ha i övrigt icke föranlett någon erinran i de avgivna yttrandena. Jag finner mig jämväl kunna förorda dessa förslag. Första undersökning med tuberkulin synes alltså hädanefter icke böra medgivas på statens bekostnad, med mindre djurägaren förbinder sig att ställa besättningen antingen under statlig kontroll med tuberkulin eller under klinisk kontroll. Önskar en djurägare åter på egen bekostnad företaga en orienterande undersökning av sin besättning, synes detta, om skäl i övrigt därtill föranleda, böra medgivas utan avgivande av sådan förbindelse. Intervallerna mellan kontrollundersökningarna äro för närvarande fastställda av Kungl. Maj:t. Då jag biträder styrelsernas förslag, att det hädanefter skall få ankomma på medicinalstyrelsen att besluta om när kontrollundersökning skall äga rum, har det skett bland annat på grund därav att kostnaderna för kontrollformen i så fall torde kunna minskas och tillämpningen bliva smidigare.

Förslaget rörande kliniska undersökningar av reagerande djur har endast avstyrkts av länsveterinären i Östergötlands län. Särskilt med hänsyn till den ej obetydliga minskning i kostnaderna styrelsernas förslag härutinnan torde medföra ansluter jag mig till detsamma. Kliniska undersökningar av reagerande djur synas alltså hädanefter endast böra företagas när medicinalstyrelsen därom särskilt förordnar.

I ett yttrande har föreslagits att införa förbud mot hållande av höns i sådana ladugårdar, där tuberkulosfria nötkreatursbesättningar finnas uppställda. Bestämmelse av sådan innebörd gäller redan nu i viss mån inom tuberkulosfria områden. Ehuru jag på grund av de hygieniska olägenheter i skilda hänseenden som äro förbundna med hållande av höns i ladugård delar uppfattningen om önskvärdheten av det föreslagna förbudet, anser jag mig likväl, med hänsyn till bekämpandets frivilliga karaktär och de olägenheter förbudet skulle medföra för innehavarna av mindre jordbruk, icke böra tillstyrka detsamma.

I enlighet med vad länsveterinären i Kristianstads län föreslagit torde uttrycklig föreskrift böra införas därom att förteckning över tuberkulosfria besättningar skall föras icke blott av medicinalstyrelsen utan därjämte för varje hushållningssällskaps område av sällskapet tuberkulosavdelning eller, där sådan avdelning icke finnes inrättad, av länsveterinären.

IV. Förslag till ändrade bestämmelser rörande bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur enligt den Ostertagska metoden (klinisk tuberkuloskontroll).

Gällande bestämmelser.

Bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur enligt den Ostertagska (kliniska) metoden har närmast till syfte att inom de till sådan verksamhet anslutna nötkreatursbesättningarna minska tuberkulosens förlustbringande verkningar genom uppsökande och oskadliggörande av djur med tuberkulos i smittfarlig form samt genom förbättring av de hygieniska förhållandena inom ladugårdarna. Sådant bekämpande anordnas för närvarande av samtliga hushållningssällskap med undantag av sällskapen inom tuberkulosfria områden samt i Blekinge län. I sistnämnda län handhar medicinalstyrelsen den närmaste ledningen av bekämpandet enligt den Ostertagska metoden. Bestämmelser rörande detta bekämpande återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 402) om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur 11—19 §§ samt medicinalstyrelsens reglemente den 25 augusti 1934 med föreskrifter för statsunderstött bekämpande av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur.

Inom nötkreatursbesättning, som anslutits till bekämpande av tuberkulos i smittfarlig form, skola samtliga nötkreatur över två års ålder minst en gång om året underkastas klinisk undersökning rörande förekomsten av dylik tuberkulos av veterinär, som hushållningssällskapet bestämmer. Giver sådan undersökning anledning till antagande att djur är behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, skall djuret förses med tuberkulosmärke i högra örat och prov från djuret av material, som kan antagas innehålla tuberkelbaciller bakteriologiskt undersökas vid statens veterinärbakteriologiska anstalt eller veterinärbakteriologiskt laboratorium, som medicinalstyrelsen godkänner. Finnes vid den bakteriologiska undersökningen tuberkulos i smittfarlig form föreligga, skall djuret nedslaktas inom viss kortare tid efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat. Om särskilda skäl därtill äro och djuret kan intill dess nedslaktning skett hållas på betryggande sätt isolerat, må hushållningssällskapet medgiva uppskov med nedslaktningen intill sex månader efter det djurägaren erhållit sådan kännedom. Underlåter djurägare att nedslakta djur som är behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, skall han vara skyldig att till hushållningssällskapet omedelbart utgiva samtliga oguldna avgifter, som han enligt särskild förbindelse till hushållningssällskapet åtagit sig att erlægga, oavsett huruvida dessa ännu förfallit till betalning, ävensom vara förlustig rätten till vidare undersökning.

Deltagare i tuberkulosbekämpandet är skyldig att minst två gånger om året, vid anfordran av hushållningssällskapet, till veterinärbakteriologiskt laboratorium, som av sällskapet anvisas, insända prov av samlingsmjölk från hela den anslutna kreatursbesättningen, uttaget i enlighet med föreskrifter som meddelas av sällskapet. Iakttagare deltagare under tiden mellan de kliniska undersökningarna inom sin besättning sjukdomstecken, tydande på tuberkulos, såsom ofta påkommande hosta eller avmagring trots bibehållen foderlust eller fast, icke ömmande juverförhårdnad med eller utan

förändring av mjölkens utseende eller ihållande flytning från könsdelarna hos hondjur, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta hushållningssällskapet eller den veterinäre ledaren för bekämpandet.

Minst en gång om året åligger det djurägaren att omsorgsfullt rengöra och desinfektera sin ladugård samt att städse vinnlägga sig om ordning och renlighet i densamma. Då smittfarlig tuberkulos hos ett djur konstaterats, skall den plats i ladugården, där djuret varit uppställt, grundligt desinfekteras i enlighet med anvisningar av hushållningssällskapet eller den veterinär, som verkställt undersökning å platsen.

För nötkreatur, som nedslaktas på grund av att tuberkulos i smittfarlig form upptäckts vid andra eller därefter följande klinisk-bakteriologisk undersökning, sedan djurägaren anslutit sig till bekämpandet, må djurägaren kunna erhålla ersättning av statsmedel med en fjärdedel av djurkroppens värde, dock högst med femtio kronor eller, om djuret helt kasseras, med tjugufem kronor. Dylik ersättning må bestämmas till hälften av djurkroppens värde, dock högst sjuttiofem kronor eller vid totalkassation femtio kronor, under förutsättning att djurägaren inrättat särskild, betryggande isolerad ungdjursavdelning, dit alla nyfödda nötkreatur föras och där djuren kontrolleras genom tuberkulinundersökning, att till nämnda avdelning överförda djur allt framgent hållas avskilda från reagerande djur, samt att den reagerande delen av nötkreatursbesättningen icke underhålles genom nyförvärv.

Statsbidrag må årligen utgå till det kliniska tuberkulosbekämpandet med belopp, motsvarande sammanlagda beloppet av de avgifter, som till verksamheten anslutna djurägare erlägga till sällskapet för år och djur, under iakttagande likväl att statsbidraget icke må överstiga sällskapets kostnader för verksamheten efter avdrag av influtna avgifter. Statsbidrag beviljas av medicinalstyrelsen. Då skäl därtill föranleda, må medicinalstyrelsen, efter hörande av hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller tuberkulosstyrelse, förvägra statsbidrag för viss djurägare.

Ämbetsverken.

Beträffande *den kliniska tuberkuloskontrollens betydelse* ha styrelserna anfört följande.

Anslutningen till bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen enligt den Ostertagska metoden visade under åren 1936 och 1937 en stark ökning. Högsta anslutning nåddes vid utgången av år 1938. Vid årsskiftet 1939/40 var den totala anslutningen något mindre. Under år 1940 torde avgången ur bekämpandet bliva rätt avsevärd. En relativt betydande minskning har skett inom sådana områden där tuberkulosförhållandena äro gynnsamma (Kronobergs, Kalmar samt Blekinge län). Inom dessa län torde man med hänsyn till det kvarvarande antalet okontrollerade djur kunna emotse även en fortgående stark minskning i anslutningen. Jämväl i andra län (t. ex. Stockholms, Kristianstads och Hallands län) förmärkes, trots goda möjligheter till nyanlutning, en tydlig tendens till minskning i anslutningen till det kliniska bekämpandet. Denna minskning torde i viss mån sammanhånga med att besättningar överförts till tuberkulinkontrollen. En sådan utveckling är för tuberkulosbekämpandet att anse såsom tillfredsställande. I några högtuberkulösa län (Södermanlands, Skaraborgs och Örebro län) skedde även under år 1939 ökad anslutning till det kliniska bekämpandet, något som i och för sig lär icke få anses såsom naturligt.

Det kliniska bekämpandet är relativt dyrt. Statens bidrag uppgår till cirka 5 kronor för anslutet djur och dess totala utgifter ha nått upp till 1,100,000

kronor. Bortsett från önskvärdheten att begränsa statens utgifter torde jämväl av tekniska skäl icke böra eftersträvas att ytterligare öka den totala anslutningen till denna kontrollform. För flera hushållningssällskap, framför allt där anslutningen är störst, torde nämligen en mera väsentlig ökning därav knappast med fördel kunna administreras. I varje fall skulle den önskade personliga, individuella ledningen av bekämpandet i så fall allvarligen äventyras. Tendensen antyder emellertid, såsom styrelserna utvecklat, att anslutningen redan nu börjat att minska. I den mån denna minskning medför motsvarande nyanslutning till tuberkulinkontrollen, är den enligt styrelsernas uppfattning fullt förenlig med en önskad utveckling av tuberkulosbekämpandet.

Då det gäller att angiva den Ostertagska metodens roll i tuberkulosbekämpandet bör understrykas, att metoden icke är ett mål utan ett medel att nå fram till tuberkulosfrihet. Emellertid anse sig styrelserna i detta sammanhang böra framhålla att metoden alltjämt måste anses ha stor betydelse för tuberkulosbekämpandet i stort sett. Det är givetvis ur flera synpunkter av vikt att kunna bekämpa de svåraste formerna av tuberkulos, de smittfarliga inom högtuberkulösa besättningar. Både ur avels- och lantbruksekonomisk synpunkt är det av värde — icke minst i nuvarande läge — att kunna spara så många goda produktionsdjur som möjligt. Ett rationellt tuberkulosbekämpande i en genominfekterad besättning lärer för övrigt knappast kunna anordnas enligt någon annan metod, därest man icke anser sig kunna helt slå ut besättningen. Av betydelse är vidare, att anslutningen till detta tuberkulosbekämpande framtvingar vidtagande av vissa åtgärder för en bättre ladugårdshygien. Metoden är emellertid å andra sidan behäftad med olägenheter, vilka man i diskussionen ej sällan velat förringa. Vid en klinisk och därefter eventuellt följande bakteriologisk undersökning anträffas i bästa fall de vid undersökningen befintliga smittfarliga djuren. Med säkerhet vet man att i besättningen därjämte finnas andra djur med tuberkulos. När sjukdomen hos dessa övergår i ett smittfarligt stadium, kan däremot i förväg icke på något sätt förutses. Så länge tuberkulösa (reagerande) djur ännu finnas i en besättning, torde det vara praktiskt omöjligt att anse besättningen under en längre tid med säkerhet vara fri från sjukdomen ens i smittfarligt stadium. Den Ostertagska metoden måste därför alltid enligt styrelsernas uppfattning betraktas såsom en övergångsform i bekämpandet för att underlätta övergången till full frihet från tuberkulos. Det har emellertid inträffat, att en och samma besättning under en lång följd av år — ända upp till 15 år — varit ansluten till det kliniska bekämpandet utan att andra åtgärder sannolikt vidtagits än att ett eller annat smittfarligt djur då och då upptäckts och oskadliggjorts. Ett sådant bekämpande för icke besättningen nämnvärt framåt. Enligt styrelsernas uppfattning saknas varje anledning att staten med stora bidrag skall uppmuntra ett så ordnat bekämpande. Det har även inträffat, att bekämpandet letts så att tuberkulosförhållandena knappast alls förbättrats under anslutningen. Som exempel härå vilja styrelserna nämna en besättning, som stått under klinisk kontroll i tio år och vid undersökningstillfällena bestått av 12—22 djur över två års ålder eller i genomsnitt av 16 djur. I denna besättning har påträffats 28 smittfarliga djur, därav vid de tre sista undersökningarna respektive 5, 5 och 3 djur. I denna besättning har alltså besättningen nära nog slagits ut två gånger utan att undersökningsresultaten tyda på någon förbättring i hälsotillståndet.

Styrelsernas förslag i fråga om den kliniska tuberkuloskontrollen innebär i huvudsak: Den Ostertagska metoden borde göras mera effektiv än för närvarande. En djurägare, vilkens besättning anslutits till klinisk tuberkulos-

kontroll, skulle vara skyldig icke endast att såsom nu nedslakta påträffade smittfarliga tuberkulösa djur utan att överhuvud taget vidtaga de åtgärder för tuberkulosens utrotande i hans besättning, som med hänsyn till omständigheterna skäligen borde åvila honom. I den mån isolerad ungdjursavdelning, där djuren underkastades regelbundna undersökningar med tuberkulin, kunde anordnas, skulle skyldighet i sådant hänseende åvila honom. Ungdjuren borde även i andra fall med jämna mellanrum tuberkulinundersökas. Underlåte djurägare att vidtaga lämpliga anvisade åtgärder för sjukdomsbekämpandet, skulle hans besättning kunna uteslutas ur kontrollen av det husållningssällskap som anordnat kontrollen eller av medicinalstyrelsen. Såväl kliniska undersökningar som undersökningar av samlingsmjölkprov borde hädanefter vidtagas med de tidsintervaller, som med hänsyn till tuberkulosens effektiva bekämpande funnes påkallade. Nötkreatur, som skulle införlivas med kliniskt kontrollerade besättningar, borde godkännas av den som anordnade kontrollen.

Effektivare bekämpande.

Såsom motivering till förslaget att göra bekämpandet mera effektivt ha styrelserna anfört följande.

I och med att en besättning vinner anslutning till det kliniska bekämpandet av tuberkulos anse styrelserna det böra krävas av djurägaren att han vidtager bestämda åtgärder för bekämpandet utöver att nedslakta påträffade smittfarliga djur. En plan att snarast möjligt nå målet, tuberkulosfrihet, måste upprättas av veterinären och följas i varje besättning. Bäst sker detta genom att anordna isolerad uppfödning av ungdjuren. Om icke modern varit behäftad med livmodertuberkulos, är den nyfödda kalven nämligen regelmässigt fri från tuberkulos. Överföras de nyfödda djuren till en avdelning, som på ett tillfredsställande sätt isolerats från de sjuka djuren, kunna ungdjuren med all sannolikhet bevaras fria från tuberkulos. En sådan ungdjursavdelning bör självfallet regelbundet undersökas med tuberkulin. Genom isolerad ungdjursuppfödning kan man på ganska kort tid, utan allt för stor ekonomisk uppoffring för djurägaren, nå fram till tuberkulosfri besättning. I praktiken kan detta resultat uppnås på en tid av tre till fyra år eller efter ännu kortare tid.

Emellertid tillåta icke stallutrymmena i de flesta ladugårdar att anordna en helt isolerad ungdjursuppfödning. Iakttages försiktighet, har man, om icke fall av livmodertuberkulos inträffat, vunnit goda resultat allenast genom att hålla de sjuka och friska djuren uppbundna vid olika foderbord eller vid skilda delar av samma foderbord. I sådana fall är det givetvis nödvändigt att icke sammanföra djuren vid betesgången. I de flesta mindre ladugårdar torde det emellertid vara uteslutet att anordna även en dylik ofullständig isolering.

Hittills föga uppmärksammat är att ungdjuren med fördel kunna hållas utomhus även vintertid. Enda anordning i stallhänseende som i sådant fall torde erfordras för djuren är ett skjul av enkel beskaffenhet. En effektiv isolering av ungdjuren innan de börja mjölka torde alltså icke behöva medföra större kostnader för lantbrukaren.

Det framtida kliniska bekämpandet måste enligt styrelsernas förmenande anordnas så att bättre effekt utvinnes. Allenast vid sådant förhållande anse styrelserna det motiverat att staten fortfarande lämnar bidrag till detsamma

av nuvarande betydande omfattning. Den möjlighet för medicinalstyrelsen att numera förvägra statsbidrag för besättning som vunnit eller önskar vinna anslutning till det kliniska bekämpandet torde kunna användas i det syfte som här avses. Styrelserna anse det lämpligt att ange de huvudprinciper efter vilka bekämpandet inom olika besättningar bör ledas. Härvidlag vilja styrelserna dock förutskicka att angivna principer självfallet icke äro avsedda att bokstavligen följas å alla håll. Fasthellre är det styrelsernas bestämda uppfattning, att tuberkulosbekämpandet liksom varje annat sjukdomsbekämpande noga måste anpassas efter föreliggande speciella förhållanden i varje särskilt fall. Till sist måste det alltså ankomma på vederbörande veterinärs eget omdöme att meddela anvisningar rörande bekämpandet på mest ändamålsenliga sätt. Frågan om uteslutning av besättning ur bekämpandet torde i första hand böra bedömas av vederbörande hushållnings-sällskap. Självfallet måste uteslutningen endast tillgripas med varsamhet och i första hand användas såsom påtryckningsmedel gentemot oförstående djurägare.

Av det anförda torde framgå, att isolerad ungdjursuppfödning bör anordnas i alla de fall detta med hänsyn till de lokala förhållandena och övriga omständigheter kan anses framkomligt. Vill en djurägare som har dessa förutsättningar icke åsamka sig besväret med sådan isolering, bör han uteslutas ur bekämpandet.

I sådana besättningar, där en betryggande isolering icke kan anordnas, uppkomma betydligt större svårigheter för ett framgångsrikt bekämpande. Jämväl här gäller emellertid främst att skydda ungdjuren. En regelbunden kontroll av hälsotillståndet bland dessa djur torde därför vara önskvärd jämväl i de fall, där helt isolerad ungdjursuppfödning icke anordnas. Med hänsyn närtill synes det styrelserna naturligt, att ungdjuren i en kliniskt kontrollerad besättning underkastas tuberkulinundersökning i samband med klinisk undersökning å de äldre djuren. Regelbundna sådana tuberkulinundersökningar komma att erbjuda en god kontroll å hälsotillståndet överhuvud taget i besättningen. I sakens natur torde också ligga, att det icke kan vara lämpligt att i en besättning, där man vill nå tuberkulosfrihet, uppföda ungdjur som äro behäftade med sådan sjukdom. Visar det sig i en besättning, att ett större antal ungdjur äro reaktionsfria, kommer detta säkerligen att sporra djurägaren att vidtaga kraftiga åtgärder för att bevara denna obestridbara tillgång. I vilken omfattning sådana tuberkulinundersökningar skola vidtagas torde böra avgöras av den lokala veterinära ledaren av bekämpandet. Under den närmaste framtiden lär det av praktiska skäl måhända visa sig ogörligt att medhinna tuberkulinundersökningar i alla kliniskt anslutna besättningar. Styrelserna förutsätta emellertid att veterinärerna i största möjliga utsträckning och snarast igångsätta dessa undersökningar.

Sammanfattningsvis synes kunna angivas att en djurägare, vilkens besättning vunnit anslutning till den kliniska tuberkuloskontrollen, bör vara skyldig att vidtaga de åtgärder för tuberkulosens utrotande i besättningen som med hänsyn till omständigheterna skäligen böra åvila honom. Genom en sådan regel torde understrykas att sjukdomsbekämpandet skall ledas efter de individuella förutsättningarna i varje särskild besättning.

Styrelserna ha i detta sammanhang övervägt att föreslå en bestämmelse av innebörd, att frågan om nötkreatursbesättnings kvarstannande i den statsunderstödda kliniska kontrollen skulle omprövas efter viss kortare tid, exempelvis fem år. En sådan bestämmelse, som skulle ha till syfte att snabbare överföra besättningarna till reaktionsfrihet, torde emellertid vara förenad med olägenheter av praktisk natur. Övergången till tuberkulosfrihet kan nämligen i vissa fall ske efter kortare tid än fem år. I andra fall torde åter

längre tid erfordras. Detta är särskilt förhållandet i besättningar, som icke kunna anordna fullständigt isolerade ungdjursavdelningar. En dylik obligatorisk omprövning skulle därför säkerligen medföra ett ej ringa ökat arbete för medicinalstyrelsen och vara ägnat att skapa oro i bekämpandet. Enligt förslaget äger medicinalstyrelsen i sista hand avgöra hur länge en besättning må vara ansluten till den kliniska kontrollen. En dylik regel torde innebära, att medicinalstyrelsen äger befogenhet att, om så anses erforderligt, ålägga hushållningssällskapen att årligen lämna uppgifter å de besättningar, som kvarstannat i kontrollen över ett visst antal år, samt orsakerna härtill. Ett sådant förfarande har styrelsen redan nu i viss omfattning börjat tillämpa. Härigenom kan styrelsen få erforderlig överblick över hur bekämpandet bedrivs inom olika sällskaps områden och möjlighet att ingripa där effektiviteten av bekämpandet eftersättes och besättningarna kvarslanna i den kliniska kontrollen under längre tid än som kan anses nödvändigt. Förslaget torde alltså giva tillräckliga möjligheter åt medicinalstyrelsen att utöva ledningen jämväl över bekämpandet enligt den kliniska metoden. För att intressera djurägarna att så fort som möjligt överföra besättningarna från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen ha styrelserna föreslagit en väsentligt ökad spänning mellan pristilläggen för mjölk, som härrör från besättningar ställda under klinisk tuberkuloskontroll, och tilläggen för mjölk från tuberkulosfria besättningar.

Samlingsmjölkprov.

I fråga om undersökningar av samlingsmjölkprov från besättningar anslutna till den kliniska tuberkuloskontrollen ha styrelserna närmare andragit följande.

Som styrelserna redan framhållit är deltagare i kliniskt tuberkulosbekämpande skyldig att minst två gånger om året, vid anfordran av hushållningssällskapet, till veterinärbakteriologiskt laboratorium, som av sällskapet anvisas, insända prov av samlingsmjölk från hela den anslutna kreatursbesättningen. Statens kostnader för insändande och undersökning av dessa prov uppgå till omkring 50,000 kronor för år. Under år 1939 påträffades genom samlingsmjölkprov cirka 200 smittfarliga djur. Totala antalet vid den kliniska tuberkuloskontrollen påträffade smittfarliga djur uppgick för samma år till 9,734. Kostnaderna för samlingsmjölkproven torde alltså knappast stå i rimligt förhållande till provens betydelse för bekämpandet. Emellertid får icke förbises, att mjölkproven äga betydelse för upptäckten av fall av juvertuberkulos. Så länge mjölk från kliniskt anslutna besättningar kommer till användning såsom konsumtionsmjölk utan föregående värmebehandling, synes det styrelserna därför tveksamt om dessa prov utan olägenhet kunna borttagas. Genomföres emellertid medicinalstyrelsens tidigare omnämnda förslag att såsom opastöriserad konsumtionsmjölk endast skulle få godkännas mjölk som härrör från reaktionsfria besättningar, kunna samlingsmjölkproven borttagas. Den högst avsevärda besparing i kostnaderna för den kliniska kontrollen ett borttagande av dessa prov skulle medföra och provens relativt underordnade betydelse för själva bekämpandet tala för att de böra slopas. Juvertuberkulosens stora farlighet för människan gör det emellertid enligt styrelsernas uppfattning nödvändigt att bibehålla dem tills vidare. Så till vida synes en omläggning av provens utlagande kunna ske, att det i några fall borde räcka med ett prov för år och besättning. Där tuberkulosförhållandena motivera tätare kontroll, torde däremot flera prov för år böra uttagas och dessa till och med ej ens begränsas till två. Genom en sådan omläggning synes bättre effekt av proven utvinna.

Övriga förslag.

Förslaget rörande tidsintervallerna mellan kliniska undersökningar har i betänkandet motiverats sålunda.

För närvarande gäller att klinisk undersökning skall företagas minst en gång om året. I allmänhet ske dessa undersökningar emellertid med kortare intervaller. Mest rationellt är att dessa bestämmas med hänsyn till tuberkulosförhållandena i olika besättningar och undersökningar alltså företagas med olika mellanrum i skilda besättningar. Styrelserna ha i förslaget velat giva ett uttryck för denna princip genom att stadga, att undersökningar skola ske med de tidsintervaller, som med hänsyn till tuberkulosens effektiva bekämpande finnes påkallat. Som regel synas undersökningarna alltjämt icke beträffande någon besättning böra verkställas med längre tidsintervaller än ett år.

I fråga om införlivandet av djur utifrån med en besättning, som står under klinisk tuberkuloskontroll, ha styrelserna yttrat.

Djur som skola införlivas med en kliniskt kontrollerad besättning måste nu dessförinnan ha underkastats klinisk och i förekommande fall bakteriologisk undersökning. I vissa fall synes denna föreskrift ej vara tillfredsställande. Undersökning av ett enstaka djur utan att man har någon kännedom om den besättning varifrån det härrör blir alltid i viss mån osäker. I enlighet med det individuella tuberkulosbekämpandet som hädanefter synes böra anordnas i den kliniska kontrollen torde anspråken på nyanskaffade djur böra ställas mycket olika i skilda fall. Där isolerad ungdjursuppfödning anordnas, får redan enligt gällande bestämmelser den reagerande delen av nötkreatursbesättningen icke underhållas genom nyförvärv. I en besättning, där man med framgång skyddar ungdjuren genom att i begränsad omfattning isolera dem vid från de reagerande djuren skilda foderbord och på så sätt når fram till tuberkulosfrihet, är det ej heller tillfredsställande, åtminstone när flertalet djur nått reaktionsfrihet, att överhuvud taget öka antalet icke tuberkulosfria djur. Däremot är det säkerligen i många fall meningslöst att i en besättning, ansluten till ifrågavarande kontrollform, där tuberkulosarbetet ännu icke fortskridit något nämnvärt, insätta tuberkulosfria djur. I en dylik besättning medför emellertid varje tillskott av icke smittfarliga goda produktionsdjur givetvis ökade möjligheter att höja kvaliteten å den friska ungdjursstam som åsyftas att dragas fram. Det anförda torde giva vid handen, att beskaffenheten hos nyanskaffade djur bör prövas i varje särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter. Sådan prövning verkställles lämpligen av den som anordnar kontrollen och då närmast av den veterinär som leder bekämpandet.

Yttrandena.

Beträffande styrelsernas förslag rörande den kliniska tuberkuloskontrollen ha meningarna varit i viss mån delade i de avgivna yttrandena. I några yttranden ha sålunda de föreslagna skärpningarna i bestämmelserna i syfte att göra bekämpandet mera effektivt ansetts för stränga. I andra yttranden har åter påyrkats än strängare bestämmelser.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har funnit — även om det vore riktigt att tuberkulinmetoden så småningom ersatte den kliniska metoden — den kyla anmärkningsvärd, varmed förslaget nu behandlade den kliniska metoden, se-

dan denna på grund av de centrala myndigheternas påtryckning och med stor kostnad för åtskilliga hushållningssällskap för endast några år sedan organiserats över hela landet.

Förvaltningsutskottet i Malmöhus län anser att såsom ovillkorligt krav för deltagande i kliniskt bekämpande skulle uppställas, att ungdjuren undersöktes med tuberkulin samt att reagerande djur avlägsnades ur ungdjursavdelningen.

Svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande har förklarat sig vara övertygad om att det kliniska bekämpandet alltjämt i stora delar av vårt land hade en viktig uppgift att fylla så länge reagerande eller oundersökta djur funnes kvar i större utsträckning. Detta torde bliva fallet under det närmaste decenniet. Föreningen har förutsatt, att medicinalstyrelsens utslutningsrätt handhades med den största urskillning och ej användes mot den lokala ledningens mening.

Däremot har i flera andra yttranden påfordrats, att tiden för anslutningen till den kliniska kontrollen skulle begränsas till viss tid. *Föreståndaren för Malmöhus läns förvaltningsutskotts tuberkulosavdelning* har föreslagit att denna anslutning skulle begränsas till fem år, om övergång till tuberkulinkontroll icke dessförinnan påbörjats, *länsveterinären i Älvsborgs län* till fyra år och *länsveterinären i Örebro län* till tre år. *Länsstyrelsen, förvaltningsutskottet och länsveterinären i Jönköpings län* ha föreslagit införande av en bestämmelse av innebörd, att avskild ungdjursavdelning skulle vara anordnad inom två år efter anslutningen.

Föreslagna undersökningar med tuberkulin av ungdjur ha uttryckligen avstyrkts av *föreståndaren för Östergötlands läns hushållningssällskaps tuberkulosavdelning*. *Förvaltningsutskotten i Östergötlands och Hallands län* anse, att dessa undersökningar borde bekostas av djurägarna själva.

Länsveterinären i Hallands län anser — med instämmande av *länsstyrelsen* — det önskvärt, att kliniskt ansluta besättningar undersöktes minst två gånger årligen. Kontrollundersökningar med tuberkulin i reaktionsfria besättningar borde, där så låte sig göra, överlåtas till de i orten stationerade veterinärerna så att de av hushållningssällskapen anställda veterinärernas arbete kunde koncentreras på sådana besättningar där tuberkulosen ännu icke utrotats och där deras specialisering vore av större vikt.

Förvaltningsutskottet i Stockholms län och stad har föreslagit införandet av ett statsbidrag för isolerad ungdjursuppfödning i besättningar om 15—30 djur.

Enligt *förvaltningsutskottet i Malmöhus län* borde några särskilda bestämmelser rörande införandet av nya djur i en kliniskt ansluten besättning icke gälla.

Besättningar, som innehålla ett stort antal nötkreatur behäftade med tuberkulos, lämpa sig i allmänhet icke att direkt anslutas till tuberkulinkontrollen. En sådan anslutning förutsätter nämligen att samtliga tuberkulösa djur av-

lägsnas ur besättningen och ersättas med fullt friska djur. I de flesta fall erfordras härför ett ej obetydligt kapital. Är det fråga om större besättningar med flera tuberkulösa icke smittfarliga djur med god avkastningsförmåga, torde det också ur landets synpunkt — framför allt i nuvarande försörjningsläge — vara olyckligt att på en gång nedslakta djuren. Genom att ansluta en sådan besättning till klinisk tuberkuloskontroll kunna djuren emellertid på ett rationellt sätt utnyttjas, framför allt deras avkomma. Utan några större kostnader torde djurägaren på ganska kort tid kunna draga fram en tuberkulosfri besättning. Genom att isolera ungdjuren från den tuberkulösa delen av besättningen kan rätt snart en helt frisk djurstam erhållas. En förutsättning för att härutinnan vinna resultat är emellertid att ungdjuren kunna hållas avskilda från de sjuka djuren. I större besättningar, där man som regel kan anordna en särskild ungdjursladugård eller åtminstone dela ladugården i två avdelningar genom en vägg, låter sig denna isolering väl genomföra. Under senaste tid ha goda resultat emellertid vunnits även genom ofullständig isolering, därvid djuren i samma rum uppställts vid olika foderbord eller vid skilda delar av samma foderhord.

Det anförda torde giva vid handen, att den kliniska tuberkuloskontrollen alltjämt har stor betydelse för tuberkulosbekämpandet i vårt land. Då det gäller att överföra flertalet av de infekterade besättningar utanför de tuberkulosfria områdena, som ännu icke ställts under tuberkulinkontroll och som innehålla omkring 800,000 djur över två års ålder, torde detta i stor utsträckning lämpligen böra äga rum genom en klinisk kontroll. I likhet med styrelserna anser jag mig emellertid böra understryka, att denna kontrollform är att betrakta såsom en övergångsform i bekämpandet ej såsom ett mål. Det ligger därför vikt uppå att besättningarna icke kvarhållas i den kliniska kontrollen längre än som är nödvändigt med hänsyn till möjligheterna att ur den egna besättningen draga fram en frisk ny stam. Av den verkställda utredningen framgår emellertid att bekämpandet icke alltid anordnats på sådant sätt. Jag är därför ense med styrelserna därom att behov föreligger att genom uttryckliga bestämmelser för framtiden söka hindra sådana mindre önskvärda företeelser inom bekämpandet. Ett särskilt skäl att härutinnan gå fram med viss stränghet är de relativt stora kostnader för staten som äro förbundna med denna kontrollform.

Vad styrelserna föreslagit i syfte att göra det kliniska bekämpandet mera effektivt synes mig ändamålsenligt och tillstyrkes i huvudsak av mig. Det torde alltså hädanefter böra ankomma på djurägare, som anslutit sin besättning till denna kontrollform, att vidtaga de åtgärder för tuberkulosens utrotande i besättningen som skäligen böra åvila honom. I alla de fall där isolerad ungdjursuppfödning kan anordnas — med andra ord i de flesta större besättningar — bör sådan också inrättas. För de mindre och medelstora besättningarna uppkomma härvidlag, som jag redan framhållit, större svårigheter. Då goda resultat även kunna vinnas genom ofullständig isolering, synes i varje fall böra krävas att djurägaren vidtager åtgärder, som med hänsyn till förhållandena skäligen kunna påfordras. Ett mycket viktigt led i bekämpandet enligt sist antydda metod är att ungdjuren regelbundet undersö-

kas med tuberkulin. Det kan under inga förhållanden vara ändamålsenligt att i en besättning, som är ansluten till ett ordnat bekämpande, föda upp sjuka ungdjur. Jag tillstyrker alltså styrelsernas förslag härutinnan. I fråga om ersättningarna för dessa undersökningar är jag även ense med styrelserna. Undersökningarna böra alltså inräknas i kostnaderna för bekämpandet. Som styrelserna framhållit synes det i sista hand böra ankomma på den veterinäre ledaren för bekämpandet att i varje särskilt fall med hänsyn till de lokala förhållandena upprätta en plan för tuberkulosens utrotande i besättningen.

Jag finner visserligen i likhet med förvaltningsutskottet i Stockholms län och stad att vissa skäl tala för att underlätta för innehavare av besättningar under 30 djur att vidtaga anordningar för isolerad ungdjursuppfödning men är icke beredd att nu tillstyrka särskilda statsbidrag för sådant ändamål. I några yttranden har, särskilt från veterinärt håll, föreslagits att begränsa tiden för anslutningen till den kliniska kontrollen. För min del kan jag ej förorda införandet av en sådan bestämmelse. Det torde icke vara möjligt att i detta hänseende angiva någon generell tid. Enligt min uppfattning äro de av styrelserna föreslagna föreskrifterna i syfte att hindra onödigt långvarig anslutning till kontrollformen fullt tillräckliga. I likhet med styrelserna anser jag sålunda att det i första hand bör ankomma på den som anordnar kontrollen, i allmänhet alltså hushållningssällskapen, att ur bekämpandet utesluta sådan djurägare som icke efter anmaning vidtager de åtgärder för ett effektivt bekämpande som skäligen böra verkställas av honom. För att ernå enhetlighet på området synes det i sista hand böra ankomma på medicinalstyrelsen att i detta hänseende fatta avgörande. Som styrelserna understrekit, måste givetvis viss varsamhet iakttagas vid fråga om uteslutning av djurägare ur bekämpandet.

Jämväl vad styrelserna i övrigt föreslagit rörande den kliniska tuberkuloskontrollen kan jag biträda. Det synes mig sålunda ändamålsenligt, att intervallerna mellan de kliniska undersökningarna och undersökningarna av samlingsmjölkprov icke äro bundna. Styrelsernas förslag, att dessa undersökningar skola verkställas så ofta som med hänsyn till tuberkulosens effektiva bekämpande finnes påkallat, torde vara ägnat att på bästa sätt utnyttja den arbetskraft som står till förfogande. Att viss kontroll även beträffande djur som skola införlivas i en besättning är behöflig synes mig uppenbart. Vad styrelserna därom föreslagit torde vara lämpligt.

V. Förslag rörande bekämpandet av tuberkulos inom mindre nötkreatursbesättningar.

Gällande bestämmelser.

Enligt kungörelsen den 10 december 1912 (nr 376) angående villkoren för erhållande av understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande av tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar må understöd, som icke får överstiga 300 kronor, kunna tilldelas djurägare, vilkens odlade jord icke

överstiger sammanlagt 50 hektar och som idkar jordbruk såsom huvudsaklig näring eller väsentlig binäring samt visar sig underhålla sin kreatursbesättning huvudsakligen genom eget pålägg. Som villkor för understödets utbetalande har stadgats, att djurägaren skall under loppet av de senast förflutna två åren ha vidtagit och under minst ett år underhållit ändamålsenliga åtgärder gentemot turberkulos i sin besättning. För detta ändamål har senaste år disponerats 12,000 kronor.

I enlighet med statsmakternas beslut vid 1940 års urtima riksdag må, såsom förut omtalats, utgå statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom huvudsakligen mindre nötkreatursbesättningar. Denna bidragsverksamhet har tillkommit som ett led i strävandena att vid den nedslaktning, som äger rum i anledning av inträffad foderbrist, i första hand spara produktionsdugliga och friska djur.

Ämbetsverken.

Styrelserna ha inledningsvis framhållit, att ett bekämpande av tuberkulosen enligt den Ostertagska metoden inom mindre nötkreatursbesättningar i allmänhet icke vore lämpligt. Då möjligheter till isolering i sådana besättningar i regel vore mycket små, förmenade styrelserna, att förekomsten av enbart ett smittfarligt djur under en relativt kort tid innebure mycket stora risker för att tidigare arbete skulle förstöras. Detta bekämpande ställde sig också relativt dyrare i en mindre besättning än i en större. Styrelserna hade därför övervägt att föreslå, att mindre besättningar, i allmänhet med endast 10 djur eller färre, icke skulle få anslutas till det kliniska bekämpandet. Här-om ha styrelserna vidare anfört följande.

Skulle man icke tillåta innehavare av mindre jordbruk att ansluta sina besättningar till den kliniska tuberkuloskontrollen, torde staten i stället böra erbjuda dem andra möjligheter att bekämpa tuberkulosen inom sina besättningar. Styrelserna ha härvidlag övervägt olika anordningar.

Då småbrukarna i allmänhet sakna möjligheter att själva isolera sina ungdjur, torde den tanke, som ligger till grund för den Ostertagska metoden med isolerad ungdjursuppfödning, dock kunna realiserars på sådant sätt att uppfödningen anordnas kollektivt. En annan möjlighet härutinnan skulle vara att småbrukarna under en lämplig övergångstid utackorderade sina ungdjur hos innehavare av reaktionsfria besättningar. Förstnämnda utväg har praktiserats i Danmark, Store Vildmose å Jylland. Representanter för styrelserna ha besökt denna uppfödninganstalt.

Anordnande av kollektiv ungdjursuppfödning är ett ganska invecklat problem och torde i varje fall kräva ett icke obetydligt bidrag av allmänna medel. Att under nuvarande tider igångsätta sådan uppfödning åtminstone mera allmänt lär därför knappast komma i fråga. Spörsmålet är emellertid av den vikt, att en närmare utredning synts styrelserna motiverad.

En tillfredsställande allmän lösning av frågan av ett rationellt tuberkulosbekämpande inom mindre högtuberkulösa besättningar torde därför icke, i varje fall icke för närvarande, vinnas genom kollektiv ungdjursuppfödning. Andra utvägar stå emellertid öppna.

Statsbidrag till innehavare av mindre jordbruk.

Styrelserna förmena, att innehavare av mindre jordbruk allt framgent böra kunna erhålla bidrag av statsmedel för utrensning av tuberkulos i sina besättningar. I fråga om en sådan bidragsverksamhets närmare anordnande ha styrelserna yttrat.

En fortsatt bidragsverksamhet, som icke främst har till syfte att inrikta en allmän nödvändig nedslaktning på visst sätt, torde icke behöva anordnas efter de grunder som finnas angivna i 1940 års kungörelse. Att anordna verksamheten i enlighet med de tämligen stela former, som anvisats i 1912 års kungörelse, synes styrelserna än mindre lämpligt. I varje fall bör själva handhavandet av bidragstilldelningen ej ske centralt utan av lokala organ. Härvid torde hushållningssällskapen närmast böra ifrågakomma. Praktiskt torde vara att i första hand de hushållningssällskap som anordna klinisk tuberkuloskontroll erhålla ett årligt belopp att efter sällskapens bedömande användas för uppmuntran av tuberkulosbekämpandet i mindre besättningar. Det skulle i så fall stå sällskapen fritt att uppmuntra detta bekämpande exempelvis på sådant sätt att utackordering av ungdjur från turberkulösa besättningar verkställdes inom lämpliga tuberkulosfria besättningar. Givetvis böra sällskapen äga möjlighet att genom direkta bidrag till djurägaren uppmuntra en utslagning av tuberkulösa djur och anskaffning i stället av friska. Emellertid får man förutsätta att sällskapen härvidlag arbeta efter en bestämd plan och söka anordna utrensningen av tuberkulosen exempelvis efter mejeridistrikt. Vid detta arbete bland småbrukarna skulle vara av stort värde om sällskapen jämväl sökte intressera djurägarna att företaga sina nyinköp genom livdjursförmedling som anordnades av sällskapet eller med dess godkännande av jordbrukarorganisation, exempelvis slakteriförening.

Bidragsverksamheten skulle, som styrelserna redan framhållit, vinna största effekt om hushållningssällskapen lämnades viss frihet vid medlens disposition. Förhållandena äro inom skilda områden så pass olikartade, att det svårigen låter sig göra att uppställa detaljerade direktiv för verksamheten. Som exempel på vilken nytta ifrågavarande bidrag skulle kunna göra vilja styrelserna nämna att inom Kronobergs län finnas ett par små ensligt belägna gårdar med 5—10 djur, anslutna till klinisk tuberkuloskontroll. Kontrollen är här anordnad genom hushållningssällskapet till Jönköping förlagda tuberkulosavdelning. För undersökningen av dessa besättningar toges en hel dag i anspråk för veterinären. Kostnaderna för undersökningar jämte resor uppgå säkerligen till 50—100 kronor för varje gård. I sådana fall vore det för statsverket betydligt billigare att lämna djurägaren det säkerligen ganska blygsamma belopp som erfordras för att han skall slå ut de tuberkulösa djuren och ställa besättningen under tuberkulinkontroll.

Även om med förevarande förslag avses att lämna hushållningssällskapen största möjliga frihet, synas dock vissa riktlinjer för bidragsverksamheten här böra angivas. Som regel torde sällskapen vid bestämmande av bidragens storlek böra utgå från att djurägaren själv skall stå viss del av kostnaderna för nyanskaffning av tuberkulosfria djur. Härvid synes särskild hänsyn böra tagas till de pristilllägg som utgå för mjölk från tuberkulosfria besättningar. Förekomsten av dessa pristilllägg utgör sådan förmån att djurägaren kan bära en del av kostnaderna — vid föreslagna pristilllägg om 0.9 öre för kilogram ungefär en femtedel av kostnaderna — som äro förenade med att slå ut en tuberkulös besättning och dess ersättande med friska djur. Det anförda giver vid handen att statsbidrag som regel icke bör utgå vid utslagning av endast ett tuberkulöst djur, åtminstone icke i en besättning som in-

nehåller fler än tre djur. För ägare av mindre besättningar och framför allt sådana som icke lämna mjölk till mejeri innebära pristilläggen icke någon förmån. Bidragen till dessa böra givetvis beräknas med hänsyn härtill. Där djurägaren kan nyrekrytera besättningen genom eget pålägg och på så sätt nå fram till tuberkulosfrihet, synes jämväl statsbidrag böra kunna utgå. En sådan anordning är nämligen i de flesta fall förenad med viss ekonomisk uppoffring från djurägarens sida. Hinder torde ej heller böra möta att lämna bidrag till innehavare av en mindre besättning, vilken redan ställts under tuberkulinkontroll och i vilken ett stort antal djur vid kontrollundersökning reagerat. För att verksamheten icke skall bli alltför oenhellig inom olika sällskaps områden synes böra stadgas att bidrag till en och samma djurägare icke må utgå med mer än 500 kronor och för varje nedslaktat tuberkulöst djur med högre belopp än 100 kronor. Som ytterligare villkor för erhållande av bidrag synes böra föreskrivas att djurägaren från sin besättning avlägsnar samtliga tuberkulösa djur. Bidragen torde alltså böra begränsas till de fall där en fullständig utrensning av tuberkulosen kan äga rum. I den mån nyanskaffning av djur skall ske böra dessa godkännas av hushållningssällskapet eller inköpas genom livdjursförmedling som vunnit sällskapets godkännande.

Vidkommande vilken kategori djurägare som böra komma i fråga för erhållande av bidrag synes endast böra gälla, att bidrag må tilldelas innehavare av mindre nötkreatursbesättningar. Att härvidlag angiva någon bestämd begränsning, vare sig detta sker i form av högsta antal djur eller största brukade areal jord, synes styrelserna icke lämpligt. Då det belopp, som årligen kommer att ställas till varje sällskaps förfogande, säkerligen torde bli ringa i förhållande till anspråken å bidrag, synes kunna förutsättas att sällskapen icke få tillfälle att lämna bidrag annat än till rena småbrukare.

Bifalles styrelsernas förslag i denna del torde bidrag enligt kungörelserna nr 376/1912 och 868/1940 ej längre ifrågakomma.

På Kungl. Maj:t synes böra ankomma att för varje år ställa vissa belopp till hushållningssällskapens förfogande att användas för den föreslagna bidragsverksamheten. Det torde vara lämpligt att sådana områden, där man står tuberkulosens utrotande närmast, härvidlag i första hand bli tillgodosedda.

Det stöd för tuberkulosbekämpandet i mindre nötkreatursbesättningar som avses med ifrågavarande bidragsverksamhet och den kollektiva ungdjursuppfödningen skulle enligt styrelsernas uppfattning åtminstone till en början icke bli av den omfattning, att det helt kunde ersätta den kliniska tuberkulosekontrollen för mindre besättningar. Tills vidare ville styrelserna alltså icke förorda någon absolut begränsning i kontrollens anordnande med hänsyn till besättningarnas storlek. För att man redan från början skulle kunna skaffa sig en uppfattning rörande tuberkulosförhållandena i mindre besättningar, som vore avsedda att anslutas till klinisk tuberkulosekontroll, syntes som regel böra gälla att dessa före anslutningen skulle undersökas med tuberkulin. Visade en sådan undersökning att endast ett eller annat djur reagerade, torde det ur statens synpunkt ställa sig mera förmånligt att i stället för att ansluta besättningen till klinisk kontroll lämna djurägaren ett mindre bidrag för utslagning av de tuberkulösa djuren. En djurägare, som vägrade att verkställa utrensningen av tuberkulosen med hjälp av sålunda erbjudet bidrag, syntes icke böra få ansluta sin besättning till den kliniska tuberkulosekontrollen.

Kollektiv ungdjursuppfödning.

Styrelserna ha även övervägt ett förslag i syfte att inom de områden, där nötkreaturstuberkulosen alltså vore mera utbredd, upprätta en eller flera *ungdjursuppfödningsgårdar*. För att uttröna intresset för en dylik åtgärd ha styrelserna underställt de 19 hushållningssällskap, vilka anordna bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur enligt den Ostertagska metoden, ett preliminärt förslag av följande innebörd.

Inom varje hushållningssällskaps område, där bekämpande av nötkreaturstuberkulos med statsbidrag bedrivs enligt den Ostertagska metoden, bör en eller flera ungdjursuppfödningsgårdar upprättas. Statsbidrag till uppfödningsgård skall kunna utgå, oavsett om gården drives i hushållningssällskaps egen regi eller om den under erforderlig kontroll drives av enskild person, förening eller bolag.

Rörelsen vid en sådan uppfödningsgård kan tänkas organiserad enligt följande huvudsakliga regler:

Uppfödningsgård skall ha att mottaga kvigkalvar till uppfödning från djurägare med mindre besättningar, i varje fall icke överstigande 20 djur. Tills vidare torde böra föreskrivas, att besättningarna icke äro reaktionsfria. Djurägare, som lämnar kalv till uppfödning, måste förbinda sig att, sedan han återfått djuret, införa detsamma i en honom tillhörig besättning, som är reaktionsfri och fri från sjukdomen smittsam kastning, samt därefter ställa besättningen under statlig kontroll med tuberkulin och med hänsyn till smittsam kastning. Ha i ladugården tidigare varit uppställda icke reaktionsfria djur, måste denna undergå rengöring i enlighet med av medicinalstyrelsen angivna föreskrifter. Effektiva åtgärder för att smittfarliga nötkreatur icke mottagas å uppfödningsgård skola vidtagas. Djur, som mottages å uppfödningsgård, skall alltså under erforderlig tid hållas i karantän. Reagerar därvid eller sedermera djur vid undersökning med tuberkulin eller har efter blodprovundersökning djuret befunnits behäftat med smittsam kastning eller visar djuret eljest tecken på smittsam sjukdom, skall det genast avlägnas från gården.

I allmänhet torde djuren böra kvarstanna å uppfödningsgården högst 2—2 1/2 år. Under denna tid skola de stå under veterinärkontroll (lämpligast hushållningssällskapens tuberkulosveterinär). Vid uppfödningstidens slut böra djuren om möjligt vara dräktiga, varför det skall åligga uppfödningsgård att hålla förstklassig tjur.

Djurägarna skola för djurens hållande å gården erlægga viss avgift. För att stimulera verksamheten i synnerhet bland småbrukarna torde det bliva nödvändigt, att staten uppmuntrar densamma dels genom lån dels ock genom direkta bidrag. För igångsättande av verksamheten skall den som driver uppfödningsgården erhålla lån av staten. Statsbidrag utan återbetalningskyldighet synes antingen kunna lämnas med visst engångsbelopp eller genom årliga belopp för varje mottagen kviga. Väljer man den första bidragsformen (med kapitalbidrag), skola djurägarnas avgifter förränta det i gården i övrigt nedlagda kapitalet samt därjämte täcka driftskostnaderna. I händelse endast årligt statsbidrag lämnas, skall detta jämte djurägarnas avgifter förränta allt i gården nedlagt kapital och täcka driftskostnaderna.

Om vid uppfödningsgården icke inlämnas erforderligt antal kvigkalvar, skall gårdsägaren ha rätt att för egen räkning å gården uppföda felande antal djur. Dessa skall han sedermera få avyttra till självkostnadspris men endast till sådan djurägare, som är berättigad att lämna djur till uppfödning å uppfödningsgård, och under förutsättning tillika att denne inför dju-

ret i besättning, som är ställd under statlig kontroll med tuberkulin och som är fri från smittsam kastning.

Förslaget har uttryckligen tillstyrkts allenast av tre förvaltningsutskott, nämligen Hallands läns, Älvsborgs läns södra och Västmanlands läns. Värmlands läns förvaltningsutskott har — under framhållande av att ett genomförande av förslaget i någon mera betydande omfattning komme att kräva mycket avsevärda statsbidrag — förklarat sig hysa intresse för att försök bleve utförda i mindre omfattning, som sedan efter behov kunde utökas. Tre förvaltningsutskott, de i Södermanlands, Jönköpings och Örebro län, ha varken tillstyrkt eller avstyrkt förslaget, varvid förvaltningsutskottet i Örebro län emellertid avgivit ett motförslag. Förvaltningsutskottet i Göteborgs och Bohus län har funnit inrättandet av särskilda ungdjursladugårdar visserligen önskvärt men i kollektiv form knappast genomförbart i Göteborgs och Bohus län.

Tio förvaltningsutskott ha uttryckligen avstyrkt förslaget. Av dessa utskott ha emellertid fyra, nämligen Kronobergs läns, Kalmars läns norra och södra samt Blekinge läns, såsom skäl mot förslaget huvudsakligen anfört, att ett genomförande av förslaget inom deras områden, med hänsyn till tuberkulosbekämpandets läge därstädes, icke skulle ha någon större uppgift att fylla.

Styrelserna anse den verkställda utredningen ha givit vid handen, att ett genomförande av styrelsernas tanke att anordna kollektiv ungdjursuppfödning vid ett flertal gårdar vore förenat med stora svårigheter. Betydelsen av en sådan verksamhet föreföll dock styrelserna påtaglig. Mot förslaget framförda invändningar syntes ej heller styrelserna så bärande, att de i och för sig borde hindra förslagets genomförande. Uppenbart vore emellertid, att inrättandet av dylika gårdar krävde statens ekonomiska stöd i betydande omfattning. En viss erfarenhet av den föreslagna bidragsverksamheten för anskaffande av tuberkulosfria nötkreatur till mindre besättningar torde också böra avvaktas. Tidpunkten att igångsätta ungdjursuppfödningsgårdar vore därför för närvarande knappast lämplig. Styrelserna förmenade likväl, att förslaget framdeles i större eller mindre omfattning borde prövas. Härom ha styrelserna yttrat.

Frågan om statens ekonomiska stöd skulle redan nu principiellt kunna avgöras. Styrelserna ha också övervägt att utarbete förslag till regler i sådant hänseende. Med hänsyn till vanskligheterna att i förväg kunna bedöma de ekonomiska betingelserna för en framtida rörelse av detta slag torde det emellertid vara meningslöst att nu utarbete detaljerade förslag. Efter en ganska kort tid sakna de med säkerhet helt eller delvis aktualitet.

Det synes styrelserna i stället lämpligt att frågan tills vidare får vila. Då det ekonomiska läget blir mera gynnsamt, torde spørsmålet böra upptagas till förnyat övervägande. Till en början blir det säkerligen mest praktiskt att ordna verksamheten allenast försöksvis vid en eller annan gård. Enligt styrelsernas förmenande torde därvid böra övervägas, om det icke ur flera synpunkter vore lämpligast att verksamheten vid uppfödningsgårdarna organiserades så att dessa själva inköpte de kvigkalvar som skulle uppfödvas vid gårdarna. Gårdarna skulle i så fall sedermera tillhandahålla den kate-

gori jordbrukare som här avses dräktiga kvigor till låga pris. En lämpligt avvägd statssubvention skulle möjliggöra för gårdarna att saluhålla reaktionsfria djur till pris som ej överstege priset å nötkreatur från okontrollerade besättningar. Hushållningssällskap eller annan som är intresserad att driva en ungdjursuppfödningssgård torde böra ha att göra framställning till Kungl. Maj:t om erhållande av lämpligt statsbidrag. I samband därmed bör sökanden förebbringa fullständig ekonomisk utredning rörande gårdens ekonomi med statförslag och behov av bidrag från det allmänna.

Yttrandena.

Förslaget rörande statsbidrag till utrensning av tuberkulos i mindre besättningar har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga avgivna yttranden.

Beträffande detaljer i förslaget ha emellertid vissa önskemål kommit till uttryck i yttrandena. Sålunda anser *veterinärhögskolans lärarkollegium*, *Sveriges lantbruksförbund* och *småbrukarnas riksförbund*, att föreskriften om att besättning, där tuberkulosen utrensats med statsbidrag, skulle anslutas till kontrollförening, borde utgå. *Länsstyrelsen*, *förvaltningsutskottet* och *länsveterinären i Jönköpings län* ha föreslagit en bestämmelse av innebörd, att djurägare som erhållit statsbidrag skulle vara skyldig att behålla sin besättning under minst två år vid äventyr av skyldighet att eljest återbetala statsbidraget. I vissa yttranden har föreslagits att mindre besättningar icke skulle få anslutas till den kliniska kontrollen.

Länsveterinären i Malmöhus län har yttrat.

Med undantag av bestämmelsen, att nyanskaffat djur skall godkännas av hushållningssällskapet, vilken kan stå kvar, anser jag sällskapets medverkan i övrigt i angivna hänseenden icke böra ske efter tvingande linjer utan vara rent konsultativ. Ofta kan en småbrukare hos en granne inköpa utmärkta för honom passande djur, vilka han förut känner till; från denna möjlighet bör han icke utestängas genom bestämmelser om inköp genom livdjursförmedling. Vidare torde livdjursförmedlingen liksom ock anslutningen till kontrollförening alltid vara förenad med utgifter, vilka för en ägare av endast ett eller annat djur kunna vara betungande och onödiga.

Liknande synpunkter ha framförts av *Sveriges lantbruksförbund* och *småbrukarnas riksförbund*.

I fråga om kollektiv ungdjursuppfödning har *riksförbundet landsbygdens folk* anfört följande.

Det hade varit önskvärt, att åtgärderna kompletterats med ett utarbetat förslag för ungdjursuppfödning å därför särskilt lämpade gårdar. Att döma av de svar hushållningssällskapen lämnat har detta projekt blivit i hög grad missförstått. Ungdjursuppfödning vid en stor central efter danskt mönster måste troligen alltid bli proportionsvis dyrbar och man kan dessutom inte tänka sig en central av sådan storlek, att den blir av betydelse för det praktiska bekämpandet av tuberkulosen. Enligt förbundets uppfattning bör frågan — som också av styrelserna föreslås — bli föremål för fortsatt utredning, men bör då denna utredning syfta till att ungdjursuppfödningen skall ske på sådana mera avlägset belägna gårdar, där på grund av transportsvårigheter andra produktionsmöjligheter för jordbruket ej bli särskilt

lönsamma. Gårdarna böra också vara så utplacerade, att någon förflyttning av djur till bygder med andra klimatologiska betingelser icke behöver förekomma.

I remissvaren framföres även som ett motskäl, att jordbrukarna på grund av deras rent personliga intresse för djuruppfödning skulle vara obenägna att acceptera den nyhet, som en sådan form av djuruppfödning innebär. Detta måste nog anses som en tämligen antikverad uppfattning, som knappast numera har skäl för sig. Jordbrukarna av i dag måste kallt räkna med vad som bäst lönar sig och nödgas därför i allt större omfattning avstå från mera personligt betonade intressen. Det finns ostridigt ett stort antal gårdar här i landet, vars ägare äro fullt medvetna om att produktionen icke bör belastas med ungdjursuppfödning. Antalet av dessa gårdar är så pass stort, att man med all sannolikhet kan räkna med att, om systematisk ungdjursuppfödning till en början med statsunderstöd för att tjänstgöra som ett led i tuberkulosbekämpandet genomföres på vissa andra gårdar, desamma sedermera även som självständiga företag torde ha sina livsbetingelser. Dessa betingelser bottna i det svenska jordbrukets behov av ökad specialisering. Förbundet anser sig av denna anledning böra framhålla önskvärdheten av att den av styrelserna ifrågasatta utredningen på detta område snarast igångsättes.

*Departements-
chefen.*

I mindre besättningar torde möjligheterna att genom den kliniska tuberkuloskontrollen nå fram till tuberkulosfrihet vara sämre än i besättningar där ungdjuren kunna isoleras. En ofullständig isolering av ungdjuren låter sig dock i flera fall genomföra även i sådana besättningar. Själva kontrollen ställer sig i de mindre besättningarna relativt dyrare än i de medelstora och stora. Med hänsyn till dessa omständigheter är jag ense med styrelserna, att bekämpandet av tuberkulosen i de mindre nötkreatursbesättningarna i möjligaste mån icke bör ske enligt den Ostertagska metoden.

Styrelsernas förslag att till de hushållningssällskap, som anordna klinisk tuberkuloskontroll, årligen skulle ställas vissa belopp till förfogande att användas till uppmuntran för innehavare av mindre jordbruk att utrensa tuberkulosen i sina besättningar, finner jag välbetänkt. Genom en sådan bidragsverksamhet, vid vilken största möjliga frihet bör lämnas hushållningssällskapen, torde sådana djurägare, som icke själva genom isolering av sina ungdjur kunna draga fram en frisk besättning, böra erhålla erforderligt ekonomiskt stöd för att ersätta sina sjuka djur med tuberkulosfria. I enlighet med bemyndigande av 1940 års urtima riksdag har Kungl. Maj:t, i anledning av inträffad foderbrist, till vissa hushållningssällskap anvisat medel till liknande ändamål. Nu ifrågavarande bidragsverksamhet synes böra anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad styrelserna föreslagit. Som regel torde djurägarna själva böra stå för viss del av kostnaderna för utrensningen. Högsta bidrag till en och samma djurägare torde, som styrelserna föreslagit, böra utgå med 500 kronor och för varje utslaget djur med 100. Såsom villkor för erhållande av bidrag synes böra gälla bland andra, att djurägare ställer besättningen under statlig kontroll med tuberkulin. Härutöver finner jag mig i likhet med styrelserna böra tillstyrka att vederbörande hushållningssällskap, då så finnes lämpligt, skall kunna föreskriva att besättningen

anslutes jämväl till kontrollförening (fullständig eller ofullständig kontroll eller kontroll genom provmjölkkningsring). Beträffande nyinköpta djur synes det tillräckligt om dessa godkännas av vederbörande hushållningssällskap.

Att som i några yttranden föreslagits införa en bestämmelse av innebörd, att djurägare som erhållit statsbidrag skulle vara skyldig att behålla sin besättning under minst två år vid äventyr av skyldighet att eljest återbetala statsbidraget, torde av praktiska skäl ej vara lämpligt.

Jag är ense med styrelserna därom att det i varje fall i nuvarande läge icke är lämpligt att framlägga ett förslag rörande statsunderstöd till upprättande av kollektiva ungdjursuppfödningsgårdar. Otvivelaktigt skulle emellertid sådana gårdar ha stor betydelse för utrensningen av tuberkulosen inom mindre besättningar. I de trakter, där jordbrukarna själva ha intresse för saken, torde det ej heller böra stöta på större svårigheter att ordna en sådan uppfödning åtminstone i mindre skala även utan statens direkta stöd.

I några yttranden har föreslagits att mindre besättningar icke skulle få anslutas till klinisk tuberkuloskontroll. Med hänsyn till att ifrågavarande bidragsverksamhet icke kan nå alla mindre jordbruk, synes ett förbud i åsyftad riktning icke böra genomföras. Därest en innehavare av ett mindre jordbruk kan erhålla bidrag till utrensning av tuberkulosen i sin besättning, bör han dock, som styrelserna framhållit, icke få vinna anslutning till den kliniska kontrollen.

VI. Förslag till åtgärder i syfte att förhindra handel med tuberkulösa nötkreatur m. m.

Ämbetsverken.

Styrelserna ha lämnat en redogörelse för tidigare framkomna förslag att genomföra en reglering av handeln med livdjur, speciellt ett av styrelserna gemensamt den 3 november 1936 avgivet betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om kreatursköp. I fråga om de *principer*, som vid en reglering av livdjurshandeln i förevarande sammanhang borde gälla, ha styrelserna anfört.

Att genomföra en reglering av handeln med livdjur är förenat med stora vanskligheter. Mot de på detta område framförda förslagen av olika innebörd ha framförts kritiska anmärkningar från skilda håll. Även om styrelserna alltjämt hysa den uppfattningen, att en reglering av livdjurshandeln skulle utgöra ett synnerligen betydelsefullt led i strävandena att bekämpa de smittsamma husjurssjukdomarna, måste likväl stort avseende fästas vid den omständigheten att en rättslig reglering å detta område knappast bör genomföras utan att för densamma vinnes mera allmän förståelse bland dem som närmast skulle beröras av lagstiftningen. De yttranden, som avgivits över styrelsernas gemensamma förslag till lag med särskilda bestämmelser om kreatursköp, torde giva vid handen att meningarna om detta förslag äro

delade. Måhända kan tiden ännu icke anses mogen för en mera omfattande och allmängiltig reglering av handeln med livdjur. Å andra sidan framgår av dessa yttranden, att man å olika håll synes vara medveten om att vissa åtgärder borde vidtagas å området.

I samband med förevarande utredning ha styrelserna i sitt den 22 januari 1940 avgivna betänkande angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos inom vissa län m. m. understrukit, att nu ifrågavarande spörsmålsordnande är ett framträdande djurägarintresse. Det syntes styrelserna därför ligga nära till hands, att djurägarna själva på frivillighetens väg genom hushållningssällskapen eller andra organisationer söka åstadkomma en sådan anordning för livdjurshandeln, som ur skilda synpunkter kan anses tillfredsställande. Med den omfattning som organisationsväsendet numera tagit torde det icke heller erbjuda några större svårigheter för exempelvis någon av deras sammanslutningar att ta sig an handeln med livdjur. Sedan djurägarna verkligen själva vidtagit försök att reglera handeln med livdjur och sålunda ådagalagt ett eget intresse för saken, torde böra övervägas vilka lagstiftningsåtgärder som kunna genomföras för att stödja dessa strävanden.

I styrelsernas utlåtande den 1 augusti 1940 angående statsbidrag till småbrukare för fullständig utrensning av tuberkulos hos nötkreatur ha styrelserna rekommenderat att inom sådana områden, där på grund av inträffad foderbrist nedslaktning av nötkreatur i större omfattning komme att äga rum, livdjursförmedling genom jordbrukarorganisationernas försorg skulle anordnas i syfte att från nedslaktningen spara friska och produktionsdugliga djur. I proposition till 1940 års urtima riskdag, nr 24, genom vilken framlades förslag i huvudsaklig överensstämmelse med vad styrelserna sålunda förordad, uttalade föredragande statsrådet, att igångsättandet av en livdjursförmedling genom jordbrukarnas organisationer torde utgöra ett betydelsefullt steg framåt mot en sådan anordning överhuvud taget för livdjurshandeln, som ur skilda synpunkter kunde anses tillfredsställande. Jämväl riksdagen fann det synnerligen betydelsefullt för livdjurshandeln överhuvud taget att en dylik organisation komme till stånd.

Av den diskussion som förts rörande styrelsernas tidigare förslag beträffande handeln med livdjur läser framgå, att särskilda regler främst ansetts erforderliga för de tre mest spridda husdjursjukdomarna, nämligen tuberkulos, smittsam kastning och smittsam juverinflammation hos nötkreatur. Sådana sjukdomar som avsågos med epizootilagen förmenades å många håll icke överhuvud behöva medtagas i en lagstiftning rörande handeln. I detta sammanhang sakna styrelserna anledning att till närmare undersökning upptaga andra spörsmål än som kunna ha betydelse för bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen. De bestämmelser som därutinnan anses böra genomföras torde emellertid framdeles i tillämpliga delar kunna tjäna som förebild jämväl i fråga om regler för andra sjukdomar såsom smittsam kastning och smittsam juverinflammation. Då jordbrukarorganisationerna förklarat sig villiga att mera allmänt i landet igångsätta livdjursförmedlingar, torde också skäl tala för att viss erfarenhet av denna verksamhet avvaktas, innan en reglering av kreaturshandeln genom en mera allmängiltig lagstiftning genomföres.

Vid avvägande av de ytterligare åtgärder som för närvarande torde böra genomföras i syfte att förhindra försäljning av tuberkulosmittade djur måste stor hänsyn givetvis tagas till djurägarnas egna strävanden å området. Intresset att endast nötkreatur, fria från tuberkulos, bliva föremål för försäljning till liv torde numera vara så allmänt att bestämmelserna kunna inskränkas till att avse sådana åtgärder, som stödja detta intresse. Att uppmärksamma är att för de tuberkulosfria områdena sådana bestämmelser re-

dan nu äro genomförda som på ett tillfredsställande sätt torde förhindra såväl importen dit av tuberkelsmittade djur som försäljning överhuvud taget inom områdena av i sådant hänseende sjuka djur. Inom dylikt område må nämligen djurägare icke med sin besättning införliva annat nötkreatur än sådant som härrör från besättning, vilken enligt av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter är att anse såsom reaktionsfri. Beträffande skyddade områden gälla regler som tillgodose intresset att endast tuberkulofria nötkreatur införas till dessa områden. För handeln inom skyddade områden och för landet i övrigt synas emellertid kompletterande bestämmelser vara erforderliga.

Jämlikt reglerna för det frivilliga bekämpandet enligt den Bangska metoden gäller redan nu att nötkreatur som genom köp eller annorledes utifrån skola införlivas med de djur, vilka äro föremål för skyddsåtgärder mot tuberkulos, befinnas reaktionsfria vid tuberkulinundersökning, som verkställas antingen före ankomsten till gården och då om möjligt inom trettio dagar dessförinnan eller ock efter ankomsten men före införlivandet. Beträffande bekämpandet enligt den Ostertagska metoden är föreskrivet, att med kreatursbesättning, ansluten till sådant bekämpande, ej må införlivas nyförvärvat djur med mindre det dessförinnan undersökts av legitimerad veterinär och därvid befunnits icke förete tecken på tuberkulos i smittfarlig form. Vidare gäller att nötkreatur tillhörande besättning, ansluten till den statliga tuberkuloskontrollen, som vid klinisk-bakteriologisk undersökning befunnits behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, skall åsättas märke, hållas isolerat från övriga djur inom besättningen samt nedslaktas inom viss kortare tid efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat. Djur, anslutna till tuberkulinkontrollen, som reagerat vid undersökning med tuberkulin eller eljest anses sannolikt vara tuberkulösa, skola hållas fullständigt avskilda från ej reagerande djur.

Enligt *styrelsernas förslag* skulle följande åtgärder, som ha avseende å handeln med livdjur, vidtagas: Nötkreatur, som vid undersökning med tuberkulin visat reaktion, skulle förses med särskilt permanent märke (tuberkulosmärke). För att ett nötkreatur skulle få säljas under beteckningen tuberkulofritt eller under annan beteckning, som gäve sken av att djuret vore fritt från tuberkulos, borde det härröra från en tuberkulofri besättning och vara undersökt med tuberkulin på sätt medicinalstyrelsen föreskrivit. Vad som skulle förstås med en tuberkulofri besättning borde meddelas av medicinalstyrelsen. Vidare syntes ett tuberkulofritt nötkreatur icke böra få uppställas i annat djurstall och fordon än som vore vederbörligen smittrenat och där endast tuberkulofria djur förekomme. Djur som vore avsedda att överlåtas under berörda beteckning borde som regel ha undersökts med tuberkulin tidigast två månader före överlåtelsen samt vara åtföljt av intyg härom. Skedde överlåtelsen annorledes än å auktion och genom livdjursförmedling, som godkänts av vederbörande hushållningssällskap, skulle djuret icke behöva särskilt undersökas omedelbart före överlåtelsen och ej heller behöva vara åtföljt av veterinärintyg. Tuberkulofrihetsintyg skulle endast få utfärdas i enlighet med av medicinalstyrelsen fastställda formulär. Djurens identitet skulle härvid styrkas genom särskild märkning, som borde angivas i intyget. Nötkreatur, som vore eller misstänktes vara behäftade med tuberkulos i smitt-

farlig form, skulle endast få försäljas till slakt. Det borde åligga besiktningveterinär att lämna uppgift om vid slakt påträffad tuberkulos hos nötkreatur.

Märkning av reagerande djur.

Förslaget, att vid tuberkulinundersökning reagerande djur skulle förses med särskilt märke, har i betänkandet motiverats sålunda.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå att gällande regler knappast på ett tillfredsställande sätt lämna garantier för att djur som vid undersökning befunnits behäftade med tuberkulos icke utföras i handeln såsom helt friska djur. Då det allmänna på sätt nu sker med betydande belopp bidrager till tuberkulosbekämpandet och lämnar djurägarna bidrag till undersökningar för att avskilja friska djur från sjuka, synes det styrelserna föga konsekvent att resultaten av tuberkulinundersökningarna icke få bevaras för framtiden. Genom att åsätta alla djur som vid undersökning med tuberkulin befunnits reagera ett särskilt märke, tuberkulosmärke, skulle ett stort framsteg vara vunnet. Tidigare framlagda förslag om sådan märkning ha också vunnit ett allmänt tillstyrkande. Förslag av dylik innebörd har sålunda tillstyrkts eller lämnats utan erinran av lantbruksstyrelsen och samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott med undantag för Malmöhus läns och Älvsborgs läns norra. Med den stora omfattning tuberkulinkontrollen erhållit torde de invändningar som tidigare rests mot ett sådant märkningstvång numera knappast vara bäriga. Till skillnad mot märkningen av smittfarliga djur och reagerande djur inom tuberkulosfria områden, vilka djur regelmässigt skola nedslaktas, åsyftar nu avsedda märkning i första hand icke att föra djuren ur livdjurshandeln. Avsikten är endast att för köpare utmärka att djuret icke är fritt från tuberkulos. För den ursprungliga ägaren av djuret lär en sådan åtgärd knappast komma att medföra någon ekonomisk förlust. Även utan märkningstvång torde han icke underlåta att vid försäljningen omtala att djuret reagerat för tuberkulin. Annorlunda förhåller det sig däremot vid återförsäljningar. Att märkningstvånget sannolikt skulle omöjliggöra mera betydande handelsvinster vid sådana försäljningar, förmena styrelserna icke utgöra ett skäl mot införande av märkning utan snarare motsatsen. Ha djuren underkastats undersökning med tuberkulin, ofta med statsbidrag, torde det endast vara ett uttryck för rättvisa att resultaten härav allmänt få utnyttjas. De stora fördelar som anslutningen till tuberkulinkontrollen medför och nyttan överhuvud taget att få begagna tuberkulin till undersökning av djuren, torde utgöra garanti för att detta märkningstvång icke avskräcker från anslutning till det frivilliga tuberkulosbekämpandet.

Ifrågasatta märkningstvång kan beträffande djur tillhörande besättningar anslutna till tuberkulinkontrollen lätteligen genomföras på så sätt att märkningen sättes som ett villkor för anslutning. Härigenom når man emellertid icke de undersökningar som verkställas av djur och besättningar som stå utanför den statliga kontrollen. I annat sammanhang ha styrelserna föreslagit, att tuberkulinundersökningar icke skulle få företagas utan tillstånd av medicinalstyrelsen. Märkningstvånget torde på ett praktiskt och enkelt sätt kunna knytas till detta förslag så att tillstånd till tuberkulinundersökning icke skulle få lämnas, med mindre djurägaren medgiver märkning av därvid reagerande djur. Härigenom torde också karaktären av åtgärdernas frivillighet bibehållas. Ett praktiskt anordnande av själva förfarandet med ansökning och tillstånd utan onödiga formella procedurer, liksom för närvarande vid det statliga bekämpandet av tuberkulos, torde kunna förhindra varje dröjsmål med undersökningarna.

Styrelserna få alltså föreslå att en allmän regel om märkning av reagerande djur genomföres på sätt styrelserna nu antytt. Visar det sig att i en besättning mer än 75 procent av de äldre djuren reagera, torde märkningen böra omfatta samtliga djur i besättningen över två års ålder. I sådant fall finnes nämligen grundad anledning antaga att samtliga dessa djur äro tuberkulösa. Av vad styrelserna i ett tidigare sammanhang anfört framgår, att medicinalstyrelsen som regel icke torde komma att medgiva tuberkulinundersökning av en besättning, i vilken finnes anledning misstänka att djuren mera allmänt komma att reagera.

På medicinalstyrelsen torde få ankomma att fastställa tuberkulosmärkets utseende. I sakens natur torde ligga att märket bör vara permanent. Det lär därför kunna övervägas om det icke kunde åsättas i form av brännmärke. Detta märke skulle kunna utgöras av ett T, som inbrännes i djurets högra kind. Ett brännmärke har den stora fördelen framför ett metallmärke isatt i örat, att det blir permanent. Styrelserna ha jämväl övervägt, om icke tuberkulosmärket kunde åsättas genom lämplig klippning i örat. Redan nu äro emellertid öronen utnyttjade för ett flertal klippmärken, åsatta genom avelsföreningar och kontrollföreningar. Genom att brännmärket anbringas i kinden skadas inga värdefulla delar av huden.

Överlåtelse av djur under beteckningen tuberkulosfritt.

Såsom motivering till vad som föreslagits skola gälla för att nötkreatur må överlåtas under beteckningen tuberkulosfritt eller under annan beteckning, som giver sken av att djuret är fritt från tuberkulos, ha styrelserna yttrat.

En veterinär kan för närvarande utfärda intyg å tuberkulosfrihet (reaktionsfrihet) blott efter en undersökning å nötkreatur som tidigare måhända icke stått under kontroll i tuberkulohänseende. Då högtuberkulösa djur understundom ha nedsatt reaktionsförmåga, torde resultaten av tuberkulinundersökningar, i synnerhet beträffande äldre djur, icke anses såsom absolut säkra. Vid undersökningar å ett antal från olika besättningar, t. ex. hos en kreaturshandlare, hopsamlade djur måste därför resultaten av undersökningarna bli mindre tillförlitliga än eljest. Utfärdas på grund av sådana undersökningar tuberkulosfrihetsintyg, kan det således lätt inträffa att intyget kommer att avse ett tuberkulöst djur. Säljes detta till en frisk besättning, ligger det i sakens natur att därigenom kan uppkomma stora skador.

Ett diagnostiskt medel som tuberkulin måste, såsom styrelserna redan framhållit, begagnas med varsamhet och omdöme. Det torde icke alltid låta sig göra att ställa diagnos med tillhjälp av enbart sådana undersökningar. Kännedom om besättningen i dess helhet och tidigare tuberkulosförhållanden inom densamma är lika nödvändigt. Bifalles styrelsernas förslag att tuberkulinundersökningar hädanefter endast skola få utföras efter tillstånd av medicinalstyrelsen, torde man kunna förutsätta, att tillstånd till sådana undersökningar icke lämnas där förutsättningarna för ett rätt bedömande av resultaten av undersökningarna saknas eller att i varje fall en övervakning av detta bedömande kommer att verkställas genom medicinalstyrelsen. Även för sådant fall förefinnes emellertid enligt styrelsernas uppfattning behov av regler i nu berört hänseende.

I kungörelsen den 21 juli 1938 (nr 539) angående tilläggspris för mjölk från vissa nötkreatursbesättningar har lämnats en definition å vad som förstås med att en besättning står under statlig kontroll med tuberkulin. Enligt denna definition skall undersökning av sådan besättning med tuberkulin ha företagits och i fortsättningen företagas under iakttagande av de villkor, som

finnas intagna i kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 402) om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur ävensom de särskilda i anslutning därtill av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter. Har besättningens innehavare erhållit kännedom om att förekomst av tuberkulos inom besättningen, genom obduktion eller bakteriologisk undersökning eller på annat sätt, ådagalagts utan samband med att besättningen undergått tuberkulinundersökning, skall kontrollundersökning med tuberkulin av besättningen företagas före utgången av andra kalendermånaden därefter. Förekommer reaktion vid tuberkulinundersökning, skall kontrollundersökning verkställas före utgången av nionde kalendermånaden därefter. Reagerande djur måste avskiljas från den övriga besättningen senast femton dagar efter undersökningen. Därest reaktion icke förekommit vid undersökning med tuberkulin, behöver kontrollundersökning icke företagas förrän inom utgången av den tjugufjärde kalendermånaden därefter samt i fråga om besättning inom skyddat område inom trettiosjätte kalendermånaden därefter. Beteckningen tuberkulosfri besättning borde enligt styrelsernas mening hädanefter icke få åsättas andra besättningar än som anses stå under statlig kontroll med tuberkulin.

För att nötkreatur vid överlåtelse skall få angivas som tuberkulosfritt torde till en början böra gälla att djuret härrör från tuberkulosfri besättning. Vad som i detta sammanhang skall förstås med enheten besättning lärers i varje särskilt fall framgå av medicinalstyrelsens registrering. Alla till tuberkulinkontrollen anslutna besättningar finnas nämligen registrerade hos medicinalstyrelsen. Det enskilda djuret måste vidare ha undersökts med tuberkulin och därvid icke visat reaktion. Tillhör djuret en besättning där vid senaste undersökning med tuberkulin inget djur visat reaktion torde det vara tillräckligt med en undersökning. I annat fall synes även böra krävas att djuret, därest det icke är under sex månaders ålder, bestått minst en tidigare undersökning med tuberkulin. För att erhålla fullt betryggande kontroll torde varje djur, som skall saluföras såsom tuberkulosfritt, böra vara åtföljt av veterinärintyg därom och djuret i så fall vara undersökt i samband med utfärdandet av intyget. Det lärers emellertid ej få anses tillfredsställande ens med dessa regler. Ett djur som uppfyller nu angivna villkor bör ej få säljas under beteckningen tuberkulosfritt om det därefter sammanförts med tuberkulösa djur. Självfallet kan genom en sådan sammanföring risk för nedsmittning av de friska djuren uppkomma. På grund härav borde djur icke få saluföras under beteckningen tuberkulosfritt med mindre det föres direkt från en tuberkulosfri besättning till köparens ladugård eller eljest endast uppställs i djurstall, där allenast tuberkulosfria djur förekomma. Av samma skäl måste gälla, att djuren icke få uppställas i ladugård eller fordon, som icke vederbörligen smittrenats. Vidare måste giltighetstiden för tuberkulosfrihetsintygen begränsas till viss kortare tid, lämpligen två månader.

Regler av nu angiven innebörd kunna måhända synas i viss mån betungande för djurägarna och handeln med livdjur. Särskilt torde bestämmelsen om obligatorisk veterinärundersökning och utfärdande av intyg för varje djur som skall försäljas såsom tuberkulosfritt komma att medföra svårigheter och kostnader för djurägarna. Det må emellertid framhållas att vid auktioner, anordnade av avelsföreningar och jordbruksorganisationer, redan nu tämligen allmänt förfarits i enlighet med vad styrelserna här föreslagit.

Vid försäljningar å auktioner torde förslaget alltså knappast få anses för strängt. Då det därvidlag regelmässigt kommer att bli fråga om avyttring av ett flertal djur, torde kostnaderna för och besväret med veterinärbesök icke få samma betydelse som då det endast är meningen att överlåta ett eller annat djur. För sistnämnda fall, särskilt då överlåtelsen sker direkt från djurägare till djurägare, står det fullt klart för styrelserna att nu föreslagna regler

äro alltför stränga. Givetvis måste även vid sådana försäljningar föreskrifterna om djurets frihet från tuberkulos noga upprätthållas, d. v. s. varje djur som utbjudes under beteckningen tuberkulosfritt eller under annan beteckning som ger sken av att djuret är fritt från tuberkulos (t. ex. reaktionsfritt, tuberkulinundersökt, från reaktionsfri besättning) måste härstamma från tuberkulosfri besättning och vara undersökt med tuberkulin och därvid icke visat reaktion minst två gånger eller, om djuret är under sex månaders ålder eller härrör från besättning där vid senaste undersökning samtliga djur icke visat reaktion, undersökts minst en gång. För nu avsedda försäljningar synes däremot kontrollen över att försålda djur verkligen uppfylla angivna villkor i någon mån kunna eftersättas. Viss kontroll är enligt styrelsernas mening givetvis nödvändig. En tillfredsställande sådan torde emellertid kunna anordnas utan att åsamka djurägarna någon egentlig kostnad. Som styrelserna redan anmärkt förväntas att jordbrukarnas egna organisationer, främst slakteriföreningarna, mera allmänt komma att igångsätta en livdjursförmedling. Vid en sådan verksamhet lära organisationerna i förekommande fall anlita den speciella sakkunskap som finnes företrädd hos hushållningssällskapens veterinärer och husdjurskonsulenter. Det torde alltså vid försäljningar, förmedlade under nu antydda förhållanden, kunna förutsäckas att lämnade uppgifter exempelvis om djurs tuberkulosfrihet kontrolleras på ett betryggande sätt. Med hänsyn till det nu anförda få styrelserna föreslå, att försäljning av tuberkulosfria nötkreatur annorledes än å auktion skulle få ske utan att djuren voro åtföljda av veterinärintyg, därest försäljningen ägde rum genom en av hushållningssällskapet godkänd livdjursförmedling. Ha två djurägare vid sidan av sådan förmedling träffat överenskommelse om köp av visst djur, torde det stå förmedlingen eller sällskapet fritt att efter förfrågan hos vederbörande veterinär beträffande djurets friskhet och erforderlig registrering godkänna överlåtelsen. Hela proceduren skulle utan olägenhet kunna förenklas så att sällskapen uppdraga åt sin tuberkulosavdelning att öva erforderlig kontroll över sådana överlåtelser från djurägare till djurägare. I så fall kunde en köpare endast genom ett telefonsamtal med tuberkulosavdelningen få bekräftat att ifrågasatt överlåtelse kan godkännas. Det uppenbara intresset för djurägaren att på detta sätt erhålla visshet om att de djur han ämnar införa i sin egen besättning icke kunna anses sjuka torde medföra att besväret icke kommer att kännas betungande för djurägarna. För erhållet godkännande till överlåtelse borde djurägaren icke ha att gälda annat än en mindre registreringsavgift, om en eller annan krona. Har verklig förmedling verkställts, bör givetvis en lämpligt avvägd provision utgå. Handhaves sådan förmedling av jordbrukarorganisation, torde man kunna utgå från att medlemmarnas utgifter därför skola bliva de minsta möjliga.

Intyg om tuberkulosfrihet.

Sitt förslag angående intyg om tuberkulosfrihet ha styrelserna motiverat sålunda.

Styrelserna ha redan framhållit att sjuka djur försålts som tuberkulosfria på grund av att förväxling — medveten eller omedveten — kommit att företagas mellan det med tuberkulosfrihetsintyget avsedda djuret och det försålda djuret. Härmed äro styrelserna inne på ett problem av omfattande räckvidd. Det är nämligen ej endast vid utfärdande av veterinärintyg som svårigheter uppkomma för djurens identifiering. Samma är förhållandet vid upprättande av andra avhandlingar angående djur, t. ex. försäkringsbrev, köpekontrakt samt intyg angående härstamning och avkastning. Mest ratio-

nella lösning av detta problem vore måhända att införa obligatorisk märkning av alla djur. Ett dylikt system skulle kunna tänkas anordnat så att varje besättning finge ett bestämt nummer. För varje län borde i så fall upprättas en serie. De olika länen kunde åtskiljas genom bokstavsbe-teckningar. Varje djur inom de enskilda besättningarna åsattes slutligen ett sär-skilt löpnummer. Beteckningen L 175 65 skulle alltså avse djuret nr 65 i besättningen nr 175 i Kristianstads län. Denna beteckning kunde åsättas varje handling som utfärdades rörande djuret och alltså få betydelse å alla områden där djurets identitet måste fastslås. Förflyttas djur till annan be-sättning, skulle det givetvis behålla sin ursprungliga beteckning som genast skulle giva besked om djurets härkomst. Åsättandet av märket kunde ske dels genom bränning dels ock genom klippning. Varje besättning skulle ha ett brännjärn med länsbokstaven och besättningens nummer. Det löpande djurnumret kunde inklippas under lämplig kontroll. Även om ett sådant system skulle ha obestriddliga fördelar, står det klart för styrelserna att dess genomförande är förenat med vissa svårigheter samt kräver en ganska om-fattande utredning icke minst i fråga om lämpligaste sättet att utföra märk-ningen. En sådan utredning ligger vid sidan av den nu styrelserna anför-troda. Redan av detta skäl anse sig styrelserna ej böra ingå på en lösning av detta spörsmål i dess större sammanhang. Identitetsfrågan vid utfärdande av tuberkulosfrihetsintyg torde alltså för närvarande få avgöras på annat sätt.

Att i veterinärintyg genom beskrivning eller på liknande sätt lämna ett till-förlitligt signalement å ett nötkreatur lærer knappast låta sig göra. En till-fredsställande anordning härutinnan vore enligt styrelsernas uppfattning att intyg icke finge utfärdas med mindre djuret samtidigt åsattes ett märke med nummer som tillika anmärkes i intyget. Märkenas närmare utseende torde böra fastställas av medicinalstyrelsen. För varje län bör uppgöras en serie med länsbokstav och löpande nummer. Det torde böra få ankomma på läns-veterinärerna att distribuera märkena till veterinärerna i respektive län. Mär-ket synes böra fastsättas i djurets vänstra öra och det torde kunna konstrue-ras så att mer än en användning omöjliggöres. Djur anslutna till s. k. full-ständig ladugårdskontroll rörande avkastning och utfodring äro redan nu märkta i huvudsaklig överensstämmelse med det system som styrelserna här ovan förordad för alla djur. I den mån en besättning sålunda är på ett till-fredsställande sätt identifierad, kan vid utfärdande av veterinärintyg givetvis befintligt märke komma till användning.

I intyget bör icke endast angivas det märke som åsatts djuret utan även den besättning varifrån djuret härrör och dagen för tuberkulinundersök-ningen å djuret. Formulär till intyg torde böra upprättas av medicinalsty-relsen.

Smittfarliga nötkreatur.

Såsom motivering till förslaget om förbud att överlåta nötkreatur, som är eller misstänkes vara behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, annat än till slakt ha styrelserna anfört följande.

Vid sidan av nu föreslagna regler i syfte att skydda en köpare från inköp av tuberkulösa nötkreatur torde kunna ifrågasättas, om icke ytterligare skydd borde beredas mot försäljning av djur behäftade med tuberkulos i smittfar-lig form. I allmänhet torde kännedom om förekomsten av sådan tuberkulos icke yppas annat än i samband med undersökningar, som verkställas enligt reglerna för det statliga bekämpandet av tuberkulos. Vissa föreskrifter äro

också utfärdade för att förhindra försäljning av sådana smittfarliga nötkreatur såsom livdjur. Av styrelsernas förut angivna principiella uppfattning är det icke styrelsernas avsikt att i detta sammanhang framlägga förslag, som mera allmänt skulle försvåra handeln med livdjur. Emellertid har det inträffat att djurägare, som varit ansluten till det kliniska bekämpandet av tuberkulos, försålt smittfarliga djur till liv. Ett sådant förfarande medför givetvis uteslutning ur bekämpandet och viss betalningsskyldighet gentemot det hushållningssällskap som anordnat bekämpandet. I och för sig torde ett sådant överträdande av reglerna för det frivilliga bekämpandet icke kunna straffas. Kan gärningsmannen därigenom anses ha varit vållande till utspredande av smittsam och farlig kreaturssjuka, följa enligt 19 kap. 22 § första stycket strafflagen straff med fängelse i högst sex månader eller böter. För ådömande av straff enligt detta lagrum läres emellertid krävas att kreaturssjuka verkligen blivit utspridd, d. v. s. att annat djur drabbats av sjukdomen. Jämlikt andra stycket samma paragraf skola böter ådömas för vållande till fara för utspredande av smittsam och farlig kreaturssjuka. Sådan fara är givetvis för handen om man överlåter ett bevisligen smittfarligt djur. Emellertid synes det styrelserna av flera skäl uttryckligen böra stadgas förbud att annat än för slakt överlåta nötkreatur, som är behäftat med eller beträffande vilket grundad anledning finnes till antagande att det är behäftat med tuberkulos i smittfarlig form. Överträdelse av sådant förbud skulle då medföra straff enligt 19 kap. 17 § andra stycket strafflagen, vilket för den händelse sjuka ej kommer av gärningen stannar vid böter. Straff skulle icke kunna inträda i andra fall än då säljaren själv är övertygad om eller har grundad anledning misstänka att djuret är smittfarligt.

Slaktkontroll.

Styrelserna ha erinrat, att inom tuberkulosfria områden en väsentlig del av tuberkuloskontrollen utövas vid köttbesiktningen. Även utanför dessa områden hade besiktningsveterinärerna redan nu frivilligt i växande omfattning lämnat uppgifter till hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar. Betydelsen härav torde ur kontrollsynpunkt vara mycket stor. Skyldighet för veterinärerna att lämna sådana uppgifter syntes därför uttryckligen böra stadgas. Överenskommelse om själva översändandet av uppgifter torde kunna träffas mellan besiktningsveterinärerna och hushållningssällskapen. Beträffande tuberkulosfria besättningar syntes uppgifter i detta hänseende om möjligt böra lämnas även till djurägaren.

Yttrandena.

Föreslagna bestämmelser avseende att förhindra överlåtelse av tuberkulösa livdjur till friska besättningar ha i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena. Endast i ett yttrande har förslaget i denna del avstyrkts. I några yttrandena har påkallats vissa lättnader i föreslagna bestämmelser.

Förvaltningsutskottet i Stockholms län och stad har ansett förslaget innebära ett avsevärt steg framåt i fråga om önskad reglering av livdjurshandeln. Med den omfattning tuberkulosbekämpandet för närvarande hade kunde föreslagna bestämmelser endast medverka till ökad trygghet för innehavare av under tuberkuloskontroll stående besättningar.

Förvaltningsutskottet i Blekinge län har — med instämmande av *länsstyrelsen i länet* — förmenat att, trots den förbättring genomförandet av de framlagda förslagen skulle medföra, risken för olämpliga livdjursinköp alltjämt kvarstode. Kontrollen häröver vore ingalunda lätt att göra fullt effektiv, men utskottet trodde knappast, att man med officiella bestämmelser kunde komma längre än som föreslagits i betänkanDET. Lantbrukarnas egna sammanslutningar hade här ett stort verksamhetsfält.

I yttrandet från *förvaltningsutskottet i Östergötlands län* har andragits.

För sin del anser förvaltningsutskottet det synnerligen viktigt, att på lagstiftningens väg åtgärder vidtagas för att förhindra den alltjämt pågående och ur olika synpunkter icke önskvärda handeln med tuberkulösa livdjur. Förvaltningsutskottet är av den uppfattningen, att styrelsernas förslag i förevarande hänseende i ett på det hela taget lyckligt sätt, därest det genomföres, torde tillgodose de under de senaste åren allt starkare framförda kraven från jordbrukarnas sida, att avlägsna de missförhållanden, som råda i samband med berörda handel.

Även om de ifrågasatta bestämmelserna kunna förefalla väl rigorösa, när det gäller överlåtelse av tuberkulösa djur djurägare emellan, anser förvaltningsutskottet likväl, att förslaget i sin helhet torde, om det genomföres, medföra så betydande fördelar, att större avseende knappast bör fästas vid berörda omständighet.

Jämväl *förvaltningsutskottet i Kronobergs län* har förklarat sig icke ha något att erinra mot föreslagna åtgärder för att hindra handel med tuberkulösa livdjur. *Sveriges lantbruksförbund* har funnit föreslagna bestämmelser i stort sett väl motiverade och avpassade.

Förvaltningsutskottet i Malmöhus län, som avstyrkt förslaget, har anfört:

Mot kravet att alla reagerande djur skola märkas har utskottet, som i betänkanDET refererats, på det allvarligaste opponerat sig. Utskottet vidhåller fortfarande bestämt sitt avvisande och kan icke finna däremot åberopade skäl på något sätt bäriga.

Vidare föreslås att med reaktionsfri besättning endast skulle få införlivas djur berättigat att överlåtas under beteckningen reaktionsfritt och med kliniskt undersökt besättning endast djur, som godkänts av den som anordnar den kliniska kontrollen. För att djur skall få betecknas tuberkulösfritt fordras bland andra stränga villkor, att om överlåtelsen skett å auktion eller annorledes än genom förmedling, som godkänts av hushållningssällskapet, att djuret är åtföljt av särskilt veterinärintyg. Vad först beträffar av hushållningssällskap godkänd livdjursförmedling omtalas dylik även i bestämmelserna angående särskilt anslag för utrotande av tuberkulos inom mindre besättningar. Malmöhus läns hushållningssällskap har för sin del godkänt den livdjursförmedling, som bedrivs av föreningen skånska andelsslakterier u. p. a. Denna förmedling är helt avgiftsfri och arbetar efter den principen, att den som utbjuder djur till salu skall lämna tydliga och fullständiga uppgifter om dessa samt gentemot köparen svara för uppgifternas riktighet. Förmedlingen omfattar alla slags djur, reaktionsfria, kliniskt undersökta och helt okontrollerade, vilket är helt naturligt, då djurägare inom alla dessa kategorier, ej minst den sista, finnas inom föreningens medlemsstock. Det synes emellertid näppeligen riktigt att tillerkänna dylik förmedling något monopol eller ens företrädesställning. Vad sedan beträffar kravet på veterinärintyg för alla å auktionen eller under hand utan anli-

tande av godkänd livdjursförmedling sålda nötkreatur blir detta en allt för hård belastning på den legitima kreaturshandeln både med avseende å tidsutdräkt och kostnader. Man behöver härvid blott peka på försäljningen av spädkalvar till liv eller de livdjursauktioner på djur hopsamlade inom hela länet, som föreningen skånska andelsslakterier till delägarnas stora tillfredsställelse sedan längre tid anordnat.

Den enda riktiga lösningen av frågan om livdjurshandeln synes vara att köparen själv skall se upp med vad han förvärvar. Säljaren bör ej förme- nas rätt lämna fullständiga uppgifter om salubjudna djur, däribland om deras hälsotillstånd och förhållande i tuberkulosavseende. För riktigheten av sina uppgifter skall säljaren svara gentemot köparen. Hushållningssällskap och andra förmedlare böra inskränka sig till att vidareföra säljarens uppgifter samt upplysa om för medlaren kända betydelsefulla förhål- landen. Tanken att hushållningssällskapets medgivande skulle inhämtas så snart någon djurägare med en kliniskt undersökt besättning önskade inkö- pa en ko synes orimlig.

Vad i betänkandet föreslås om individuell märkning av djur beträffande vilka veterinärintyg av ovan omförmält slag utfärdas, synes ävenledes all- deles genomförbart i praktiken.

I flera yttranden har, såsom nämnts, påkallats vissa lättnader i föreslag- na bestämmelser. Sålunda har *länsstyrelsen i Östergötlands län* ifrågasatt, om icke föreskrifterna rörande överlåtelse av djur, som angåves vara tuber- kulofritt, borde mildras, åtminstone såvitt anginge den ej yrkesmässiga kreaturshandeln. I motsatt fall torde förordningen i denna del, enligt läns- styrelsens uppfattning, komma att verka betungande för vissa djurägare och fara föreligga, att bestämmelserna i avsevärd utsträckning ej komme att efterföljas.

Avelsföreningen för svensk röd och vit boskap har anfört följande.

Föreslagna bestämmelser finner avelsföreningen i hög grad hindrande för handeln med kalvar, vilken dock försiggår i stor omfattning och är av ej ringa betydelse. Anlitande av veterinär i och för tuberkulinundersökning av varje kalv, som eventuellt skall avyttras till liv, kommer att medföra avse- värda kostnader för uppfödaren. Avelsföreningen ifrågasätter därför, om icke överlåtelse av nötkreatur, under sex månader gammalt, under beteck- ningen tuberkulosfritt kunde ske utan särskild tuberkulinundersökning i sådant fall, då ledaren för tuberkulosbekämpandet inom det område, där djuret är fött, härtill gäve sitt samtycke.

Det synes avelsföreningen mindre välbetänkt, att föreslagna bestämmelser i fråga om överlåtelse av djur i ena fallet äro så stränga, att djur ej får överlåtas utan veterinärintyg och särskild märkning, medan i det andra såsom säges i betänkandet, köparen »endast genom ett telefonsamtal med tuberkulosavdelningen» kunde få bekräftat att ifrågasatt överlåtelse kan god- kännas.

Avelsföreningen vill kraftigt understryka behovet av märkning av djur, där sådant erfordras. Föreningen anser sig dock ej kunna förorda något fullt betryggande märkningsförfarande i fråga om nötkreatur. Med stöd av den erfarenhet på området, som inom avelsföreningen vunnits, får föreningen i stället förorda, att frågan om sättet för märkning av nötkreatur för sådant ändamål, som här avses, upptages till prövning med hänsynstagande till all den erfarenhet, som på området vunnits.

Länsstyrelsen och länsveterinären i Jönköpings län, länsveterinären i Kristianstads län samt föreståndaren för Kristianstads läns hushållningssällskaps tuberkulosavdelning anse, att någon extra tuberkulinundersökning i omedelbar anslutning till överlåtelse av tuberkulosfritt nötkreatur ej skulle behöva verkställas.

Föreslagna bestämmelse i fråga om slaktkontroll har föranlett vissa uttalanden från veterinärt håll. Sålunda har *föreståndaren för Östergötlands läns hushållningssällskaps tuberkulosavdelning* ansett föreslagna anordning bliva av synnerligen stort värde, då det därigenom skulle skapas möjlighet att få en överblick över tuberkulosförekomsten.

Länsveterinären i Malmöhus län finner det tveksamt, huruvida det högst betydande arbete och de praktiska svårigheter som det ifrågasatta stadgandet komme att medföra, icke minst för tuberkulosavdelningarna genom föreslagna anteckningsskyldighet, verkligen kunde anses motiverade av det säkerligen i många fall ringa utbytet. Åtminstone till en början torde det vara välbetänkt att begränsa anmälningsplikten till fall av mera avancerad och utbredd tuberkulos. Liknande synpunkter ha även framförts av *föreståndaren för Malmöhus läns hushållningssällskaps tuberkulosavdelning*.

Departements-
chefen.

Som jag inledningsvis framhållit torde det vara påkallat att vidtaga särskilda åtgärder för att bevara de framsteg som redan vunnits i bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen. De friska besättningarna måste skyddas från smitta utifrån. En av de allra vanligaste anledningarna till att sjukdomen införes i en frisk besättning är att ett smittfarligt djur införlivats med besättningen.

De regler, som nu gälla utanför de tuberkulosfria områdena rörande besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin, torde icke på ett tillfredsställande sätt skapa garantier för att endast friska djur införlivas med de kontrollerade besättningarna. Att detta ur flera synpunkter icke kan anses tillfredsställande finner jag uppenbart. Det blir härvidlag icke endast den enskilde djurägaren som kan lida kännbara förluster. Även för staten kunna bristerna i gällande bestämmelser medföra ökade utgifter. Så snart tuberkulosen vinner ytterligare spridning, utvidgas automatiskt uppgifterna för det statliga bekämpandet. Redan nedlagda kostnader i kampen mot sjukdomen gå förlorade. Det torde alltså vara av stor betydelse för såväl de enskilda djurägarna som staten, att åtgärder i syfte att särskilt skydda de friska besättningarna från sjukdomen vidtagas. Även om sådana åtgärder, som jag redan framhållit, kunna medföra vissa inskränkningar i den enskildes handlingsfrihet, torde de dock böra genomföras, då de ha till syfte att skydda djurägarna själva för förluster.

Styrelsernas förslag i vad de avse åtgärder för att förhindra överlåtelse av tuberkulösa djur till friska besättningar ha i de flesta yttrandena blivit direkt tillstyrkta eller lämnade utan erinran. Även jag anser de bestämmelser styrelserna härutinnan föreslagit ägnade att i väsentliga delar på ett tillfredsställande sätt lösa ifrågasatt fråga. I likhet med vad som uttalats i några yttranden finner jag dock att de ifrågasatta föreskrifterna i vissa hän-

seenden böra mildras. I motsatt fall torde, som länsstyrelsen i Östergötlands län framhållit, bestämmelserna komma att verka alltför betungande för vissa djurägare och fara kan föreligga att reglerna i avsevärd utsträckning ej komma att efterföljas.

Vad styrelserna till en början föreslagit rörande märkning av nötkreatur, som reagerat vid undersökning med tuberkulin, kan jag i stort sett biträda. Det förtjänar emellertid framhållas, att märkningen av reagerande djur ingalunda skall innebära att andra djur än sådana, som efter klinisk-bakteriologisk undersökning visat sig vara behäftade med tuberkulos i smittfarlig form, skola nedslaktas. Ifrågavarande märkning har endast till syfte att för en köpare av djuren lämna upplysning om vad som iakttagits vid en undersökning, vilken i allmänhet verkställts på statens bekostnad. Som styrelserna framhållit torde märkningen icke komma att medföra någon olägenhet för den lojale djurägaren, vilken redan nu, oberoende av märkning, icke avyttrar ett honom veterligen tuberkulöst livdjur utan att lämna upplysning därom. I ett hänseende har jag dock ansett mig böra förorda en jämkning i styrelsens förslag. Därest vid tuberkulinundersökning av en nötkreatursbesättning minst 75 procent av djuren över två års ålder visat reaktion, avser förslaget att samtliga djur över nämnda ålder i besättningen skola märkas. Enligt mitt förmenande bör det lämnas möjlighet för medicinalstyrelsen att meddela undantag från denna regel.

Hur den föreslagna märkningen närmare skall utföras, torde böra bestämmas av medicinalstyrelsen. I detta sammanhang anser jag mig dock böra särskilt framhålla vikten av att medicinalstyrelsen vid tillämpningen av märkningsregeln tillser att endast djur som visat reaktion på grund av infektion med bovina tuberkelbakterier bliva åsatta märken.

För närvarande saknas bestämmelser om vad som skall förstås med en tuberkulosfri besättning och ett tuberkulosfritt djur. Säkerligen har redan frånvaron av sådana regler medfört betydande olägenheter vid handeln med livdjur. I likhet med styrelserna finner jag därför, att erforderliga föreskrifter nu böra meddelas.

Jag anser mig i huvudsak kunna biträda styrelsernas förslag att det skall vara förenat med straffpåföljd att överlåta ett nötkreatur under beteckningen tuberkulosfritt eller under annan beteckning, som giver sken av att djuret är fritt från nämnda sjukdom, med mindre djuret härrör från besättning eller del därav, som enligt av medicinalstyrelsen utfärdade bestämmelser är att anse såsom tuberkulosfri, och på sätt styrelsen föreskriver undersökts med tuberkulin och därvid icke visat reaktion. Likaledes är jag ense med styrelserna därom att ett djur, som överlåtes under berörda beteckning, icke må sammanföras med tuberkulösa nötkreatur eller uppställas i stall eller fraktas med fordon, som icke dessförinnan smittrenats. I anslutning till vad som påpekats av avelsföreningen för svensk röd och vit boskap bör en kalv som härrör från en tuberkulosfri besättning i vissa fall få överlåtas under beteckningen tuberkulosfri även om djuret icke undersökts med tuberkulin. Vid överlåtelse av ungdjur under ett års ålder från en besättning, där vid de två senaste tuberkulinundersökningarna något tuberkulöst djur icke på-

träffats, synes sålunda ej behöva krävas att dessa undersökts med tuberkulin. Ifrågavarande bestämmelse torde böra givas det innehåll, att det får ligga i medicinalstyrelsens hand att avgöra när även tuberkulinundersökning av salufört djur måste krävas.

Mera tveksam är frågan om kontroll å efterlevnaden av den av mig nu förordade regeln. Mest effektivt torde härvidlag, som styrelserna också framhållit, vara, att varje djur som skall överlätas undersökes med tuberkulin omedelbart dessförinnan samt vid själva överlåtelsen åtföljes av intyg om tuberkulosfrihet. En sådan regel är emellertid betungande för djurägarna. Styrelserna ha också funnit att den i varje fall icke borde tillämpas vid underhandsförsäljningar djurägare emellan. Att härutinnan avstå från varje slag av kontroll synes å andra sidan ej tillfredsställande. Jag har redan tidigare vid flera tillfällen framhållit, att livdjursförmedlingen borde övertagas av djurägarnas egna organisationer och då närmast av slakteriföreningarna. En sådan utveckling skulle uppenbarligen medföra förmåner för djurägarna i skilda hänseenden. På flera håll i landet finnas också numera sådana förmedlingar anordnade antingen av hushållningssällskapen eller av slakteriföreningarna. Vid dessa förmedlingar torde, som styrelserna framhållit, kunna förutsättas, att organisationerna själva kontrollera djurens egenskaper i ifrågavarande hänseende. Som uppgifter om verkställda tuberkulinundersökningar finnas tillgängliga hos hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar, låter sig denna kontroll i praktiken lätt genomföra. Även vid rena underhandsförsäljningar två jordbrukare emellan skulle köparen kunna förvissa sig om utbudna djurs beskaffenhet i tuberkulohänseende genom förfrågan hos hushållningssällskapet. Med hänsyn härtill synas betänkligheter ej böra möta att nötkreatur få överlätas under beteckningen tuberkulosfritt utan att vara åtföljt av veterinärintyg, därest hushållningssällskapet godkänner överlåtelsen. Sällskapen skulle härvidlag icke blott kunna godkänna överlåtelser under hand mellan jordbrukare utan även, där så anses lämpligt, kunna auktorisera viss livdjursförmedling inom sitt område. I sistnämnda fall torde böra förutsättas, att förmedlingen vid varje tillfälle kontrollerar lämnade uppgifter om djurens beskaffenhet i tuberkulohänseende. Ett godkännande av hushållningssällskapet synes lämpligen, där så anses betryggande, kunna avse även auktioner anordnade av jordbruksorganisation. Vid alla andra än av hushållningssällskapen godkända överlåtelser böra nötkreatur som betecknas tuberkulosfria vara åtföljda av veterinärintyg härom. I likhet med vad som föreslagits i ett par yttranden synes emellertid icke behöva krävas, att djuren undersökas i samband med varje överlåtelse. Har vederbörlig kontrollundersökning ägt rum inom betryggande tid dessförinnan, bör detta vara tillräckligt och intyget i sådant fall kunna inskränkas till vederbörligen bestyrkt utdrag ur senaste lista rörande verkställda tuberkulinundersökningar.

I fråga om utfärdade tuberkulosfrihetsintyg ha styrelserna angivit att dessa så till vida missbrukats att, då djurens identitet ej angåves på ett betryggande sätt i intygen, ett och samma intyg ej sällan kommit till användning för flera djur. Styrelsernas förslag att undgå sådant missbruk av intygen

— nämligen att djuret vid utfärdande av intyg om tuberkulosfrihet skulle vara försett med identitetsmärke som särskilt anmärkes i intyget — anser jag mig kunna tillstyrka.

Styrelsernas förslag, att djur som är eller misstänkes vara behäftat med tuberkulos i smittfarlig form ej må överlätas annat än för omedelbar nedslaktning, har icke föranlett någon erinran i de avgivna yttrandena. Jag biträder förslaget även i denna del.

I syfte att även utanför de tuberkulosfria områdena i tuberkulosbekämpandet utnyttja de iakttagelser, som göras vid köttbesiktningen, finner jag i likhet med styrelserna lämpligt att besiktningsveterinärerna åläggas anmälningsskyldighet om påträffad tuberkulos hos nötkreatur.

VII. Förslag rörande pristillägg för mjölk härrörande från besättningarna ställda under statlig tuberkuloskontroll.

Gällande bestämmelser.

Enligt kungörelsen den 21 juli 1938 (nr 539) angående tilläggspris för mjölk från vissa nötkreatursbesättningar åligger det innehavare av mejeri, som mottager mjölk från minst två leverantörer, därest han vill komma i åtnjutande av prisutjämningsbidrag jämlikt de föreskrifter som äro meddelade angående användningen av medel som inflyta genom upptagande av mjölkavgift, att erlagga tilläggspris med minst 0.2 öre för kilogram mjölk från nötkreatursbesättning som står under klinisk tuberkuloskontroll. För mjölk från besättning, vilken i sin helhet står under statlig kontroll med tuberkulin, utgår tilläggspris, som icke må understiga 0.4 öre för kilogram och ej heller dubbla beloppet av det tilläggspris som vid mejeriet utgår för mjölk från besättning som står under klinisk tuberkuloskontroll.

Ämbetsverken.

Styrelserna ha inledningsvis framhållit, att gällande system med obligatoriska pristillägg för mjölk från kreatursbesättningar, som vore ställda under statlig kontroll i tuberkulohänseende, innebure, att prisdifferentieringen reglerades vid varje mejeriföretag (mejeriförening eller mejerifusion) såsom enhet. För leverantörerna till ett och samma mejeriföretag inbördes kunde den fastställda prisdifferentieringen alltid upprätthållas. Jämförde man åter de pris, som erhöles vid leveranser från tuberkuloskontrollerade besättningar vid skilda mejeriföretag, komme dessa att ställa sig olika beroende på den relativa anslutningen till bekämpandet inom företagens inköpsområden. Innehavare av en nötkreatursbesättning, som vore ställd under statlig kontroll med tuberkulin, erhöle faktiskt högre mjölkpris ju färre besättningar inom mejeriområdet, som vore anslutna till kontrollen. Pristilläggen, sådana de nu vore bestämda, innebure alltså ingen verklig garanti för att en ägare av en tuberkulosfri besättning verkligen erhöle mera betalt för sin mjölk än djurägare som stode utanför kontrollen.

Vidare ha styrelserna erinrat om att de i utlåtande den 12 februari 1940 avgivit förslag angående ändring av gällande bestämmelser rörande ifrågavarande pristillägg. Därvid hade styrelserna förklarat sig ha övervägt att föreslå en ej oväsentlig höjning av pristilläggen. Av särskild vikt hade enligt styrelsernas uttalande varit, att skillnaden mellan pristillägget för mjölk här rörande från besättningar anslutna till den kliniska tuberkuloskontrollen och tillägget för mjölk från besättningar anslutna till tuberkulinkontrollen bleve större än för det dåvarande. Styrelserna hade emellertid icke ansett sig böra föreslå en förhöjning av pristilläggen under den form de för närvarande utginge. Genom en omläggning av pristilläggen så att de utginge direkt ur de prisutjämningsbidrag, som från jordbrukets prisregleringsfond lämnades för produktmjölk, hade styrelserna förmenat, att effekten av dem skulle bli bättre och systemet fungera mera rättvist. Med hänsyn särskilt till de icke oväsentliga belopp som av prisutjämningsbidragen måste innehållas redan då dessa tillägg utginge med nuvarande belopp, hade styrelserna icke ansett sig, åtminstone icke för det dåvarande och innan någon erfarenhet erhållits beträffande det ändrade systemet för pristilläggen, böra föreslå någon höjning av desamma. Vad styrelserna föreslagit i här berörda utlåtande hade icke föranlett någon statsmakternas åtgärd.

Enligt *styrelsernas* i betänkandet framlagda *förslag* borde reglerna för ifrågavarande pristillägg ändras på följande sätt: Tilläggspriset för mjölk från nötkreatursbesättning, som stode under klinisk tuberkuloskontroll, borde höjas med 0.1 öre eller från lägst 0.2 öre till lägst 0.3 öre för kilogram mjölk. Det tilläggspris, som utginge för mjölk från besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin, borde höjas med 0.5 öre eller från lägst 0.4 öre till lägst 0.9 öre för kilogram mjölk. Detta tilläggspris skulle ej heller få understiga tredubbla beloppet av det tilläggspris, som utginge för mjölk från besättning som stode under klinisk tuberkuloskontroll.

Såsom *motivering* för sitt förslag ha styrelserna yttrat.

Som styrelserna i ett tidigare sammanhang framhållit, utgör förekomsten av ifrågavarande pristillägg en faktor av stor betydelse ej endast för uppmuntran till ökad anslutning till tuberkuloskontrollen utan även för djurägarnas intresse att kvarhålla sina besättningar under sådan kontroll. Vid bestämmande av storleken ulav det statliga direkta stödet till främjandet av tuberkulosbekämpandet synes hänsyn kunna tagas till pristilläggen. Ett framgångsrikt bekämpande av tuberkulosen torde till och med kunna bedrivas utan direkta statsbidrag under förutsättning att tillräckligt höga pristillägg finge utgå för mjölk från besättningar som deltaga i sådant bekämpande. Härvidlag måste även beaktas, att priset å såväl kött som mjölk vid en tidpunkt då storleken av statsbidragen till tuberkulosbekämpandet och pristilläggen bestämdes var betydligt lägre än för närvarande. Mjölkspriset har sedan dess i det närmaste fördubblats. Denna omständighet talar för ett ökat ekonomiskt stöd åt bekämpandet. Styrelserna ha emellertid för närvarande icke ansett sig böra föreslå någon höjning av ifrågavarande statsbidrag utan tvärtom utgått från att en mindre sänkning av slaktersättningarna skulle genomföras. Ett bibehållande i sådant fall av oförändrade pristillägg innebär i själva verket en reell sänkning av stödet för tuberkulosbekämpandet. Detta kan knappast anses tillfredsställande. En viss höjning av pristilläggen synes styrelserna därför ofrånkomlig.

I ovannämnda utlåtande förordade styrelserna en sådan omläggning av pristilläggen att det skulle utgå direkt ur de prisutjämningsbidrag, som från jordbrukets prisregleringsfond lämnas för produktmjölk. Även om styrelserna alltjämt hysa den uppfattningen att en sådan omläggning skulle giva pristilläggen större effekt och skapa ett mera rättvist system, måste beaktas att statsmakterna ansett det mindre lämpligt att i nuvarande läge vidtaga åtgärder som minska storleken av de ordinarie prisutjämningsbidragen. Vid sådant förhållande synes ingen annan lösning av spörsmålet möjlig än att höja pristilläggen under den form de för närvarande utgå. Av intresse i detta sammanhang torde också vara, att ett flertal mejeriföreningar beslutat utlämna högre pristillägg än de i författning fastställda minimitilläggen. Rätt vanligt är sålunda att dessa tillägg utgå med 0.5 öre för mjölk från besättningar anslutna till klinisk tuberkuloskontroll och med 1 öre för mjölk från besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin.

Som styrelserna framhöllo i ovan berörda utlåtande är det av vikt, att skillnaden mellan pristillägget för mjölk härrörande från besättningar anslutna till den kliniska tuberkuloskontrollen och det för mjölk från reaktionsfria besättningar blir större än för närvarande. Framför allt ur statsfinansiell synpunkt är detta önskvärt, då man därigenom torde kunna förvänta att övergången från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen kommer att ske snabbare. Det synes styrelserna skäligt att sistnämnda pristillägg skall utgå med ett belopp som är minst tredubbelt mot förstnämnda tillägg. Då en höjning av tillägget för mjölk härrörande från besättningar anslutna till klinisk tuberkuloskontroll av åtminstone 0.1 öre för kilogram torde böra vidtagas, skulle pristillägget för mjölk härrörande från tuberkulosfria besättningar utgå med minst 0.9 öre för kilogram.

Yttrandena.

I de flesta yttrandena ha styrelsernas förslag angående ifrågavarande pristillägg tillstyrkts.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län, förvaltningsutskotten i Hallands län och Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps område samt riksförbundet landsbygdens folk ha däremot förordat sådan omläggning av reglerna för pristilläggen, att de utginge från de prisutjämningsbidrag som lämnades för produktmjölk.

Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. har anfört följande.

Med hänsyn till att de ifrågavarande tilläggen måste tillmätas en avgörande betydelse inte endast för tuberkulosbekämpandets genomförande utan fastmer för dess upprätthållande, och då den Ostertagska metoden måste betraktas såsom en övergångsform mot tuberkulosens utrensning, finner riksföreningen det välbetänkt att för ett effektiviserande av tuberkuloskampen i enlighet med ämbetsverkens förslag genomföra en något kraftigare differentiering mellan de ifrågavarande tilläggen.

Det av ämbetsverken föreslagna tillägget för mjölk från tuberkulosfria besättningar av 0.9 öre per kilogram innebär, att tillägget på alldeles övervägande antalet mejerier kommer att mer än fördubblas. Helt naturligt torde det inom skilda landsdelar och mejeriföreningar råda olika mening rörande den storlek, vartill respektive tillägg torde böra avvägas. Som regel torde gälla, att ifrågavarande tillägg, i den mån de avvika från minimibeloppen, fastställas vid respektive mejeriföreningars årsstämmor.

I de fall tilläggen nu fastställts till t. ex. 0.5 respektive 1.0 öre, vilket innebär, att en skärpt differentiering redan genomförts, skulle ett omedelbart

genomförande av det i betänkandet framlagda förslaget ställa respektive mejeriföretag inför alternativen att antingen sänka det lägre eller ock att höja det högre beloppet för uppfyllandet av föreskriften, att det sistnämnda tillägget blir minst tredubbelt mot det förstnämnda. En sådan omläggning behöver givetvis i och för sig icke innebära någon teknisk svårighet, men riksföreningen har icke velat underlåta framhålla, att den å andra sidan torde kräva sådant internt beslut i de olika mejeriföreningarna, att en förändring av tilläggsbeloppen synes böra bekantgöras i god tid före ikraftträdandet.

Riksföreningen hyser emellertid med hänsyn till de för närvarande rådande förhållandena vissa betänkligheter mot den av ämbetsverken föreslagna avsevärda förhöjningen. Tills vidare synes därför enligt riksföreningens förmenande dessa tillägg böra fastställas att utgöra, för mjölk från nötkreatursbesättning, vilken i sin helhet står under statlig kontroll med tuberkulin, lägst 0.7 öre per kilogram samt för mjölk från kreatursbesättning, som i sin helhet står under klinisk tuberkuloskontroll, lägst 0.3 öre per kilogram. I anslutning härtill bör föreskrivas, att prisdifferensen mellan respektive tillägg — därest högre sådana tillämpas — skall utgöra minst 0.4 öre per kilogram.

Genom av riksföreningen här förordade tillägg och minimidifferens skulle bland annat vinnas, att på sina håll redan verkställda höjningar av tilläggen kunde bibehållas.

Statens livsmedelskommission och *Sveriges lantbruksförbund* ha biträtt riksföreningens förslag. Enligt lantbruksförbundets mening vore de grunder för prisdifferentieringen som härigenom erhöles emellertid icke tillfredsställande för framtiden. Frågan borde därför framdeles underkastas ytterligare överväganden. Därvid syntes en sådan lösning av spörsmålet möjlig, att ett avdrag verkställdes å all mjölk som vid mejeri levererades från i tuberkulohänseende okontrollerade besättningar. Dessa avdrag borde direkt användas i kampen mot nötkreaturstuberkulosen inom de områden (mejeridistrikt eller län), varifrån medlen härrörde. Ett avdrag om 0.2 öre för kilogram från okontrollerade besättningar torde för närvarande giva ett årligt belopp av 1.5 milj. kronor. Lantbruksförbundet förutsatte, att nu ifrågasatta förfaringssätt icke skulle minska statens anslag för ändamålet.

Svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande har anfört följande.

I betänkandet framhålles att det är av vikt att skillnaden mellan pristillägget för mjölk, härrörande från kliniska besättningar och reaktionsfria, göres större än det för närvarande är. Föreningen delar principiellt denna uppfattning, men erinrar om att redan med nuvarande differentiering i många fall god effekt vunnits. En ytterligare forcering av arbetet att helt sanera besättningarna, vilket i så fall i stor utsträckning måste ske genom nedslaktning av produktionskraftiga, reagerande djur, ter sig dock under nuvarande folkförsörjningsförhållanden ej fullt önskvärd. Föreningen skulle därför anse det möjligt att mjölkpristillägget i första etappen endast ökades till 0.6 öre för de reaktionsfria besättningarna och till 0.3 öre för de kliniskt anslutna, men att från statsmakternas sida utlovades en gradvis höjning inom exempelvis 3 år upp till 0.9 öre för de tuberkulofria besättningarna. Även med de så föreslagna tilläggen kommer säkerligen arbetet på att skapa reaktionsfria besättningar att ske i tillfredsställande takt.

Förvaltningsutskottet i Värmlands län har understrukit betydelsen av att varsamhet iakttoges vid bestämmande av tidpunkten för ikraftträdandet av de höjda priserna för mjölk från tuberkulosfria besättningar.

Länsveterinären i Kalmar län — med instämmande av länsstyrelsen i länet — förmenar, att det varit fördelaktigt om prisskillnaden för mjölk från tuberkulin- och kliniskt kontrollerade besättningar markerats ännu mera. Liknande synpunkter ha framförts av länsstyrelsen i Skaraborgs län.

Enligt förvaltningsutskottet i Skaraborgs län borde pristilläggen sättas till respektive 0.4 och 0.9 öre för kilogram mjölk.

Länsveterinären i Hallands län har — med instämmande av länsstyrelsen i länet — ifrågasatt om icke isolerad ungdjursuppfödning lättare skulle åstadkommas, om djurägaren först efter anordnande av sådan komme i åtnjutande av mjölkpristillägget såsom en ekonomisk kompensation för de i samband därmed orsakade utgifterna. Om icke nuvarande tillägg kunde slopas, borde i varje fall en gradering införas, som belönade den som med egen ekonomisk uppoffring försökte att få sin besättning fri från tuberkulos.

Förekomsten av pristillägg för mjölk, som härrör från besättningar ställ- Departements-
chefen.
da under kontroll i tuberkulohänseende, har visat sig ha en synnerligen stor betydelse för tuberkulosbekämpandet. En höjning av dessa pristillägg skulle därför säkerligen ytterligare komma att stimulera till ökad anslutning till bekämpandet. Som i flera yttranden framhållits är det emellertid i nuvarande försörjningsläge icke lämpligt att vidtaga sådana anordningar som kunna påverka djurägarna att i ej önskvärd omfattning slå ut icke smittfarliga goda produktionsdjur. Viss varsamhet måste alltså härvidlag enligt mitt förmenande iakttagas.

I flera yttranden har förordats sådan omläggning av reglerna för pristilläggen att dessa hädanefter utginge från de prisutjämningsbidrag som lämnas för produktmjölk. Som styrelserna särskilt framhållit skulle systemet efter en sådan omläggning komma att fungera mera rättvist än det gör för närvarande. Jag vill emellertid erinra att denna fråga underställdes 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 276). Riksdagen lämnade därvid utan erinran mitt uttalande att det under nuvarande läge vore mindre lämpligt att vidtaga åtgärder som minskade storleken av de ordinarie prisutjämningsbidragen. Då någon förändring i läget i förevarande hänseende icke inträtt, anser jag att det nu tillämpade systemet för pristilläggen tills vidare alltjämt bör bibehållas. Frågan om pristilläggen synes i annat läge böra upptagas till förnyat övervägande, därvid olika framkomna förslag torde böra närmare prövas.

Emellertid synes en sådan ändring av pristilläggen i den form de nu utgå böra genomföras, att skillnaden mellan pristillägget för mjölk härrörande från besättningar anslutna till den kliniska tuberkuloskontrollen och tillägget för mjölk från besättningar anslutna till tuberkulinkontrollen blir större än för närvarande. Härigenom torde deltagarna i det kliniska bekämpandet

stimuleras att vidtaga åtgärder för att snabbare överföra besättningarna till tuberkulosfrihet. Då som jag framhållit varsamhet härvidlag måste iakttagas, anser jag mig emellertid icke i nuvarande läge böra förordna en fullt så kraftig ökning av pristilläggen som styrelserna avsett. Enligt mitt förmenande torde försiktigheten bjuda att nu endast öka pristillägget för mjölk från tuberkulosfria besättningar. Ökningen synes böra begränsas till 0.2 öre. Ifrågavarande tillägg skulle alltså hädanefter utgå med 0.2 öre respektive 0.6 öre för kilogram mjölk.

Att såsom i några yttranden föreslagits endast medgiva pristillägg för mjölk från sådana till den kliniska tuberkuloskontrollen anslutna besättningar, där isolerad ungdjursuppfödning anordnats, kan jag icke förordna. Med de av mig förut tillstyrkta reglerna rörande det kliniska bekämpandet torde sådan isolerad ungdjursuppfödning oberoende av särskild uppmunt-
ran i form av pristillägg framdeles komma att anordnas i alla de fall där detta är genomförbart.

VIII. Förslag rörande hushållningssällskapens veterinär- bakteriologiska laboratorier.

Ämbetsverken.

Styrelserna ha inledningsvis lämnat en redogörelse rörande hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier, vid dessa anställda befattningshavare och den verksamhet som bedrivs vid de olika laboratorierna.

Veterinärbakteriologiska laboratorier finnas för närvarande inrättade vid tretton av hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar. Flertalet laboratorier ha till huvudsaklig uppgift att verkställa mikroskopiska och bakteriologiska undersökningar av prov, som tagas i samband med bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen enligt den Ostertagska metoden. Laboratorierna äro för sådant ändamål godkända av medicinalstyrelsen. Några av laboratorierna utföra även annan veterinärbakteriologisk verksamhet än som sammanhänger med tuberkulosbekämpandet.

Av de hushållningssällskap, som själva anordna bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur enligt den Ostertagska metoden, ha fyra, nämligen sällskapet i Göteborgs och Bohus län, bägge sällskapen i Älvsborgs län samt sällskapet i Värmlands län, i allmänhet låtit underkasta tagna prov bakteriologisk undersökning vid statens veterinärbakteriologiska anstalt.

Vissa uppgifter rörande laboratorierna äro sammanförda i den å följande sida intagna tabell III.

Tabell III. Hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier.

Laboratorium	Godkännat år	Antal tjänstgörande					Antal avslutna djur $\frac{31}{12}$ 1939	Antal okontrollerade djur över 2 år $\frac{31}{12}$ 1939
		Veterinärer	Labbiträden	Skrivbiträden	Vaktmästare	Djurskötare		
Stockholms läns och stads hushållningssällskaps vid <i>Experimentalfältet</i>	1936	2	2	—	1	—	6,995	35,539
Uppsala läns hushållningssällskaps i <i>Uppsala</i>	1938	2	—	2	1	1	11,948	18,550
Södermanlands läns hushållningssällskaps i <i>Nyköping</i>	1938	5	2	¹ 1	2	—	28,278	33,528
Östergötlands läns hushållningssällskaps i <i>Linköping</i>	1934	9	3	—	2	$\frac{1}{2}$	33,569	40,384
Jönköpings och Kronobergs läns hushållningssällskaps i <i>Jönköping</i>	1936	2	1	² 2	—	1	11,793	38,579
Kalmar läns norra hushållningssällskaps i <i>Västervik</i>	1939	1	2	—	2	—	7,930	5,158
Kalmar läns södra hushållningssällskaps i <i>Kalmar</i>	1930	1	1	—	1	—	2,632	
Kristianstads läns hushållningssällskaps i <i>Kristianstad</i>	1935	5	2	1	2	—	24,406	50,041
Malmöhus läns hushållningssällskaps i <i>Malmö</i>	1912	⁵ 5	⁸ 8	—	⁴ 5	—	29,334	72,372
Hallands läns hushållningssällskaps i <i>Falkenberg</i>	1938	3	2	1	1	—	17,154	23,654
Skaraborgs läns hushållningssällskaps i <i>Skara</i>	1936	4	4	—	2	—	25,845	93,093
Örebro läns hushållningssällskaps i <i>Örebro</i>	1936	3	2	1	1	—	15,228	42,972
Västmanlands läns hushållningssällskaps i <i>Västerås</i>	1939	2	2	1	1	—	20,045	13,334
Summa		44	31	9	21	$\frac{2}{2}$	235,157	467,204

De vid laboratoriet tjänstgörande veterinärerna utgöras av en chefveterinär och föreståndare för laboratoriet samt en eller flera assistentveterinärer. De flesta av de sistnämnda äro endast anställda en del av året. Vid några sällskap utföras vissa undersökningar av distriktsveterinärerna.

Avlöningarna uppgå till:

- 1) För föreståndarna ..... 7,500—11,100 kronor
- 2) för assistentveterinärerna ..... 5,400— 8,000 »
- 3) för laboratoriebiträdena ..... 1,500— 3,300 »
- 4) för skrivbiträdena ..... 2,700— 3,000 »
- 5) för vaktmästarna ..... 1,200— 3,900 »
- 6) för djurskötarna ..... 1,000— 1,800 »

Å avlöningarna utgå i allmänhet dyrtidstillägg. Härjämte åtnjuta veterinärerna vissa ersättningar för verkställda undersökningar.

¹ Kanslibitråde; ² därav en kassaförvaltare; ³ delvis sysselsatta å serumlaboratoriet; ⁴ därav en förman, en springpojke och två arbetare.

Avlöningarna bestridas till högst hälften med statsbidrag och till återstående del genom bidrag från djurägarna. Föreståndaren för laboratoriet i Malmö uppbär ingen avlöning i denna ordning.

I fråga om *laboratoriernas nuvarande uppgifter* ha styrelserna anfört följande.

Så länge bekämpandet av tuberkulosen hos nötkreaturen kräver hushållningssällskapens laboratoriers utnyttjande huvudsakligen för sådant ändamål, torde de självfallet alltjämt böra i stort sett begränsas för denna sin ursprungliga huvuduppgift. I den mån arbetet med tuberkulosbekämpande enligt den klinisk-bakteriologiska metoden minskar, är det klart att laboratorierna så småningom icke längre komma att från detta bekämpande erhålla arbetsuppgifter av någon större omfattning. Kalmar läns södra hushållningssällskaps område redan vid utgången av år 1941 vara så gott som tuberkulosfritt. De lokaler, vari detta sällskaps laboratorium finnes inrymt, skola rivas i sammanhang med en grundlig renovering av sällskapets byggnader. Några nya lokaler i den renoverade byggnaden lär icke vara avsedda. Detta laboratorium kommer alltså sannolikt att nedläggas. För ett par andra hushållningssällskap torde, med hänsyn till deras områdens relativa frihet från tuberkulos, utsikterna till nyanslutning till bekämpandet enligt den Ostertagska metoden vara små. Vid utgången av år 1939 voro 7,930 nötkreatur anslutna till av Kalmar läns norra hushållningssällskap anordnat tuberkulosbekämpande. Utanför den statliga tuberkuloskontrollen stodo vid denna tidpunkt inom detta sällskaps område endast omkring 4,000 djur över två års ålder. I Västmanlands län voro vid samma tillfälle 20,045 nötkreatur anslutna till klinisk tuberkuloskontroll, medan drygt 13,000 djur över två års ålder helt stodo utanför statlig tuberkuloskontroll. Det torde alltså icke dröja lång tid förrän laboratoriet i Västervik och sannolikt även det i Västerås stå utan mera betydande arbetsuppgifter sammanhängande med tuberkulosbekämpandet. Även för övriga laboratorier lär det, om tuberkulosbekämpandet alltjämt fortskrider framgångsrikt, icke förflyta alltför lång tid, innan arbetsuppgifterna å detta område börja avtaga.

Det torde ligga i sakens natur att hushållningssällskapens laboratorier, som anlagts med stora ekonomiska uppoffringar för både staten och djurägarna, i allmänhet icke böra nedläggas sin verksamhet i den mån behov å andra områden än för tuberkulosbekämpandet förefinnas för dessa laboratorier. Säkerligen äro i dessa laboratorier nedlagda kostnader för inredning och utrustning uppgående till sammanlagt över en miljon kronor.

Även om för flertalet laboratorier ännu finnas arbetsuppgifter i samband med tuberkulosbekämpandet flera år framåt, torde det vara önskvärt att redan nu söka erhålla visshet huru med dessa laboratorier lämpligen skall förfaras, sedan deras uppgifter rörande nötkreaturstuberkulosen avsevärt gått tillbaka. Såväl för laboratoriepersonalen som för dess arbetsgivare, hushållningssällskapen, är det givetvis av stort intresse att på tidigt stadium få klarhet i huru med laboratorierna och där anställda i framtiden skall förfaras.

Styrelserna ha till en början till undersökning upptagit frågan, om en utvidgning av laboratoriernas verksamhetsområde vore önskvärd och lämplig att genomföra. Dessa laboratoriers verksamhet finge nämligen, enligt vad styrelserna framhållit, under inga förhållanden konkurrera med uppgifterna för statens veterinärbakteriologiska anstalt. Som regel torde därvid böra

gälla, att den allmänt veterinärmedicinska verksamheten skulle handhavas av anstalten ensam. Då anstalten hade till uppgift bland annat att genom omfattande undersökningar söka vinna större kunskap om ännu outforskade sjukdomars karaktär och uppkomst, syntes det styrelserna naturligt, att hela det material som kunde vara till ledning för sådana undersökningar ställdes till anstaltens förfogande. Som exempel därå ha styrelserna nämnt, att särskilt vissa sjukdomar hos svin, får och höns ännu vore tämligen outforskade. Under sådana förhållanden vore det säkerligen för vetenskapen och ytterst för sjukdomsbekämpandet olyckligt om diagnosen å dylika sjukdomar finge ställas vid olika inrättningar. En samlad jämförande undersökning av allt tillgängligt material skulle därigenom avsevärt försvåras. Överhuvud taget måste anstalten pröva olika undersökningsmetoder å alla hithörande områden. Ju flera uppgifter, som lämnades åt provinslaboratorierna, desto nödvändigare torde samarbetet mellan dessa och anstalten bliva.

Nya uppgifter.

Enligt styrelsernas uttalande funnes å detta område ett flertal nya uppgifter som för närvarande icke bleve utförda dels med hänsyn till veterinär-bakteriologiska anstaltens övriga arbetsuppgifter dels ock på grund av det besvär och den omgång själva insändandet av undersökningsprov från många delar av landet till Stockholm medförde. Av dessa uppgifter ha styrelserna särskilt framhållit mjölkkontroll, vattenkontroll åt mejerierna och lantbrukarna samt bakteriologisk köttkontroll. Vid sidan av dessa mera allmänt hygieniska uppgifter för laboratorierna hade bekämpandet av smittsam kastning och juverinflammationer, i den mån sådant sjukdomsbekämpande skulle vinna mera allmän anslutning, förr eller senare ansetts böra delvis decentraliseras. Därvid skulle laboratorierna enligt styrelsernas förmenande säkerligen få mycket krävande arbetsuppgifter.

Beträffande *mjölkkontroll* ha styrelserna yttrat.

Mjölkkontroll torde vid laboratorierna kunna utövas dels å hälsovårdsnämnderna i sådana samhällen som icke själva anordna dylik kontroll dels ock åt mejerierna för att utröna från vilka besättningar levereras mjölk med streptokock-mastiter. I viss utsträckning utföres redan nu kontroll av denna beskaffenhet vid laboratorierna. Det ligger i sakens natur, att det samhälle där ett laboratorium är anlagt ävensom kringliggande samhällen som regel icke böra anlägga egna laboratorier för mjölkkontroll, om de med fördel kunna anlita hushållningssällskapets laboratorium. En sådan anordning ställer sig nämligen säkerligen avsevärt billigare för samhällena.

Den mjölkkontroll som styrelserna här åsyfta för mejeriernas del skulle med sannolikhet få stor betydelse för bekämpandet av streptokock-mastiter och därav föranledda juverinflammationer. Vid mejerihanteringen har iakttagits att förekomsten av mastitisk bakterier i mjölken äventyrar eller i varje fall avsevärt försvårar framställningen av produkter. Detta gäller främst ostberedningen men även smörproduktionen skadas genom mastiter. En allmän kontroll av den mjölk som lämnas vid mejerierna med hänsyn till förekomsten av mastiter är alltså ett framträdande mejeriintresse. Ehuru frågan om bekämpandet av streptokock-mastiterna enligt styrelsernas uppfatt-

ning är i behov av en allsidig utredning, förmena styrelserna likväl att mejerierna redan nu i samarbete med hushållningssällskapens veterinär-bakteriologiska laboratorier borde försöksvis igångsätta undersökningar av den vid mejerierna levererade mjölken med hänsyn till förekomsten av mastitisbakterier. Genom regelbundet återkommande sådana undersökningar torde åtminstone i grova drag erhållas kännedom om varest mastiter förefinnas. Även i sådana trakter där djuren äro fria från sådan infektion ha undersökningarna givetvis betydelse i profylaktiskt hänseende. För att kraftigt sporra djurägarna att bekämpa mastiterna kunde mejerierna föreskriva visst prisavdrag å mjölk som är behäftad med mastiter i större utsträckning.

I fråga om den *bakteriologiska vattenkontrollen* har i betänkan det framhållits följande.

För närvarande finnas ytterst små möjligheter för jordbrukarna att få sitt vatten bakteriologiskt undersökt. En tillfredsställande kemisk analys av vattnet torde kunna utföras såväl vid de kemiska stationerna som vid apoteken. Det är ett känt förhållande att ett otjänligt vatten ofördelaktigt inverkar både å djurens hälsotillstånd och å kvaliteten av gårdens mjölk. Användes olämpligt vatten vid diskning av mjölkkärl, inverkar detta nämligen å mjölken. Vattenkontrollen är alltså av direkt ekonomisk betydelse för lantbrukaren. Statens institut för folkhälsan har ägnat hela denna fråga stor uppmärksamhet.

Bakteriologisk köttkontroll skulle, enligt vad styrelserna framhållit, för närvarande utföras endast vid ett fåtal besiktningstillfällen i vårt land. Styrelserna ha härom anfört följande.

Det förtjänar framhållas att genom sådana undersökningar sparas betydande mängder kött som besiktningveterinären eljest på grund av bristande kännedom om den närmare beskaffenheten av iakttagna förändringar nödgas kassera. Kött kasserat som människoföda kommer i viss utsträckning till användning för utfodring av rävar. Tidigare har inträffat att infekterat dylikt kött föranlett förgiftning och dödsfall hos samtliga djur i en värdefull rävfarm. Det anförda giver vid handen, att införandet mera allmänt av bakteriologisk köttkontroll skulle vara till gagn för djurägarna och hela folkförsörjningen. Utgifterna för en sådan kontroll torde under alla förhållanden avsevärt understiga de värden som därigenom skulle kunna sparas. För större slakterier bör den bakteriologiska kontrollen i allmänhet utövas vid själva slakteriet. Mindre slakterier och flertalet köttbesiktningbyråer torde icke med fördel själva kunna anordna sådan kontroll. Denna synes i stället kunna ske antingen å ett närbeläget större slakteri med eget laboratorium eller också å ett av hushållningssällskapens laboratorier, för såvitt sådant laboratorium är lämpligt beläget med hänsyn till transportmöjligheterna.

Frågan om *bekämpandet av juverinflammationer* borde enligt styrelsernas uppfattning göras till föremål för en allsidig utredning. Ett frivilligt bekämpande skulle dock redan nu med fördel kunna anordnas genom samarbete mellan mejerierna och hushållningssällskapens laboratorier.

Det statsunderstödda *bekämpandet av den smittsamma kastningen* är hitintills helt centraliserat till medicinalstyrelsen och statens veterinär-bakteriologiska anstalt. Enskilda laboratorier ha dock i växande omfattning verk-

ställt vissa diagnostiska undersökningar beträffande smittsam kastning. Härom ha styrelserna andragit.

I enlighet med vad som förutsattes vid riksdagsbehandlingen av bestämmelserna rörande det statsunderstödda bekämpandet av denna sjukdom skulle laboratorierna så småningom få övertaga de laboratorieundersökningar som äro erforderliga vid detta bekämpande. Efter vad styrelserna inhämtat finnes hos de enskilda djurägarna ett stort intresse att igångsätta ett ordnat bekämpande av den smittsamma kastningen. En förutsättning för att ett sådant bekämpande skall få större omfattning är emellertid att det i viss utsträckning decentraliseras. Kastsjukelaboratoriet vid anstalten torde också vid ett ökat bekämpande knappast komma att medhinna alla undersökningar. Styrelserna anse därför, att anordningar snarast möjligt böra vidtagas för att i lämplig omfattning decentralisera detta bekämpande. Detta spörsmål sammanhänger intimt med laboratorievetinärernas kompetens.

Sammanfattningsvis ha styrelserna framhållit, att hushållningssällskapens laboratorier allt framgent ha flera viktiga uppgifter att fylla vid sidan av veterinärbakteriologiska anstalten. Ett frigörande av laboratorierna för nya uppgifter skulle säkerligen komma att bliva till stort gagn för det veterinärmedicinska arbetet och hygienien överhuvud taget i landet. De hygieniska uppgifterna (mjölkkontroll, vattenkontroll och bakteriologisk köttkontroll) ha styrelserna ansett vara av den vikt, att de redan nu, oberoende av minskningen i tuberkulosarbetet, borde upptagas vid provinslaboratorierna. Styrelserna ha därvid förutsatt, att medicinalstyrelsen inom kort komme att upptaga frågan om skärpta bestämmelser i avsikt att framtvunga en obligatorisk kontroll i skilda avseenden. I så fall skulle laboratorierna automatiskt tillföras en hel del nya uppgifter.

Laboratoriernas utrustning och personalens kompetens.

Även om ur organisatorisk synpunkt lämpliga arbetsuppgifter jämväl för framtiden komme att förefinnas för ett antal lokala laboratorier, ha styrelserna därmed icke velat säga att hushållningssällskapens laboratorier till alla delar vore skickade att på ett betryggande sätt handhava nu avsedda uppgifter. Härvidlag ankomme det såväl på laboratoriernas utrustning i fråga om lokaler och inventarier som på personalens, främst veterinärernas, utbildning och kompetens. Det vore att märka att flera laboratorier redan nu i växlande omfattning utövade annan diagnostisk och bakteriologisk verksamhet än som sammanhängde med tuberkulosbekämpandet. En särställning i detta hänseende intoge laboratoriet i Malmö. Detta laboratorium hade alltsedan år 1916 vid sidan av tuberkulosarbetet bedrivit diagnostisk verksamhet och serumframställning i betydande omfattning. För detta laboratorium skulle ett bortfallande av uppgifterna med tuberkulosbekämpandet därför knappast komma att bereda några särskilda svårigheter. Vid laboratoriet i Linköping bedreves en icke alltför obetydlig verksamhet vid sidan av tuberkulosarbetet. Under år 1939 undersöktes vid detta laboratorium över 4,000 blodprov för smittsam kastning, nära 500 mjölkprov från hälsovårdsnämnder, över 750

mjölksprov insända från djurägare och veterinärer, 64 efterbördsprov, nära 100 prov från lasarett och dispensärer samt omkring 200 prov av annat material. Även vid laboratorierna i Kristianstad och Falkenberg samt i mindre grad vid laboratorierna i Skara och Örebro utövades liknande verksamhet.

I fråga om *laboratoriernas utrustning* ha styrelserna andragit:

Laboratoriernas inredning torde i allmänhet vara sådan att den väl lämpar sig för de nya uppgifter styrelserna här åsyfta. Så länge tuberkulosarbetet pågår med oförminskad intensitet, lär emellertid en utvidgning av uppgifterna vid flertalet laboratorier knappast kunna ifrågakomma utan viss utvidgning av lokalerna. Särskilt laboratorierna i Uppsala, Västervik, Kristianstad, Malmö och Västerås skulle däremot kunna bereda plats för en icke obetydlig utökning av arbetsuppgifterna. Nuvarande lokaler vid laboratoriet i Örebro äro av den beskaffenhet att de knappast lämpa sig för vidgad verksamhet. Då hushållningssällskapet i Örebro län emellertid planerar att inom snar framtid uppföra en särskild byggnad, där sällskapets samtliga lokaler skulle förläggas, torde kunna förväntas att detta laboratoriums lokalfråga kommer att ordnas på ett tillfredsställande sätt. En omläggning och utvidgning av verksamheten kommer givetvis för de flesta laboratorierna, särskilt de som utslutande sysslat med tuberkulosarbetet, att nödvändiggöra en komplettering av inventariebeståndet. Vissa specialapparater måste i allmänhet nyanskaffas. I stort sett torde dock det inventariebestånd som redan finnes komma till användning även efter den omläggning av verksamheten som här ifrågasättes.

Beträffande *laboratoriepersonalens kompetens* ha styrelserna framhållit följande.

En vidgad verksamhet vid laboratorierna ställer, som styrelserna redan framhållit, ökade krav å personalens, speciellt veterinärernas, utbildning och kompetens. Då det synes naturligt att åtminstone flertalet chefveterinärer kvarstanna såsom föreståndare för laboratorierna, torde kravet på ökad utbildning för dem i förekommande fall lämpligen kunna uppfyllas genom viss tids tjänstgöring vid statens veterinärbakteriologiska anstalt eller annan statlig anstalt. Då de flesta laboratoriernas övergång till ny verksamhet sannolikt kommer att ske successivt under en relativt lång tid, synes det säkerligen vara framkomligt att låta de veterinärer, som önska kvarstå vid laboratorierna, själva genom lämplig tjänstgöring förvärva erforderlig kompetens. Det torde kunna förutsättas att anstalten visar förståelse för önskan om dylik utbildning och bereder vederbörande tillfälle till erforderlig tjänstgöring. Beträffande den lägre personalen torde utbildningen kunna ordnas på liknande sätt.

Vid nyanställning av personal kan givetvis redan från början tagas erforderlig hänsyn till de uppgifter laboratoriet har att utföra. För framtiden skulle det säkerligen ur flera synpunkter bliva av stort värde om till befattningen såsom föreståndare regelmässigt förvärvades en veterinär som erhållit kompetens såsom laborator vid veterinärbakteriologiska anstalten. Överhuvud taget skulle det vara till stort gagn för arbetet såväl vid anstalten som laboratorierna, om ett fortlöpande utbyte av personal mellan anstalten å ena och laboratorierna å andra sidan komme till stånd. Så länge laboratorierna som huvudsaklig uppgift bibehålla det egentliga sjukdomsbekämpandet, är det också av vikt att föreståndarna vunnit god praktisk erfarenhet av sådant bekämpande. I annat fall torde man lätteligen vid arbetet äventyra nödvändig kontakt och samarbete med djurägarna.

Styrelserna ha ansett den verkställda utredningen giva vid handen, att laboratorierna i stort sett vore lämpliga att upptaga även vissa andra uppgifter än dem som sammanhänge med tuberkulosarbetet samt att personalen utan större svårigheter borde kunna förvärva den kompetens som erfordrades för sådana uppgifter. I detta sammanhang finge emellertid icke — enligt vad styrelserna framhållit — förbises den kanske mest primära frågan, att laboratorierna vore så belägna att prover från ett tillräckligt stort område komme att dit insändas eller, med andra ord, vilka laboratorier som komme att bliva fullt sysselsatta. Härom ha styrelserna vidare anfört följande.

Då emellertid redan nu laboratorierna äro anlagda och i verksamhet, torde ett sådant tillvägagångssätt i varje fall te sig oekonomiskt med hänsyn till de nedlagda realvärdena. De arbetsuppgifter som här äro i fråga äro också till stor del nya. Någon närmare kännedom om omfattningen av dessa förefinnes därför knappast. Med hänsyn härtill torde det bliva nödvändigt att avvakta viss tids erfarenhet av laboratoriernas vidgade verksamhet, innan slutlig ställning tages till detta spörsmål. Det torde därför bliva nödvändigt för varje sällskap att självt söka bedöma laboratoriets existensberättigande med hänsyn till erfarenheterna vid det egna och andra sällskaps laboratorier samt beträffande exempelvis laboratoriet i Uppsala dess närhet till Stockholm. Så som förhållandena nu kunna bedömas torde man få utgå från, att staten i varje fall icke bör stödja uppkomsten av nya laboratorier i Svealand och Götaland. Då man har anledning antaga att centralanstalten kommer att betjäna råjongen närmast Stockholm, synes laboratoriet vid Experimentalfältet böra nedläggas i och med att den kliniska tuberkuloskontrollen i Stockholms län mera avsevärt minskar. Det synes styrelserna naturligt att några sällskaps laboratorier få betjäna jämväl vissa områden utanför det egna sällskapets område.

Laboratoriernas ställning.

Styrelserna ha i betänkandet jämväl behandlat laboratoriernas ställning i administrativt hänseende samt därom yttrat.

Laboratorierna måste enligt gällande regler godkännas av medicinalstyrelsen för att få utöva veterinärbakteriologisk verksamhet av begränsat slag. Det är givet att denna möjlighet till central ledning av laboratorierna måste bibehållas för framtiden. Innan styrelsen vidgar ett laboratoriums kompetensområde, torde böra förutsättas att veterinärbakteriologiska anstaltens mening inhämtats. Ett intimt samarbete måste, som styrelserna redan framhållit, hela tiden upprätthållas mellan laboratorierna och anstalten. Hur laboratorierna i organisatoriskt hänseende skola anknytas till styrelsen och anstalten, sammanhänger också härmed. Så länge det kliniska bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen fortsättes, är det också naturligt att laboratorierna alltjämt äro knutna till sällskapen. Med en sådan organisation av laboratorierna äro givetvis, även bortsett från tuberkulosbekämpandet, förenade stora fördelar. En direkt kontakt i arbetet med djurägarna underlättas härigenom i hög grad. Innan närmare riktlinjer utfärdats för ett vidgat statligt bekämpande av smittsam kastning hos nötkreatur och innan bekämpandet av juverinflammationerna börjat att bedrivas mera allmänt, vet man ingenting om den roll hushållningssällskapen skola få vid sådana sjukdomsbekämpanden. Laboratoriernas ställning sammanhänger givetvis nära härmed. Betydelsen av hushållningssällskapens medverkan jämväl vid sist-

nämnda sjukdomsbekämpande synes styrelserna emellertid uppenbar. Av betydelse härvidlag är också den framtida organisationen av hushållningssällskapen överhuvud taget, vilken fråga är föremål för särskild utredning (hushållningssällskapsutredningen; enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1939).

Laboratoriernas ekonomi.

Av särskilt intresse redan nu ha styrelserna ansett spörsmålet om laboratoriernas ekonomiska möjligheter att fortsätta verksamheten sedan arbetet med tuberkulosbekämpandet börjar att avtaga. Styrelserna, som förmenat att laboratorierna härvidlag borde kunna göras i stort sett självförsörjande, ha vidare andragit följande.

De avgifter som upptagas för undersökningarna torde böra täcka utgifterna. I viss mån ovisst är emellertid om dessa nya uppgifter i varje fall komma att vara tillräckliga för att finansiera verksamheten. Kommer framdeles ett statligt bekämpande av smittsam kastning och juverinflammationer att anordnas i huvudsakligen liknande omfattning som tuberkulosbekämpandet för närvarande torde man knappast behöva hysa några farhågor härutinnan. Även om så icke bliver fallet förmenade styrelserna att arbetsuppgifterna på lång sikt böra vara tillräckliga. Emellertid måste försiktigheten bjuda att man härutinnan räknar med en viss övergångstid, då lönsamheten för något eller några av laboratorierna kan komma att visa sig otillfredsställande. För att bevara de tillgångar och värden som härutinnan finnas förmenade styrelserna, att staten vid sådana tillfällen icke bör undandraga laboratorierna sitt ekonomiska stöd, i synnerhet som det sannolikt endast torde komma att röra sig om relativt obetydliga belopp.

För närvarande åtnjuta hushållningssällskap, som anordna bekämpande av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur, statsbidrag med belopp, motsvarande sammanlagda beloppet av de avgifter, som till verksamheten anslutna djurägare erlägga till sällskapet för år och djur, under iakttagande likväl att statsbidraget icke må överstiga sällskapets kostnader för verksamheten efter avdrag av inlutna avgifter. Statsbidragen och djurägarnas avgifter ha i stort sett finansierat verksamheten vid laboratorierna. Till följd av de regler som gälla för bestämmandet av statsbidragets storlek varierar detta ej obetydligt för skilda sällskap. För år 1937 varierade dessa bidrag från 1 krona 17 öre till 2 kronor 50 öre för anslutet djur, för år 1938 från 1 krona 56 öre till 2 kronor 71 öre samt för år 1939 från 1 krona 71 öre till 2 kronor 62 öre. I den mån laboratorierna upptagit annan bakteriologisk verksamhet än som sammanhänger med tuberkulosarbetet, uppkomma vissa svårigheter att i varje särskilt fall avgöra vilka utgifter som böra belasta tuberkulosbekämpandet. Självfallet få statsbidrag från tuberkulosanslaget icke lämnas till annan verksamhet än som direkt sammanhänger med tuberkulosbekämpandet.

Styrelserna förmenade som nämnt att laboratorierna för framtiden beträffande sin övriga verksamhet i stort sett böra vara självförsörjande. Det skulle alltså stå sällskapen fritt att för sådan verksamhet upptaga avgifter. För mjölkkontroll böra sålunda hälsovårdsnämnderna och mejerierna ha att lämna ersättning. Likaså måste det ankomma på det slakteri eller den köttbesiktningensbyrå, som önskar få bakteriologisk köttkontroll utförd vid ett laboratorium, att därför erlägga betalning. Den som önskar erhålla vatten bakteriologiskt undersökt får givetvis själv bekosta en sådan undersökning. På medicinalstyrelsen torde få ankomma att fastställa maximitaxor för dessa

undersökningar. Det synes böra förutskickas att taxorna fastställas till sådana belopp att de lämna full ersättning för laboratoriearbetet inklusive hyra för lokalutrymmen.

Styrelserna ha framhållit, att statens fortsatta bidragsverksamhet i fråga om den kliniska tuberkuloskontrollen vid den föreslagna omläggningen av verksamheten vid laboratorierna borde omläggas så, att statsbidrag utginge med bestämda belopp och alltså vore oberoende av de verkliga kostnaderna för sällskapen. En omläggning av grunderna för bidragen borde enligt styrelsernas uppfattning ske på sådant sätt, att statens utgifter icke komme att öka. Jämlikt styrelsernas förslag skulle varje hushållningssällskap, som anordnade klinisk tuberkuloskontroll, erhålla visst av Kungl. Maj:t för varje år fastställt belopp för varje till kontrollen anslutet nötkreatur. Därjämte borde varje hushållningssällskap, som inrättat veterinärbakteriologiskt laboratorium, erhålla ett årligt bidrag om 8,000 kronor. Såsom motivering till detta förslag ha styrelserna yttrat.

Det torde icke kunna bestridas att tuberkulosanslaget för närvarande i viss utsträckning lämnar bidrag till laboratoriernas allmänna verksamhet. En del fasta kostnader synas nämligen ej helt kunna fördelas å olika arbetsuppgifter. Denna allmänna verksamhet är av den betydelse att ett visst ekonomiskt stöd från statens sida är väl motiverat. Då detta stöd icke får belasta tuberkulosanslaget, förmäna styrelserna att varje veterinärbakteriologiskt laboratorium i likhet med de lantbrukskemiska kontrollstationerna hädanefter bör erhålla visst årligt bidrag från ett särskilt å riksstaten uppfört fast anslag. Detta bidrag synes skäligen böra bestämmas till 8,000 kronor för varje laboratorium. Bifalles detta förslag, synes det styrelserna rimligt att statsbidragen till den kliniska tuberkuloskontrollen minskas i motsvarande grad.

Enligt en inom medicinalstyrelsens kameralbyrå verkställd beräkning uppgår statsbidraget till den kliniska tuberkuloskontrollen i genomsnitt för kalenderåret 1939 till omkring 2 kronor 15 öre för anslutet djur. Under nämnda år uppgick antalet till den kliniska kontrollen anslutna nötkreatur till i runt tal 250,000. Statens utgifter för kontrollen under detta budgetår skulle alltså enligt nämnda beräkning ha varit cirka 540,000 kronor. Önskar man för framtiden, utan att öka de totala statliga kostnaderna, ändra grunderna för bidragen i enlighet med vad styrelserna här föreslagit skulle bidragen för det givna exemplet utgå i enlighet med följande beräkningar:

1. Fast anslag till 12 veterinärbakteriologiska laboratorier å 8,000	kronor	96,000
2. Bidrag för 250,000 till den kliniska tuberkuloskontrollen anslutna djur å 1: 80	»	450,000
	Summa kronor	546,000.

Enligt dessa beräkningar skulle det årliga statsbidraget för varje anslutet djur bestämmas till 1 krona 80 öre. I annat sammanhang ha styrelserna föreslagit, att ungdjuren i kliniskt anslutna besättningar i viss omfattning skulle undersökas med tuberkulin. Utgifterna för dessa undersökningar torde lämpligen böra inräknas i kostnaderna för den kliniska kontrollen. Statsanslaget för varje anslutet djur över två års ålder synes med hänsyn härtill böra uppräknas med 20 öre eller till 2 kronor. I detta sammanhang

må erinras att, därest ifrågavarande tuberkulinundersökningar utföras vid sidan av den kliniska tuberkuloskontrollen och alltså av andra än hushållningssällskapens veterinärer, de skulle föranleda statsverket ungefär dubbla kostnaden.

Övergår man till ett system med fast bidrag till sällskapen, torde en viss rörlighet i avgifternas storlek ändock bli nödvändig. Den verkliga statskostnaden i genomsnitt för djur uppgick, som nämnt, för år 1939 till 2 kronor 15 öre. Medeltalet för treårsperioden 1937—39 utgjorde endast 2 kronor. Måhända blir det därför nödvändigt, att bidragen i extrema fall kunna variera år från år. I så fall synes lämpligt, att avgörande härutinnan träffas av Kungl. Maj:t efter förslag varje år av medicinalstyrelsen. För verksamhetsåret 1942 torde bidraget, under de förutsättningar styrelserna angivit, böra fastställas till 2 kronor. Inträffar sedermera en mera avsevärd prisstegring, synes därav betingad uppräknig av bidraget böra ske. I motsatt läge bör bidraget givetvis i samma grad minskas. Med hänsyn till de föreslagna bidragen om 8,000 kronor till laboratorierna torde de sällskap som sakna laboratorier böra erhålla viss rabatt i avgifterna för undersökningar vid veterinärbakteriologiska anstalten.

Hushållningssällskapen böra självfallet vara skyldiga att använda erhållna statsbidrag uteslutande för det ändamål, vartill medlen anvisats. Såsom villkor för erhållande av det fasta laboratoriebidraget torde böra gälla, att hushållningssällskapen vid verksamheten vid laboratorierna följa de av medicinalstyrelsen i sådant hänseende meddelade föreskrifter. För att möjliggöra den kliniska kontrollens finansiering böra sällskapen äga upptaga avgifter från djurägarna. Dessa avgifter överensstämman nu i regel med statsbidragen. Jämlikt styrelsernas förslag med fasta statsbidrag torde det bli nödvändigt att hålla djurägarnas bidrag rörliga. Varje sällskap skulle självt få bestämma dessa bidrags storlek för varje år. Som en sammanslutning bland djurägarna lära sällskapen icke komma att missbruka en sådan fullmakt. Emellertid synes det lämpligt att frågan om dessa avgifters storlek underställes medicinalstyrelsen för godkännande.

Genom föreslagna regler för statsbidrag till hushållningssällskapen skulle sällskapen bli i ekonomiskt hänseende mera självständiga än för närvarande. Den räkenskapsgranskning som nu är nödvändig för att bestämma statsbidragens storlek skulle för framtiden ej behöva verkställas. Liksom hittills måste sällskapen givetvis låta underkasta sig den inspektion som är nödvändig för att kontrollera att verksamheten vid laboratorierna skötes på ett i allo anmärkningsfritt sätt. Laboratorierna måste, som styrelserna redan framhållit, äga en utrustning som möjliggör en nöjaktig och fullt tillförlitlig verksamhet av olika slag. Underlåter ett sällskap att härutinnan efterfölja vad medicinalstyrelsen aktar nödigt föreskriva, riskerar sällskapet att laboratoriet förlorar sin auktorisering för viss verksamhet och eventuellt jämväl statsbidrag. Utvidgningen och omläggningen av verksamheten vid laboratorierna torde i viss utsträckning öka kravet å inspektion från medicinalstyrelsens och i förekommande fall från veterinärbakteriologiska anstaltens sida.

Yttrandena.

Vad styrelserna föreslagit rörande hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier har föranlett åtskilliga uttalanden och önskemål i de avgivna yttrandena.

Statskontoret har framhållit, att ett fortsatt understödjande från statsverkets sida av hushållningssällskapens laboratorier även sedan desamma upphört att befatta sig med tuberkulosbekämpandet enligt statskontorets mening kunde vara motiverat endast om laboratorierna tillfördes nya arbetsuppgifter av övervägande allmänt samhällelig betydelse. Statskontoret hade emellertid av den av styrelserna i sådant avseende förebragta utredningen icke blivit övertygat om att dylika arbetsuppgifter i tillräcklig omfattning redan nu förefunnes. Ej heller torde nu kunna avgöras, vilka verksamhetsområden som kunde erbjuda sig i framtiden. Härom har statskontoret ytterligare anfört följande.

Frågan om möjligheten att tillföra laboratorierna vissa av styrelserna föreslagna arbetsuppgifter sammanhänger ock med ännu olösta spörsmål om bekämpandet av vissa husdjurssjukdomar. För övrigt är, såsom styrelserna ock erinrat, den framtida organisationen av hushållningssällskapen över huvud taget för närvarande föremål för särskild utredning. Först i samband med avgörandet av sagda spörsmål torde frågan om laboratoriernas framtida verksamhet böra definitivt lösas. Därvid bör utredning förebringas, om och i vad mån de nuvarande laboratorierna för framtiden skola bibehållas. I avsaknad av utredning rörande såväl den omfattning, den föreslagna verksamheten vid laboratorierna kan erhålla, som kostnaderna för laboratoriernas drift finner sig statskontoret icke kunna på den nu föreliggande motivering- en tillstyrka förslaget om särskilda statsbidrag till hushållningssällskapens laboratorier.

Därest en företagen utredning skulle giva skäl för ett fortsatt statligt understödjande av dessa laboratorier, synes ett starkare statligt överinseende över desamma böra komma till stånd i syfte att förhindra, att upprätthållandet av sådant statsunderstött laboratorium skall kunna medföra en ej önskvärd konkurrens med redan befintliga statliga eller statsunderstödda dylika anstalter. Vidare bör såsom villkor för statsbidrag, i likhet med vad som gäller beträffande lokala lantbrukskemiska kontrollstationer, föreskrivas, att verksamheten vid laboratoriet skall bedrivas i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente, att laboratoriet tillämpar av medicinalstyrelsen utfärdade taxor, ävensom att laboratoriet skall vara skyldigt att underkasta sig den kontroll och de föreskrifter rörande skötseln, som medicinalstyrelsen finner anledning meddela. Statskontoret vill för övrigt ifrågasätta, huruvida icke hushållningssällskapen redan nu böra förpliktas att iakttaga vissa av de föreslagna villkoren för erhållande av statsbidrag.

Länsstyrelsen i *Göteborgs och Bohus län* har ansett frågan om laboratorierna böra underkastas förnyad utredning samt därom anfört.

De nu förefintliga, av hushållningssällskapen upprättade veterinärbakteriologiska laboratorierna ha tillkommit utan någon samverkan hushållningssällskapen emellan och utan att någon plan angående landets behov av dylika laboratorier uppgjorts. Ett bibehållande av den nuvarande ordningen under kanske en avsevärd tid framåt kan lätt leda till att ytterligare kapital investeras i sagda laboratorier och att sålunda en övergång till en mera rationell ordning ytterligare försvåras. Länsstyrelsen finner det därför angeläget, att spörsmålet om ifrågavarande laboratorier fortast möjligt upptages till vidare utredning. Vad särskilt angår den av styrelserna åberopade omständigheten, att en övergång till en ny ordning skulle bliva oekonomisk med hänsyn till de i de nuvarande laboratorierna nedlagda realvärdena,

vill länsstyrelsen framhålla, att en utredning med all sannolikhet kommer att giva vid handen, att åtskilliga av de nuvarande laboratorierna och särskilt de större böra bibehållas. De ovannämnda ekonomiska betänkligheter mot en ny organisation, varigenom stora fördelar i övrigt kunde vinnas, torde därför icke böra tillmätas allt för stor betydelse.

I detta sammanhang anser sig länsstyrelsen böra framhålla, att inom sydvästra Sverige för närvarande finnas två veterinärbakteriologiska laboratorier, nämligen i Falkenberg och Skara. Huvudorten i sagda del av riket är emellertid Göteborg. Det naturligaste vore därför att till sistnämnda stad förlägga ett dylikt laboratorium. Genom en sådan åtgärd torde åtminstone ett av de nyssnämnda laboratorierna kunna indragas. Därest den av länsstyrelsen förordade utredningen kommer till stånd, böra de av länsstyrelsen nu framförda synpunkterna beaktas.

Riksräkenskapsverket, som biträtt styrelsernas förslag, har anfört följande.

Då såsom villkor för att det fasta bidraget skall kunna utgå till hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier uppställts krav på att laboratorierna skola följa av medicinalstyrelsen meddelade föreskrifter, bör det därvid ankomma på medicinalstyrelsen att övervaka icke blott att arbetet bedrivs på ett ur medicinsk synpunkt tillfredsställande sätt utan även att organisationen av laboratoriet anordnas på ett rationellt och ur ekonomisk synpunkt godtagbart sätt. Riksräkenskapsverket åsyftar härvid även, att de vid laboratorierna anställda befattningshavarnas löneställning så vitt möjligt anpassas efter de till motsvarande statliga befattningshavare utgående löneförmånerna så att icke — vilket nog understundom tidigare varit fallet — i statens tjänst anställda veterinärer föranledas lämna den statliga anställningen med hänsyn till de högre löneförmånerna, som hushållningssällskapen kunnat erbjuda. Riksräkenskapsverket vill i detta sammanhang därjämte understryka, att den omständigheten att statsbidrag utgår till laboratorier givetvis icke bör få medföra någon skyldighet för staten att i händelse av nedläggning av laboratorium eller omorganisation av dess verksamhet ansvara för de kostnader, som därigenom kunna uppstå för, bland annat, avlöningar åt befattningshavare å indragningsstat, pensioner och dylikt.

De av medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen gjorda beräkningarna av anslagsbehovet för budgetåret 1941/42 å förslagsanslaget »Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen» ävensom förslaget att från och med budgetåret 1942/43 dels nedsätta statsbidragen till hushållningssällskapen med 100,000 kronor, dels ock å riksstaten uppföra ett särskilt anslag till understöd åt hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier med 96,000 kronor har ej föranlett någon erinran från riksräkenskapsverkets sida.

Riksförbundet landsbygdens folk har ansett sig böra understryka önskvärdheten av en utveckling och stabilisering av hushållningssällskapens bakteriologiska laboratorieverksamhet på grund av synpunkter som ej enbart sammanhängande med frågan om tuberkulosbekämpandet. Härom har förbundet ytterligare framhållit följande.

Förbundet avser därvid i första hand bekämpandet av smittsam kastning. Det måste anses vara hög tid att energiska åtgärder vidtagas också mot denna sjukdom, och det är då i praktiken icke genomförbart, att blodprovsundersökningarna koncentreras till någon eller några få platser i landet. Dess-

utom tillkommer, att man har anledning att räkna med en betydligt större effektivitet i arbetet, både när det gäller tuberkulosbekämpandet och bekämpandet av smittsam kastning samt övriga husdjursjukdomar, om jordbrukarna bli i tillfälle att direkt konsultera undersökningsinstitutionen och etablera ett samarbete med densamma. Förlägges den bakteriologiska laboratorieverksamheten i huvudsak till hushållningssällskapen blir det också möjligt att handhava den väsentligt ökade arbetsuppgift, som uppstår, om en effektiv kamp mot smittsam kastning upptages. Om denna kamp skall intensifieras, innebär detta i första hand att antalet blodprov oerhört ökas. Detta i sin tur kan endast åstadkommas under förutsättning att blodprovstagningen och provens undersökning icke i nämnvärd grad behöver bekostas av djurägaren.

Har man tillgång till ett laboratorium för varje hushållningssällskap, uppstår också bättre möjlighet till ett efter bygdens lokala förhållanden och intresse anpassat laboratoriarbete, än om det hela skall centraliseras till några få stora laboratorier. Förbundet anser sig av denna anledning böra förorda, att styrelsernas förslag i dessa hänseenden vinna största möjliga beaktande.

Jämväl i ett stort antal andra yttranden har framhållits önskvärdheten att bekämpandet av den smittsamma kastningen knytes till hushållningssällskapen.

Länsveterinären i Malmöhus län har funnit styrelsernas uttalande om monopol för statens veterinärbakteriologiska anstalt att utföra den allmänna diagnostiska verksamheten obegriplig samt härom anfört följande.

Monopol i vetenskapligt hänseende har väl aldrig kunnat gagna vetenskapen och önskat eller önskvärt material ställes med all säkerhet på begäran till anstaltens förfogande av vilken veterinär eller vilket laboratorium som helst.

Huru förhållandena äro eller hava verkat vid andra provinslaboratorier undandraget sig mitt bedömande. Beträffande det till Malmö förlagda veterinärlaboratoriet, vars nuvarande föreståndare såsom vetenskapsman åtnjuter världsrykte, bör emellertid få framhållas den för icke blott länet utan för hela landet gagnarika diagnostiska verksamhet, som under de senaste tjugofem åren bedrivits därstädes. Även sjukdomar hos svin, får och höns hava där med framgång studerats och anvisningar för deras bekämpande och botande lämnats. Det kan här vara nog att erinra om Kungl. Maj:ts kungörelse den ²²/₁₂ 1939 (nr 881), vari förordnas, att epizootilagen skall tillämpas å sjukdomen infektiös laryngotracheit hos höns, en förut här okänd smittsam hönssjukdom, som diagnosticerats å Malmölaboratoriet och som troligen tack vare dess snabba ingripande kunde hejdas. Sådant lärer väl näppeligen kunna betecknas såsom för vetenskapen och sjukdomsbekämpandet olyckligt.

Styrelserna hava själva framhållit det besvär och den omgång själva insändandet av undersökningsprov från många delar av vårt land till Stockholm medför. Det kan tilläggas, att under en stor del av året de långa transportererna från Skåne till Stockholm måste menligt inverka på många slag av material och försvåra eller omöjliggöra säker diagnos. Med den kapacitet, som den nuvarande föreståndaren besitter, vore det mera olyckligt för vetenskapen och sjukdomsbekämpandet att genom ett förbud för laboratoriet att bedriva diagnostisk verksamhet beröva provinsen och landet nyttan av hans exceptionella kunskaper och stora sakkunskap.

Jag vill i detta sammanhang även framhålla, att den för länets djurägare och djursjukvården därstädes så välsignelsebringande och outhärliga serum-

framställning, som äger rum å Malmölaboratoriet, i stor utsträckning är baserad på och beroende av den diagnostiska verksamheten där.

Liknande synpunkter ha framförts av *länsstyrelsen i Malmöhus län*.

Den föreslagna omläggningen av statsbidragen till hushållningssällskapen har avstyrkts av bland andra *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *förvaltningsutskotten i Kronobergs och Västmanlands län*. Även *förvaltningsutskottet i Uppsala län* har ställt sig tveksamt gentemot förslaget i denna del samt framhållit, att det för sällskapen och den verksamhet de representerade syntes vara ofrånkomligt nödvändigt att de kunde påräkna sådana bidrag till laboratorieverksamheten, att denna icke ådroge dem förlust.

Förvaltningsutskotten i Göteborgs och Bohus län samt *Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps område* ha förklarat, att en tillräcklig kompenstation vid genomförandet av förslaget om fasta bidrag till laboratorierna borde lämnas hushållningssällskap utan sådana laboratorier.

Enligt *förvaltningsutskottet i Hallands län* syntes en höjning av anslagen till laboratorierna önskvärd. *Förvaltningsutskottet i Kalmar läns norra hushållningssällskaps område* har framhållit, att dess laboratoriums verksamhetsområde borde omfatta förutom hela Kalmar län även delar av Östergötlands och eventuellt östra delen av Jönköpings län.

*Departements-
chefen.*

Som av den föregående framställningen närmare framgår finnas vid tretton av de hushållningssällskap, vilka för närvarande anordna kliniskt bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur, särskilda veterinärbakteriologiska laboratorier inrättade. Dessa laboratorier ha närmast tillkommit för att verkställa av tuberkulosbekämpandet betingade bakteriologiska undersökningar. Vissa av dem ha i växlande omfattning kommit att syssla även med andra uppgifter. Detta gäller särskilt laboratoriet i Malmö, som i detta avseende intager en särställning.

Den verkställda utredningen torde ha givit vid handen att laboratoriernas uppgifter i anslutning till den kliniska tuberkuloskontrollen på vissa håll redan nu börjat avtaga. Vid sådant förhållande har frågan om laboratoriernas framtida öde blivit i viss mån aktuell redan nu. Enligt styrelsernas uppfattning skulle viktiga nya arbetsuppgifter emellertid förefinnas för laboratorierna. I vilken omfattning dessa uppgifter skulle vara tillräckliga för bibehållandet av samtliga laboratorier, ha styrelserna icke ansett sig nu kunna bedöma. Då det härvidlag är fråga om helt nya uppgifter, torde det också ligga i sakens natur att det svårigen låter sig göra att för närvarande ens tillnärmelsevis beräkna omfattningen av dessa uppgifter. Många delvis okända faktorer spela också in. Av särskild betydelse äro djurägarnas intresse för uppgifterna och det stöd staten framdeles kan anse sig böra lämna å olika områden. Den verkställda utredningen torde ej heller göra anspråk på att slutgiltigt reglera spørsmålet om de veterinärbakteriologiska laboratorierna och deras ställning. Styrelserna ha särskilt framhållit att det torde bliva

nödvändigt att avvakta viss tids erfarenhet av laboratoriernas vidgade verksamhet, innan slutlig ställning toges till frågan. Med hänsyn härtill kan jag ej nu tillstyrka den av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län förordade ytterligare utredningen i ämnet.

I huvudsak kan jag ansluta mig till vad styrelserna anfört rörande laboratorierna. I ett hänseende anser jag mig dock böra intaga en gentemot styrelserna avvikande ståndpunkt, nämligen i fråga om den av styrelserna förordade begränsningen av arbetsuppgifterna för laboratorierna. Sålunda anser jag förslaget, att statens veterinärbakteriologiska anstalt ensam skall handhava den allmänt veterinärmedicinska diagnostiska verksamheten, icke lämpligt. Framför allt synes det mig uppenbart, att laboratoriet i Malmö bör i full utsträckning få fortsätta den i skilda hänseenden betydelsefulla verksamhet som sedan lång tid bedrivits därstädes. Jämväl beträffande de övriga laboratorierna torde skäl tala för att låta dem handhava även andra uppgifter än som styrelserna avsett. En förutsättning härför är emellertid att den veterinära personalen kan anses ha förvärvat erforderlig kompetens för en sådan vidgad verksamhet. Vid bedömande av laboratoriepersonalens kompetens synes emellertid, åtminstone för den närmaste framtiden, hänsyn icke böra tagas endast till de rent vetenskapliga meriterna utan även till den praktiska erfarenhet och skicklighet vederbörande må ha förvärvat under tidigare verksamhet. I detta sammanhang vill jag understryka styrelsernas uttalande att det är av vikt att laboratorieföreståndarna vunnit god erfarenhet av det egentliga sjukdomsbekämpandet så att nödvändig kontakt och samarbete med djurägarna kan upprätthållas.

Som styrelserna framhållit torde de viktigaste nya uppgifterna för laboratorierna avse bakteriologisk mjölkkontroll, köttkontroll och vattenkontroll samt vissa undersökningar i samband med bekämpandet av smittsam kastning och juverinflammationer hos nötkreatur. I likhet med vad som framhållits i flera yttranden anser jag det vara önskvärt, att laboratorierna snarast få övertaga en del av de laboratorieundersökningar som äro erforderliga vid kastningsbekämpandet. En förutsättning för att detta viktiga bekämpande skall få större omfattning torde nämligen vara, att det i viss utsträckning decentraliseras och i så fall knytes till hushållningssällskapen. Utöver nu berörda uppgifter torde även ifrågakomma undersökningar berörande hästavelns område. Jag anser mig slutligen böra erinra om de förslag till vidgade uppgifter beträffande den bakteriologiska vattenkontrollen som innefattas i den till årets riksdag framlagda propositionen nr 50.

Vid den utvidgning av laboratoriernas verksamhet som torde böra komma att äga rum synes en omläggning av grunderna för statens bidrag till den kliniska tuberkuloskontrollen erforderlig. Av skäl som styrelserna anfört är det ej längre lämpligt att staten lämnar bidrag liksom nu för halva den verkliga kostnaden för verksamheten. Det torde i stället böra utgå ett enhetligt bidragsbelopp för varje till kontrollen anslutet djur. Med hänsyn till sällskapens räkenskapsföring torde omläggningen icke kunna

genomföras tidigare än att den första gången kommer att påverka utgifterna för budgetåret 1942/43. Vid sådant förhållande torde ett ställningstagande till styrelsernas förslag rörande direkta bidrag jämväl till laboratorierna böra uppskjutas till statbehandlingen vid nästa års riksdag.

IX. Förslag rörande tuberkulosfria och skyddade områden.

Ämbetsverken.

En ytterligare utvidgning av de *tuberkulosfria områdena* skulle, enligt vad styrelserna anfört, närmast avse Kronobergs, Kalmar och Blekinge län. Detta spörsmål vore främst av ekonomisk natur. I nuvarande läge ha styrelserna därför icke ansett sig böra föreslå en sådan utvidgning. Som ytterligare skäl häremot talade också enligt styrelsernas uppfattning, att erfarenheter av utrensningen i Norrland först borde vinnas. I denna del ha styrelserna vidare anfört följande.

Erfarenheten har visat att inom de tuberkulosfria områdena kvarstått ett icke ringa antal stora besättningar med reagerande djur. Härigenom ha statens utgifter för slaktersättningar blivit enligt styrelsernas förmenande onödigt höga. Då större besättningar genom att anordna isolerad ungdjursuppfödning utan någon egentlig kostnad kunna överföras till tuberkulosfrihet, synes det styrelserna oriktigt att kostnaderna för utrensning av tuberkulosen i sådana besättningar helt bekostas av statsmedel i enlighet med de regler som nu gälla för tuberkulosfria områden. Höjas pristilläggen för mjölk här rörande från tuberkulosfria besättningar på sätt styrelserna förutsatt, böra dessa utgöra en utomordentlig sporre framför allt för de större besättningarna att nå fram till total frihet från tuberkulos. Det anförda talar enligt styrelsernas uppfattning för att statsbidragsreglerna för tuberkulosfria områden så till vida ändras, att inom områden som hädanefter hänföras till tuberkulosfria slaktersättningarna vid första undersökning av större besättning, som icke stått under statlig kontroll med tuberkulin, skulle kunna reduceras väsentligt. Innan sådan åtgärd vidtages, torde emellertid ytterligare erfarenhet av verksamheten inom de nuvarande tuberkulosfria områdena böra avvaktas.

Enligt styrelsernas förslag skulle till *skyddade områden* hänföras:

av **Värmlands län** Älvdals härad, Rämens, Gåsborns, Nordmarks och Färnebo socknar i Färnebo härad, Skillingmarks socken i Nordmarks härad, Eda och Bogens socknar i Jösse härad samt Gräsmarks, Lysviks, Fryksände, Lekvattnets, Östmarks och Vitsands socknar i Fryksdals härad ävensom Filipstad,

av **Örebro län** Hällefors, Hjulsjö och Ramsbergs socknar samt Nya Kopparbergs härad,

av **Västmanlands län** Gamla Norbergs bergslag, Vagnsbro och Våla häraders samt Skinnskattebergs socken i Skinnskattebergs härad, Möklinta socken i Övertjurbo härad och Enåkers socken i Simtuna härad,

av **Uppsala län** Olands och Örbyhus häraders ävensom Skuttunge socken i Bälinge härad samt Björklinge och Viksta socknar i Norunda härad ävensom

av Stockholms län Frösåkers och Närke och Häradshundra härad, Väddö och Häverö skeppslag, Lyhundra härad, Bro och Väte skeppslag, Frötuna och Länna skeppslag samt Färentuna härad.

Till styrelserna ha i denna fråga inkommit en skrivelse av den 13 september 1940 från Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vari utskottet — under åberopande av utredning verkställd av sällskapets tuberkuloskommitté och föreståndaren för dess tuberkulosavdelning — hemställt att styrelserna måtte vidtaga åtgärder i syfte att vissa socknar i norra delen av länet hänfördes till skyddat område. Den ringa förekomsten av nötkreaturstuberkulos i dessa trakter syntes nämligen förvaltningsutskottet motivera en dylik åtgärd.

Styrelserna ha i anledning av denna skrivelse och som motivering till berörda förslag anfört följande.

Gentemot förvaltningsutskottets i Västmanlands län förslag kan givetvis invändas, att det är olämpligt att vid bestämmande av skyddsområde frångå länsgränserna. Bestämmelserna torde i annat fall bliva svåra att upprätthålla. Tuberkulosens utbredning följer emellertid icke alltid länsgränserna. Då särskilda skäl därtill föranleda, synes det styrelserna därför rimligt att i viss mån eftergiva på det krav man härutinnan velat uppställa. I detta speciella fall förhåller det sig så att de sydligare delarna av länet äro i hög grad tuberkulösa, medan sjukdomen är sällsynt i de nordligaste delarna. Den föreslagna åtgärden skulle alltså vara väl ägnad att bidraga till att bevara besättningarna i norra delarna av länet fria från sjukdomen. Ett ytterligare skäl till åtgärden är att länet gränsar till tuberkulosfritt område. Förekomsten av ett skyddat område skulle innebära ett betydligt ökat skydd för det tuberkulosfria. Styrelserna anse alltså att goda skäl tala för ett bifall till förvaltningsutskottets hemställan.

De skäl, som anförts för bildandet av ett skyddsområde i norra delarna av Västmanlands län, äro i lika grad tillämpliga för norra delarna av Värmlands, Örebro, Uppsala och Stockholms län. Därigenom torde kunna erhållas ett sammanhängande skyddsområde från norska gränsen fram till norra delen av Stockholms skärgård, hela området i norr gränsande mot tuberkulosfritt område. I samråd med föreståndarna för tuberkulosavdelningarna i dessa län ha styrelserna verkställt utredning i frågan. Styrelserna ha eftersträvat att till skyddsområdet hänföra i första hand hela härad och där detta icke låter sig göra socknar. Utöver detta skyddsområde tala starka skäl att till ett särskilt skyddsområde hänföra en väl isolerad del av Stockholms län, nämligen Mälardalen (Färentuna härad), dit endast leder en landförbindelse.

Yttrandena.

Länsveterinären i Östergötlands län har ansett, att vissa bestämmelser för skyddade områden rörande försäljning, transport och betesgång borde införas såsom komplement till införselreglerna.

Enligt förvaltningsutskottet i Kalmar läns norra hushållningssällskaps område borde gälla införselbud för andra än tuberkulosfria svin till skyddade och tuberkulosfria områden.

I några yttranden ha framställts vissa önskemål beträffande nya skyddade områden.

Departements-
chefen.

Nuvarande regler rörande tuberkulosfria och skyddade områden torde i huvudsak alltjämt böra gälla i oförändrat skick. Med hänsyn till vissa av de av mig tillstyrkta nya bestämmelserna ha emellertid några mindre jämkningar, huvudsakligen av redaktionell natur, vidtagits i förstnämnda regler. Jag har alltså icke, som i några yttranden föreslagits, ansett mig böra härutinnan föreslå ändringar av principiell natur. Något behov av särskilda föreskrifter rörande försäljning och förflyttning av nötkreatur inom skyddade områden föreligger enligt mitt förmenande icke, därest de av mig tillstyrkta bestämmelserna i sådant avseende beträffande de icke tuberkulosfria områdena och alltså jämväl för de skyddade genomföras. Skäl torde visserligen, som förvaltningsutskottet i Kalmar läns norra hushållningssällskaps område anfört, tala för att föreskriva införselförbud för andra än tuberkulosfria svin till skyddade och tuberkulosfria områden. Emellertid torde det med hänsyn till bland annat frågans outredda läge icke vara lämpligt att nu genomföra en regel i sådant syfte. Jag förutsätter dock att medicinalstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och, när så anses erforderligt, påkallar vidtagandet av lämpliga åtgärder.

Spörsmålet om ifrågasatt utsträckning av de skyddade områdena torde jag få underställa Kungl. Maj:ts prövning sedan riksdagen behandlat förevarande förslag.

X. Förslag rörande bekämpandet av tuberkulos hos vissa andra djur än nötkreatur.

Gällande bestämmelser.

För tuberkulosfria områden gäller, att i samband med undersökning med tuberkulin av nötkreatur, andra i samma ladugård inhysta husdjur utom fjäderfän skola, när veterinär därtill finner anledning, underkastas enahanda undersökning. Djur, som vid sådan undersökning reagerar eller hos vilket tuberkulos på annat sätt påvisas, skall antingen avlägsnas ur ladugården och hållas väl avskilt från nötkreatur eller ock nedslaktas inom femton dagar efter undersökningens avslutande. Medicinalstyrelsen har i tillämpningsbestämmelser föreskrivit att, om veterinär misstänker att i nötkreatursbesättning påträffad tuberkulos kan härröra från andra husdjur än nötkreatur, dessa djur skola undersökas med tuberkulin. Fjäderfän, som i tuberkulosfritt område hållas i ladugård, skola vara inestängda i särskilt rum. Enligt av medicinalstyrelsen utfärdade närmare bestämmelser skall sådant rum, där det icke är helt avskilt från ladugården i övrigt genom tät vägg, avskiljas genom dylik vägg till en höjd av åtminstone tjugu centimeter över djurens sittpinnar samt däröver genom hönsnät eller liknande anordning. Rummet bör icke genom dörr stå i förbindelse med ladugården i övrigt.

Ämbetsverken.

Styrelserna ha föreslagit, att medicinalstyrelsen skulle meddelas befogenhet *att*, då skäl därtill föranleda, tillhandahålla tuberkulin, erforderligt för undersökning av svinbesättning, utan ersättning *samt att* utfärda närmare regler rörande de villkor som borde vara uppfyllda för att ett svin skulle få betecknas som tuberkulosfritt.

Såsom motivering till dessa förslag ha styrelserna yttrat.

Självfallet har varje åtgärd till utrotande av tuberkulosen hos andra husdjur än nötkreatur betydelse jämväl för dessa. Sjukdomens utbredning hos andra djur är emellertid hittills ganska outredd. Att härutinnan för närvarande införa mera rigorösa bestämmelser torde därför icke vara lämpligt.

I fråga om besättningar anslutna till den statliga kontrollen med tuberkulin kunde starkt ifrågasättas om icke liknande bestämmelser som nu gälla för tuberkulosfria områden borde införas. Då någon egentlig erfarenhet av bestämmelsernas tillämpning inom de tuberkulosfria områdena ännu icke vunnits, torde emellertid försiktigheten bjuda att åtminstone icke tillsvidare vidtaga en sådan åtgärd.

Med hänsyn till tuberkulosbekämpandets uppenbara betydelse finna styrelserna det skäligen, att de frivilliga åtgärder som härutinnan vidtagas gentemot sjukdomen hos svin erhåller någon uppmuntran från det allmännas sida. En mycket blygsam sådan uppmuntran skulle vara att staten ställde för undersökningar av svin erforderligt tuberkulin gratis till förfogande. Enär kostnaderna härför äro helt obetydliga, få styrelserna föreslå, att medicinalstyrelsen meddelas befogenhet *att*, då skäl därtill föranleda, tillhandahålla tuberkulin, erforderligt för undersökning av svinbesättning, utan ersättning.

Inom några svinavelsföreningar ha på frivillighetens väg vidtagits erkännansvärda åtgärder för att utrota tuberkulosen. Vid försäljning av reaktionsfria djur ha emellertid vissa svårigheter uppkommit att erhålla köparnas förtroende för lämnade uppgifter om tuberkulosfrihet. Bristen på bestämmelser ha gjort det vanskligt att avgöra när ett djur bör få betecknas som tuberkulosfritt. På grund av det nu anförda få styrelserna föreslå, att medicinalstyrelsen må äga utfärda erforderliga bestämmelser härutinnan.

Yttrandena.

Styrelsernas förslag rörande undersökning av svin med tuberkulin har icke föranlett någon erinran i yttrandena.

Veterinärhögskolans lärarkollegium har föreslagit införande av ett stadgande av innebörd att, när veterinär vid köttbesiktning eller eljest påvisade tuberkulos hos svin inom tuberkulosfritt område, han skulle vara skyldig att därom göra anmälan till medicinalstyrelsen.

Som styrelserna anført har varje åtgärd till utrotande av tuberkulosen hos andra husdjur än nötkreatur betydelse jämväl för dessa. Styrelsernas förslag, att medicinalstyrelsen skall äga befogenhet *att*, då skäl därtill föranleda, tillhandahålla tuberkulin, erforderligt för undersökning av svinbesättning, utan ersättning, anser jag mig därför kunna biträda. Kostnaderna härför torde bliva obetydliga.

*Departements-
chefen.*

Det av veterinärhögskolans lärarkollegium framförda förslaget att inom

tuberkulosfritt område föreskriva anmälningskyldighet för veterinär beträffande påträffad tuberkulos hos svin torde sakna betydelse, om icke samtidigt infördes bestämmelser om ett ordnat bekämpande av sjukdomen jämväl hos dessa djur. Då jag åtminstone icke för närvarande anser mig böra föreslå åtgärder i sådant syfte, finner jag mig ej böra förorda lärarkollegiets förslag.

XI. Statsanslag.

Riksdagen har från och med år 1898 varje år beviljat anslag till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Storleken av för ändamålet beviljade anslag, som haft karaktär av förslagsanslag, och de verkliga statsutgifterna från och med budgetåret 1934/35 framgå av följande tabell:

Tabell IV. Statsanslag till bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur.

Budgetår	Beviljat förslagsanslag	Verkliga utgifter
1934/35	300,000:—	316,533: 82
1935/36	275,000:—	439,912: 74
1936/37	400,000:—	843,913: 11
1937/38	500,000:—	1,615,462: 65
1938/39	1,500,000:—	1,767,254: 84
1939/40	2,000,000:—	2,047,430: 49
1940/41	1,700,000:—	

De verkliga statsutgifterna för bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur under budgetåret 1939/40 uppgingo till 2,047,430: 49. Utgifterna fördela sig i runda tal på följande sätt.

I. Den kliniska tuberkuloskontrollen (cirka 250,000 djur):		
1. Statsbidrag till hushållningssällskapen	kronor 574,000	
2. Ersättning för nedslaktade nötkreatur	» 511,000	kronor 1,085,000
II. Tuberkulinkontrollen	»	846,000
III. Understöd till mindre besättningar	»	12,000
IV. Bekämpande av juver- och könstuberkulos	»	84,000
V. Diverse utgifter:		
Slaktmärken	kronor 500	
Tuberkulin samt vissa undersökningar	» 19,500	» 20,000
		Summa kronor 2,047,000.

I skrivelse den 31 augusti 1940 har *medicinalstyrelsen* för budgetåret 1941/42 för ifrågasvarande ändamål äskat ett belopp av 1,850,000 kronor. Detta belopp torde fördela sig sålunda.

I. Den kliniska tuberkuloskontrollen (cirka 225,000 djur):			
1. Statsbidrag till hushållningssällskapen	kronor	550,000	
2. Ersättning för nedslaktade nötkreatur	»	450,000	kronor 1,000,000
II. Tuberkulinkontrollen (cirka 970,000 djur):			
1. Kontrollundersökningar inom skyddade områden (cirka 370,000 djur)	»	125,000	
2. Kontrollundersökningar inom övriga områden (cirka 600,000 djur)	»	450,000	
3. Undersökningar av nyanslutna besättningar	»	75,000	» 650,000
III. Åtgärder inom tuberkulofria områden:			
1. Kontrollundersökningar	»	65,000	
2. Ersättning för utslagna djur ..	»	40,000	» 105,000
IV. Understöd till mindre besättningar	»		15,000
V. Bekämpande av juver- och könstuberkulos	»		80,000
			Summa kronor 1,850,000.

Ämbetsverken.

Styrelserna ha rörande anslagsbehovet för budgetåret 1941/42 m. m. anfört följande.

Den omläggning av finansieringen av *den kliniska tuberkuloskontrollen* styrelserna ansett sig böra föreslå torde lämpligen icke böra genomföras förrän tidigast den 1 januari 1942. De flesta sällskapens räkenskaper äro nämligen förda för kalenderår. Statsbidragen för nu påbörjade verksamhetsår 1941 torde utbetalas omkring den 1 mars 1942 och alltså helt belasta budgetåret 1941/42. Omläggningen skulle alltså först påverka budgetåret 1942/43. Anslaget till sällskapens laboratorier synes med hänsyn härtill ej böra utgå förrän från och med sistnämnda budgetår. För nästa budgetår lär därför böra räknas med oförändrade bidragsgrunder i fråga om hushållningssällskapen. Då anslutningen till den kliniska kontrollen under verksamhetsåret torde kunna beräknas omfatta 225,000 djur med en kostnad för djur av i medeltal 2 kronor 15 öre, skulle statsbidragen till sällskapen uppgå till i runt tal 500,000 kronor.

Ersättning för nedslaktade smittfarliga djur i besättningar anslutna till klinisk tuberkuloskontroll torde hädanefter böra utgå med fasta belopp liksom vid nedslaktning av tuberkulösa djur inom tuberkulofria områden.

Genomsnittsansättningen för ifrågasvarande smittfarliga djur uppgår för närvarande till 45 kronor. En viss sänkning av dessa ersättningar synas styrelserna kunna genomföras i synnerhet om pristilläggen för mjölk, härrörande från besättningar anslutna till klinisk tuberkuloskontroll, höjas på sätt styrelserna föreslagit. Slaktersättningarna torde i allmänhet böra utgå med 40 kronor. Vid totalkassation läser en ersättning om 20 kronor vara tillfyllest. Har djurägaren anordnat isolerad ungdjursuppfödning, synes med hänsyn till kostnaderna härför ersättning böra utgå med 60 kronor för nedslaktat djur. Dessa nya regler torde kunna genomföras från och med den 1 juli 1941, varigenom föreslagna besparing — i runt tal 10 procent — skulle inverka på utgifterna under nästa budgetår. Under hänsynstagande härtill torde slaktersättningarna kunna beräknas till 350,000 kronor.

Med hänsyn till reduktion av besättningarna läser en viss minskning i utgifterna för kontrollundersökningar av besättningar anslutna till *tuberkulinkontrollen* i förhållande till tidigare beräkningar kunna emotses. Ett genomförande av styrelsernas förslag beträffande tuberkulinkontrollen skulle jämväl medföra vissa besparingar i bekämpandet. Sammanlagt torde minskningarna i utgifterna för denna kontrollform kunna beräknas till 75,000 kronor.

För åtgärder inom *tuberkulosfria* områden torde komma att erfordras tidigare föreslagna 105,000 kronor.

Enligt styrelsernas förslag skulle årligen för *utrensning av tuberkulos inom mindre besättningar* ställas vissa belopp till hushållningssällskapens förfogande. Med hänsyn till det finansiella läget anse sig styrelserna för detta ändamål beträffande nästa budgetår icke böra föreslå högre belopp än 200,000 kronor. I ett annat läge bör detta belopp sättas avsevärt högre.

Beträffande *juver- och könstuberkulos* torde ersättningarna för nedslaktade djur hädanefter — i likhet med övriga motsvarande ersättningar — böra utgå med fasta belopp. Genomsnittsansättningen för djur, nedslaktade för juver- eller könstuberkulos, uppgår för närvarande till omkring 80 kronor. Dessa djur torde få anses såsom i hög grad mindervärdiga. I bästa fall kunna de utnyttjas under en mjölkperiod. Djur behäftade med livmodertuberkulos kunna nämligen icke ånyo bliva dräktiga. Tuberkulos i juvret medför ganska snart att djuret ej lämnar mjölk. Den förlust, en utslagning av ett dylikt djur medför, motsvarar därför närmast kostnaderna under ett år för nyrekrytering av ett djur. Enligt verkställda beräkningar anses dessa kostnader uppgå till icke fullt 40 kronor. Ersättningen synes, då djurägaren får utnyttja köttet, skäligen böra bestämmas till detta belopp. Statens kostnader för bekämpande av juver- och könstuberkulos torde vid sådant förhållande icke behöva beräknas till högre än hälften av tidigare upptaget belopp eller till 40,000 kronor.

Anslagsbehovet för budgetåret 1941/42 skulle enligt styrelsernas beräkningar fördela sig sålunda.

I. Den kliniska tuberkuloskontrollen

(cirka 225,000 djur):

1. Statsbidrag till hushållningssällskapen	kronor 500,000	
2. Ersättningar för nedslaktade nötkreatur	» 350,000	kronor 850,000

II. Tuberkulinkontrollen (cirka 900,000 djur):			
1. Kontrollundersökningar inom skyddade områden	kronor	100,000	
2. Kontrollundersökningar inom övriga områden	»	400,000	
3. Undersökningar av nyanslutna besättningar	»	75,000	kronor ² 575,000
III. Åtgärder inom tuberkulosfria områden (cirka 600,000 djur):			
1. Kontrollundersökningar	»	65,000	
2. Ersättning för nedslaktade djur	»	40,000	» 105,000
IV. Utrensning av tuberkulos inom mindre besättningar	»		200,000
V. Bekämpande av juver- och könstuberkulos	»		40,000
			Summa kronor 1,770,000.

Styrelserna ha föreslagit att förslagsanslaget Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen för budgetåret 1941/42 skulle upptagas med ett belopp av 1,800,000 kronor. Därest en reduktion av detta belopp visar sig erforderlig, ha styrelserna med hänsyn till önskvärdheten att i första hand sådana åtgärder vidtoges som vore nödvändiga för att bevara vunna framsteg i tuberkulosbekämpandet, ansett att nedskärningen borde avse utrensningen av tuberkulos inom mindre besättningar.

Från och med budgetåret 1942/43 torde statsbidragen till hushållningssällskapen enligt styrelsernas mening kunna nedsättas med i runt tal 100,000 kronor. Som ett särskilt anslag å riksstaten skulle då upptagas Understöd åt hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier med (12 × 8,000 =) 96,000 kronor.

Yttrandena.

Styrelsernas förslag rörande ändrade grunder för slakterställning ha i allmänhet icke föranlett några erinringar i de avgivna yttrandena.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har emellertid funnit det beklagligt att, då man önskade stimulera djurägarna till fortsatta och mer intensiva åtgärder, en sänkning av utgående statsbidrag samtidigt föresloges.

Förvaltningsutskottet i Stockholms län och stad har ifrågasatt, huruvida ersättning överhuvud taget borde utgå för vid besiktning helkasserat djur vilkets värde ju vore ringa. Däremot syntes en höjning av ersättningen för smittfarligt djur från besättning där isolerad ungdjursavdelning anordnats önskvärd, särskilt med hänsyn till en dylik besättnings minskade mjölkinkomster under övergångsperioden, varigenom förlusten av djur bleve betydligt mera kännbar.

Enligt förvaltningsutskottet i Kalmar läns norra hushållningssällskaps område vore det tvivelaktigt, om ersättning borde utgå för med juver- och livmodertuberkulos behäftade djur. Dylika djur hade nämligen intet avelsvärde. Vidare kunde ett sådant oegentligt förhållande uppkomma, att en djurägare som anslöte sig till kliniskt tuberkulosbekämpande vid första undersökningen finge djur utslagna för vilka ingen ersättning erhöles, under det att hans granne, som icke vidtog några åtgärder, finge ersättning för på grund av juvertuberkulos nedslaktade djur. Länsveterinären i Uppsala län har däremot förordat högre ersättning för djur nedslaktade på grund av juver- eller livmodertuberkulos.

Beträffande anslaget för utrensning av tuberkulos i mindre besättningar har i flera yttranden påyrkats högre medelsanvisning än styrelserna föreslagit.

Departements-
chefen.

Styrelsernas förslag till ändrade grunder för ersättning av djur, som nedslaktats på grund av juver- eller könstuberkulos eller vid den kliniska kontrollen påvisad tuberkulos i smittfarlig form, kan jag så tillvida tillstyrka, att ersättningarna hädanefter böra utgå med fasta belopp och alltså icke efter djurens slaktvikt. Härjämte ha styrelserna föreslagit en viss minskning i ersättningarna.

Beträffande ersättning för djur, som utslås på grund av juver- eller könstuberkulos, synes en viss reducering motiverad. Emellertid kan jag därvidlag icke tillstyrka en så avsevärd minskning som styrelserna föreslagit eller från i genomsnitt 80 till 40 kronor. Enligt min uppfattning bör ersättning för nedslaktat djur utgå med 50 kronor eller, om det helt kasseras vid besiktningen, med 20 kronor.

Att i nuvarande läge minska ersättningarna för djur, som nedslaktas vid den kliniska tuberkuloskontrollen, torde i viss mån kunna äventyra anslutningen till kontrollen. Den av styrelserna förordade reduktionen från i genomsnitt 45 till 40 kronor har särskilt motiverats med en höjning av pristillägget å mjölk från kliniskt anslutna besättningar. Då jag för närvarande ej anser mig böra tillstyrka en sådan höjning, kan jag ej biträda förslaget om nedsatt slaktersättning. Denna ersättning synes mig skäligen böra utgå med samma belopp som för djur med juver- och könstuberkulos. I motsats till styrelserna finner jag ej tillräckliga skäl föreligga att bestämma särskild högre slaktersättning där isolerad ungdjursuppfödning anordnats. Då åtgärder i sådant avseende enligt de föreslagna reglerna måste företagas när förut sättningar därför finnas, synes någon skillnad i slaktersättningarna vid den kliniska tuberkuloskontrollen i olika fall icke längre befogad.

I likhet med vad styrelserna föreslagit anser jag att för nästa budgetår medel böra ställas till vissa hushållningssällskaps förfogande att användas för utrensning av tuberkulos i mindre nötkreatursbesättningar. Även jag vill förorda att Kungl. Maj:t för detta ändamål bemyndigas att av ifrågavarande anslag disponera ett belopp av 200,000 kronor. Det torde sedermera, därest riksdagen icke har något att erinra mot förslaget, få ankomma på Kungl.

Maj:t att meddela beslut om medlens fördelning mellan olika hushållningssällskap.

Som jag förut framhållit torde den föreslagna ändringen i grunderna för bidrag till hushållningssällskap för anordnande av klinisk tuberkuloskontroll icke inverka på anslaget för nästa budgetår.

Styrelsernas anslagsberäkningar föranleda i stort sett icke någon erinran från min sida. De av mig förordade ändringarna i grunderna för slaktersättningarna, vilka innebära delvis ökade, delvis minskade anslagsbehov, torde knappast inverka på anslagets slutsumma. Med hänsyn bland annat till den omfattande utslagning av tuberkulösa nötkreatur, som ägt rum under innevarande budgetår delvis på grund av statens direkta stöd, torde med sannolikhet kunna förväntas, att nyanslutningen till bekämpandet under nästa budgetår kommer att äga rum i mindre omfattning än under de senaste åren. Utgifterna torde därför kunna hållas inom den förut angivna anslagssumman 1,700,000 kronor.

I enlighet med de av mig i det föregående förordade bestämmelserna ha inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till dels *förordning angående bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur* dels ock *kungörelse angående frivilligt bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur*. Förslaget till förordning torde bära underställas riksdagen för antagande. För att riksdagen må bliva i tillfälle att i så stor utsträckning som möjligt överblicka den nu förordade frågan torde förslaget till kungörelse bära såsom *bilaga* fogas till protokollet. Jag har för avsikt att framdeles, sedan riksdagen behandlat förevarande förslag, ånyo för Kungl. Maj:t anmäla frågan om utfärdande av därav betingade författningar.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga det inom departementet utarbetade förslaget till förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur,

dels ock till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen för budgetåret 1941/42 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av . . . . . kronor 1,700,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Benno Gårdsten.

F ö r s l a g
till
**kungörelse angående frivilligt bekämpande av tuberkulos hos
nötkreatur.**

Härigenom förordnas som följer:

1 kap. Inledande bestämmelser.

1 §.

Under iakttagande av i denna kungörelse upptagna bestämmelser och villkor må statsbidrag utgå *dels* till undersökning med tuberkulin av nötkreatursbesättning eller del därav som ställts eller avses skola ställas under statlig kontroll med tuberkulin, *dels ock* till klinisk tuberkuloskontroll av nötkreatursbesättning.

I mån av tillgång å därför anvisade medel må statsbidrag i enlighet med de i 4 kap. här nedan intagna föreskrifterna utgå för utrensning av tuberkulos i mindre nötkreatursbesättningar.

Statsbidrag enligt denna kungörelse utgår icke inom område, som genom beslut av Kungl. Maj:t med stöd av 1 § förordningen angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur hänförs till tuberkulosfritt område.

2 kap. Statlig kontroll med tuberkulin.

2 §.

Nötkreatursbesättning eller fullständigt isolerad del därav skall anses stå under statlig kontroll med tuberkulin under förutsättning

dels att undersökning med tuberkulin av besättningen i dess helhet eller den isolerade delen av besättningen företagits och i fortsättningen företages på de tider medicinalstyrelsen bestämmer,

dels att djur, som vid sådan undersökning visat reaktion, avskiljes från den övriga besättningen eller den isolerade delen därav senast femton dagar efter undersökningen,

dels att ladugården smittrenas i överensstämmelse med anvisningar utfärdade av medicinalstyrelsen minst en gång årligen samt därjämte omedelbart efter det tuberkulösa djur avlägsnats från besättningen, samt

dels att nötkreatur som utifrån införlivas med besättningen må överlätas under beteckningen tuberkulosfritt.

3 §.

Djurägare som önskar ställa sin nötkreatursbesättning eller del därav under statlig kontroll med tuberkulin har att därom göra framställning hos veterinär, som det åligger att med eget yttrande vidarebefordra framställningen till medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen må medgiva, att på statens bekostnad företages en första undersökning med tuberkulin av nötkreatursbesättning i dess helhet eller del därav under förutsättning att djurägaren förbundit sig att med hänsyn till undersökningens resultat ställa besättningen antingen under statlig kontroll med tuberkulin eller under klinisk tuberkuloskontroll.

4 §.

Av medicinalstyrelsen föreskrivna förnyade undersökningar med tuberkulin (kontrollundersökningar) av nötkreatursbesättning eller del därav bekostas av statsmedel under förutsättning att djurägaren vidtagit i 2 § för statlig kontroll med tuberkulin stadgade åtgärder.

5 §.

Tuberkulin, erforderligt för undersökning av nötkreatursbesättning eller del därav, må, om skäl därtill föreligga, utan ersättning tillhandahållas för undersökning som bekostas av djurägaren. Framställning härom skall göras hos medicinalstyrelsen genom veterinär.

6 §.

Nötkreatur, som vid undersökning med tuberkulin reagerat eller eljest visat tecken på tuberkulos, skall, i enlighet med vad som är särskilt stadgat, försees med märke, tuberkulosmärke, av utseende som medicinalstyrelsen bestämmer.

Inträffar vid kontrollundersökning reaktion i större omfattning, må medicinalstyrelsen förordna därtill lämpad veterinär att verkställa närmare utredning rörande tuberkulosförhållandena i besättningen samt i samband därmed i erforderlig utsträckning vidtagna klinisk undersökning av djuren. Giver sådan undersökning anledning till antagande att djur är behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, skall djuret avskiljas från övriga djur i besättningen och bakteriologisk undersökning verkställas på sätt i 13 § tredje stycket sägs. Smittfarligt djur skall nedslaktas inom femton dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat. För utrönande av anledningen till inträffad reaktion må veterinären, där skäl därtill föranleda, för obduktion låta nedslakta erforderligt antal djur. För nedslaktat djur må djurägaren erhålla ersättning under villkor och med belopp som angivas i 17 §.

7 §.

Underlåter djurägare att ställa sig till efterrättelse de i denna kungörelse intagna eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser för statlig kontroll med tuberkulin, må medicinalstyrelsen utesluta hans nötkreatursbesättning från kontrollen.

Djurägare som underlåter att fullgöra förpliktelse enligt 3 § andra stycket skall ersätta statsverket dess kostnader för tuberkulinundersökning av nötkreatursbesättningen.

8 §.

Önskar djurägare, vilkens nötkreatursbesättning uteslutits från den statliga kontrollen med tuberkulin, ånyo ansluta besättningen till sådan kontroll, åligger det honom att själv bekosta en undersökning med tuberkulin av besättningen.

9 §.

Det åligger medicinalstyrelsen att föra förteckning över nötkreatursbesättningar, som äro anslutna till statlig kontroll med tuberkulin, att övervaka att djurägare fullgör sina skyldigheter enligt detta kapitel samt att vidtaga åtgärder för indrivande av belopp, som djurägaren enligt vad som stadgats i 7 § andra stycket kan bli skyldig utgiva till statsverket.

Förteckning som i första stycket sägs skall dessutom för varje hushållningssällskaps område föras av hushållningssällskapet eller, där hushållningssällskapet icke anordnar klinisk tuberkuloskontroll, av länsveterinären.

3 kap. Klinisk tuberkuloskontroll.

10 §.

Nötkreatursbesättning skall anses stå under klinisk tuberkuloskontroll under förutsättning

dels att klinisk undersökning och därav föranledd bakteriologisk undersökning av besättningen företagits och i fortsättningen företagas i enlighet med 13 §,

dels att djur, som vid klinisk-bakteriologisk undersökning befunnits behäftade med tuberkulos i smittfarlig form, nedslaktas senast femton dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat,

dels att ladugården smittrenas minst en gång årligen i överensstämmelse med anvisningar utfärdade av medicinalstyrelsen, samt

dels att nötkreatur som utifrån införlivas med besättningen godkänts av den som anordnar kontrollen.

11 §.

Klinisk tuberkuloskontroll anordnas av hushållningssällskap samt inom område, där hushållningssällskapet icke anordnar sådan kontroll, av medicinalstyrelsen.

Veterinär, som av hushållningssällskap anlitas för undersökningar som i 13 § avses, skall vara därtill godkänd av medicinalstyrelsen.

12 §.

Djurägare som önskar ansluta sin nötkreatursbesättning till klinisk tuberkuloskontroll skall avgiva förbindelse till den som anordnar sådan kontroll att under minst två år bekämpa tuberkulos i smittfarlig form inom besättningen i enlighet med bestämmelserna i 13 § samt därutöver vidtaga de åtgärder för tuberkulosens utrotande i besättningen, som med hänsyn till omständigheterna skäligen böra vidtagas av honom, ävensom gälda för undersökningar av djuren fastställd avgift.

I förbindelsen skall tillika vara intaget förbehåll därom att, därest förbindelsen icke uppsäges ett år före utgången av dess giltighetstid, förlängning på ett år skall anses hava kommit till stånd. Visas, att besättning som avses i förbindelsen är fri från tuberkulos, upphör förbindelsen att gälla, oaktat densamma icke vederbörligen uppsagts.

13 §.

Inom nötkreatursbesättning som står under klinisk tuberkuloskontroll skola samtliga djur över två års ålder underkastas klinisk undersökning rörande förekomsten av tuberkulos i smittfarlig form med de tidsintervaller, som med hänsyn till tuberkulosens effektiva bekämpande finnas påkallade.

Från sådan besättning skall så ofta som med hänsyn till tuberkulosens effektiva bekämpande finnes påkallat, dock minst en gång om året, tagas prov av samlingsmjölk, vilket prov skall underkastas bakteriologisk undersökning rörande förekomsten av tuberkelbakterier.

Giver undersökning som i första stycket avses anledning till antagande, att djur är behäftat med tuberkulos i smittfarlig form, skall djuret fördes med särskilt av medicinalstyrelsen fastställt märke, *kontrollmärke*, och prov från djuret bakteriologiskt undersökas vid statens veterinärbakteriologiska anstalt eller veterinärbakteriologiskt laboratorium, som medicinalstyrelsen godkänner. Finnes vid den bakteriologiska undersökningen tuberkulos i smittfarlig form föreligga, skall djuret nedslaktas inom femton dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat. Då särskilda skäl därtill föranleda, må medicinalstyrelsen medgiva anstånd med nedslaktningen av djur under högst sex månader.

I samband med undersökning som i första stycket sägs skola de till besättningen hörande ungdjuren, i den omfattning den veterinära ledaren av kontrollen bestämmer, undersökas med tuberkulin. Sådant tuberkulin tillhandahålles utan ersättning genom medicinalstyrelsens försorg.

14 §.

Underlåter djurägare att ställa sig till efter rättelse de i denna kungörelse eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser för klinisk tuberkuloskontroll eller vidtager han icke de åtgärder för tuberkulosens utrotande i

hans nötkreatursbesättning, som skäligen böra vidtagas av honom, må den som anordnar kontrollen eller medicinalstyrelsen utesluta besättningen från kontrollen.

Bryter djurägare mot föreskrifterna i 13 §, skall han vara skyldig att omedelbart utgiva två års avgifter enligt den i 12 § omförmälda förbindelsen. Förbehåll om vad sålunda stadgats skall göras i förbindelsen.

15 §.

Det ankommer på den som anordnar klinisk tuberkuloskontroll att föra förteckning över nötkreatursbesättningar, som äro anslutna till sådan kontroll, att enligt anvisningar utfärdade av medicinalstyrelsen föra anteckningar rörande vid köttbesiktning påträffad tuberkulos samt att övervaka att djurägare fullgör sina skyldigheter med avseende å kontrollen.

16 §.

Hushållningssällskap som anordnar klinisk tuberkuloskontroll i enlighet med denna kungörelse må årligen erhålla statsbidrag för varje anslutet djur med visst av Kungl. Maj:t bestämt belopp. Statsbidrag beviljas av medicinalstyrelsen efter därom gjord ansökan.

Det ankommer på den som anordnar klinisk tuberkuloskontroll att årligen fastställa de avgifter som skola erläggas av djurägarna. Sådant beslut av hushållningssällskap skall underställas medicinalstyrelsen för godkännande.

17 §.

1 mom. För nötkreatur som nedslaktas på grund av att tuberkulos i smittfarlig form upptäckts vid andra eller därefter följande klinisk-bakteriologisk undersökning, sedan nötkreatursbesättning anslutits till klinisk tuberkuloskontroll, må djurägaren kunna erhålla ersättning med femtio kronor eller, om djuret helt kasseras på grund av tuberkulos, med tjugu kronor, allt under förutsättning att djuret nedslaktats inom femton dagar efter det djurägaren erhållit kännedom om undersökningens resultat samt att nedslaktningen ägt rum antingen å offentligt slakthus eller å kontrollslakteri eller i närvaro och under kontroll av veterinär förordnad av medicinalstyrelsen. Har nötkreatur nedslaktats senare än som nyss sagts, må ersättning likväl utgå, om dröjsmålet med nedslaktningen föranletts av omständigheter över vilka djurägaren icke råder. Djurägare må förfoga över kött av nedslaktat djur i den mån det ej strider mot eljest meddelade bestämmelser.

2 mom. Tillhör nötkreatur som nedslaktas på grund av tuberkulos i smittfarlig form besättning, som omedelbart före anslutningen till klinisk tuberkuloskontroll stått under statlig kontroll med tuberkulin, må ersättning som i 1 mom. sägs utgå jämväl om nedslaktningen föranletts av första klinisk-bakteriologiska undersökning efter anslutningen till den kliniska tuberkuloskontrollen.

3 mom. Ersättning som i denna paragraf sägs utbetalas av medicinalstyrelsen.

4 mom. Det åligger veterinär vilken närvarit vid nedslaktning som avses i denna paragraf att omedelbart därefter till medicinalstyrelsen översända rapport enligt av styrelsen fastställt formulär.

4 kap. Statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom mindre nötkreatursbesättningar.

18 §.

I samband med utrensning av tuberkulos inom mindre nötkreatursbesättningar må hushållningssällskap, som Kungl. Maj:t bestämmer, i mån av tillgång å därtill anvisade medel bevilja statsbidrag för anskaffning av tuberkulofria nötkreatur under villkor som angivas i 19 och 20 §§. Statsbidrag må ej utgå med högre belopp än etthundra kronor för varje jämlikt 19 § nedslaktat djur eller om djuret är under ett års ålder med femtio kronor för varje sådant djur och ej heller med mera än sammanlagt femhundra kronor till en och samma djurägare.

19 §.

Statsbidrag som i 18 § avses må utgå under villkor

- 1) att samtliga tuberkulösa nötkreatur i besättningen nedslaktas;
- 2) att djurägaren genom egen uppfödning eller genom inköp anskaffar det antal nya djur hushållningssällskapet bestämmer;
- 3) att djur som utifrån anskaffas må överlåtas under beteckningen tuberkulosfritt;
- 4) att den ladugård, där nyanskaffade djur insättas, smittrenats i enlighet med anvisningar utfärdade av medicinalstyrelsen; samt
- 5) att djurägaren skriftligen förbinder sig att ställa sin nötkreatursbesättning under statlig kontroll med tuberkulin samt att, där hushållningssällskapet så föreskriver, ansluta densamma till kontrollförening (fullständig eller ofullständig kontroll eller kontroll genom provmjölkkningsring).

20 §.

Utbetalning av statsbidrag må, där djurägaren jämlikt 19 § 2) har att anskaffa nya djur, ej äga rum förrän sådan nyanskaffning skett; hushållningssällskapet dock obetaget att, då nyanskaffning sker vid olika tillfällen, vid varje tillfälle av statsbidraget utbetala den del som kan anses belöpa å antalet då nyanskaffade djur.

21 §.

Uraktlåter djurägare, som jämlikt 20 § delvis uppburit honom tillerkänt statsbidrag, att inom tid hushållningssällskapet må hava bestämt nyanskaffa föreskrivet antal djur, vare han skyldig att återbära uppburet bidragsbelopp,

där ej sällskapet med hänsyn till omständigheterna finner skäl medgiva anstånd med nyanskaffning av ytterligare djur eller eftergiva kravet på sådan anskaffning.

Underlåter djurägare att fullgöra vad som stadgas i 19 § 5), skall han vara skyldig att till statsverket återbetala enligt denna kungörelse uppburna statsbidrag. Förbehåll därom skall göras i den i 19 § 5) omnämnda förbindelsen.

Det ankommer på hushållningssällskapet att övervaka, att djurägare fullgör sina förpliktelser enligt 19 §.

5 kap. Särskilda bestämmelser.

22 §.

Kontrollmärken som i 13 § avses skola genom medicinalstyrelsens försorg på rekvisition kostnadsfritt tillhandahållas förrättningsman.

23 §.

De närmare föreskrifter, som äro erforderliga för tillämpning av denna kungörelse, meddelas av medicinalstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1941, från och med vilken dag kungörelserna den 20 december 1912 (nr 376) angående villkoren för erhållande av understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande av tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar, den 30 juni 1934 (nr 402) om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur samt den 11 oktober 1940 (nr 868) angående statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom vissa nötkreatursbesättningar skola upphöra att gälla; dock att bestämmelserna i 11 § kungörelsen den 30 juni 1934 skola gälla till och med den 31 december 1941.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Förslag till förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur	2
I. Inledning	11
II. Vidtagna åtgärder och huvuddragen av ämbetsverkens förslag	12
Gällande bestämmelser	12
Resultaten av vidtagna åtgärder	13
Ämbetsverken	15
Yttrandena	17
Departementschefen	19
III. Förslag till ändrade bestämmelser rörande bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur enligt den Bangska metoden (statlig kontroll med tuberkulin)	21
Gällande bestämmelser	21
Ämbetsverken	23
Yttrandena	28
Departementschefen	28
IV. Förslag till ändrade bestämmelser rörande bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur enligt den Ostertagska metoden (klinisk tuberkuloskontroll)	30
Gällande bestämmelser	30
Ämbetsverken	31
Yttrandena	36
Departementschefen	37
V. Förslag rörande bekämpandet av tuberkulos inom mindre nötkreatursbesättningar	39
Gällande bestämmelser	39
Ämbetsverken	40
Yttrandena	45
Departementschefen	46
VI. Förslag till åtgärder i syfte att förhindra handel med tuberkulösa nötkreatur m. m.	47
Ämbetsverken	47
Yttrandena	55
Departementschefen	58

	Sid.
VII. Förslag rörande pristillägg för mjölk härrörande från besättningar ställda under statlig tuberkuloskontroll	61
Gällande bestämmelser	61
Ämbetsverken	61
Yttrandena	63
Departementschefen	65
VIII. Förslag rörande hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier	66
Ämbetsverken	66
Yttrandena	76
Departementschefen	80
IX. Förslag rörande tuberkulosfria och skyddade områden	82
Ämbetsverken	82
Yttrandena	83
Departementschefen	84
X. Förslag rörande bekämpandet av tuberkulos hos vissa andra djur än nötkreatur	84
Gällande bestämmelser	84
Ämbetsverken	85
Yttrandena	85
Departementschefen	85
XI. Statsanslag	86
Ämbetsverken	87
Yttrandena	89
Departementschefen	90
<i>Bilaga.</i> Förslag till kungörelse angående frivilligt bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur	92